

DIETRICH
BONHOEFFER

Následování

Výklad Kázání

na hoře

Pro evangelickou církev nebylo patrně doby tak nebezpečné, jako byla léta nástupu a nadvlády nacismu. Nápor „mýtu 20. století“ a všech těch zvrácených sil, které se na jeho podkladě v nacismu zorganizovaly, ohrožoval přímo grunty křesťanského díla. V nesnadném zápase procházela evangelická církev – především v Německu a potom i v celé okupované Evropě – touto zkouškou. Prošla-li jí vposledu vítězně, vděčí za to (po lidsku pověděno) těm svým sborům, skupinám a údům, kteří od počátku rozeznali zrůdnost nacistického nebezpečí a kteří se mu až do konce postavili vyznavačsky na odpor. V Německu to byla zvláště „Vyznávající církev“, jež se dala touto určitou cestou. Celá řada nejvýraznějších křesťanských myslitelů (theologů i netheologů) stála v jejích sborech. Z nich nám tato knížka připomíná muže, který jako myslitel patří k nejhlubším a jako svědek k nejvěrnějším postavám nejen církve vyznavačské, nýbrž i obecné církve Kristovy v tomto pokolení: DIETRICH BONHOEFFER.

Bonhoeffer se narodil 4. února 1906 ve Vratislavi jako jedno z osmi dětí známého profesora psychiatrie na tamní universitě, Karla Bonhoeffera. Vyrůstal tak v ovzduší rodiny zároveň lutersky niterně zbožné i mimořádně myšlenkově a kulturně vyspělé. Oběma těmito vlivům zůstal po celý svůj život věren: jeho cesta nese snad ve všech svých úsecích svědectví o vážné biblické zbožnosti na jedné straně a o překvapivě širokém i hlubokém zájmu o nejrozmanitější oblasti lidského úsilí vědeckého, filosofického i uměleckého na straně druhé. Toto dvojí předznamenalo jeho životní dráhu: vynikl v řadě oblastí, zvolil si však teologii za obor své zvláštní práce a lásky. I tu si vedl od počátku znamenitě, svá studia v Berlíně a v Tubinkách zakončil jako jednadvacetiletý a ve čtyřiařdvaceti letech se dokonce habilitoval. Jaké vnitřní kázně a pracovitého soustředění už tento úsek Bonhoefferova života vyžadoval, je tím naznačeno.

Rychlou akademickou kariérou si však Bonhoeffer nenechal zastí- nit povolání ke konkrétní službě. Ví dobře, že zkušebním kamenem theologie je práce mezi lidmi: proto přijímá místo vikáře při němec- kém sboru v Barceloně. Když se pak v Německu chopí moci nacisté, vzdává se docela své sotva započaté vysokoškolské činnosti a odchází jako farář znovu za hranice, tentokrát do Londýna. Že to nebyl žádný únik z obtížné situace doma, o tom svědčí jeho rozhodnutí vrátit se do Ně- mecka, když se situace přiostrňuje. Děje se tak v roce 1935. „Nemohu činit pravdivé rozhodnutí, dokud žiji v bezpečí“ – zdůvodňuje své od- hodláni k návratu. A nenechává na pochybách, že to znamená: odhod- láni k odporu. Vstupuje zcela do služeb Vyznávající církve, zprvu jako spirituál jejího semináře ve Finkelwalde, po jeho uzavření nacisty při jiných úkolech. Při tom rozvíjí svou literární činnost a sleduje bedlivě vnitropolitickou i mezinárodní situaci, zvláště od doby Mnichova. Nijak si nenamlouvá, že by mnichovský diktát mohl znamenat trvalý mír. Vidí přicházet válku a nezastírá si, co je v sázce: vítězství nacismu by znamenalo zkázu pro celou Evropu. Proto odporuje nacistům se vši dů- sledností, zvláště rozhodně po Hitlerově vpádu do Sovětského svazu. Když mu je položena otázka, za koho se v této situaci jako Němec modlí, odpovídá svému ekumenickému příteli: „Chcete-li to vědět, modlím se za porážku své země, protože věřím, že je to jediná možnost, jak za- platit za všechno to utrpení, které moje země ve světě způsobila.“ V této víře je nezmaten i tenkrát, když mnozí po přechodných hitlerovských úspěších kolísají: nijak se netají tím, že porážka nacismu je neodvratná, a jenom stupňuje svou odbojovou činnost i v těsném spojení s opozič- ním hnutím, které organizovalo pokus o převrat z 20. července 1944.

Tu však dochází k neblahému zvratu: ještě dřív než dojde k po- kusu o odstranění Hitlera, je Bonhoeffer spolu se svým švagrem a dal- šími členy rodiny zatčen. Od 5. dubna 1943 je vězněn v Berlíně. Tu se otevírá nová, pohnutá kapitola jeho života. Po údobí přímo ho- řečné činnosti přichází čas utrpení. O nic menší však není Bonhoeffer v této situaci, naopak: právě zde zraje, a to jak lidsky, tak myšlenkově. „Beze všeho vyčítání myslím na to, co je za námi, a bez výčitek přijímám přítomnost. Avšak můžeme žít jen ve víře. Bůh nás uchovej ve víře!“ Bonhoefferovi bylo dáno stát ve víře a stát v ní až do konce. Máme o tom svědectví od jeho spoluvězňů: už v berlínském vězení byl okolním

lidem skutečnou oporou právě ve chvílích nejpohnutějších, např. při ná- letech. A při tom zůstalo, i když se jeho situace velmi zhoršila a když si byl zcela jasně vědom blízkosti konce: i tu, zvláště i při posledních transportech do koncentračních táborů – kdy se se zvláštním porozu- měním ujímal i některých předních sovětských zajatců, kteří byli v jeho blízkosti internováni – se osvědčil až doposledka jako pastýř a ka- zatel. Na svůj poslední pozemský „soud“ byl odvezen bezprostředně po bohoslužbách velikonoční neděle 1945, jejíž zvěsti svým spoluvěz- ňům ještě posloužil. Poslední slova, jež se nám od něho v onu neděli dochovala, zněla: „Nuže to je konec. Ale pro mne je to – počátek.“ Tak vskutku naplnil to, co před řadou měsíců napsal ve chvíli, kdy nad zprávou o ztroskotání spiknutí básnický vážil celý svůj život:

*Nuž přijď, veliký svátku na cestě k svobodě věčné,
smrti, strhni tíživá pouta a stěny
našeho těla, jež miji, a zaslepené naši duše,
abychom konečně spatřili, co vidět zde není nám přáno.
Svobodo, tebe jsme se nablédali kázní a činem a strážní.
Teď v umírání poznáváme v Boží tváři tebe samu.*

Byl popraven bez řádného rozsudku na zvláštní rozkaz Himmlerův 9. dubna 1945 ve Flossenbürgu.

*

Jaký je odkaz Dietricha Bonhoeffera, jaké dílo po sobě zanechal tento vyznavač? Literární dílo Bonhoefferovo – ač předčasně přerváno, a tedy nutně zlomkovité – je přece až překvapivě bohaté. Z řady jeho spisů jmenujme aspoň jeho doktorskou práci *Sanctorum Communio* (1927), jeho habilitační spis *Akt a bytí* (1931), spisy z údobí služby Vyznávající církvi *Následování* (1937) a *Pospolitý život* (1939), zvláště pak posmrtně vydané zlomky jeho myšlenek z posledních let, tak jak je obsahuje jednak jeho Etika, jednak jeho listy z vězení *Odpor a ode- vzdání*. V této řadě *Následování*, jež přinášíme jako první Bonhoeffe- rovo dílo v českém překladu v jeho podstatné části, není posledním slovem svého autora. Je však v jistém smyslu – ne časově, nýbrž svým významem – jeho slovem „prvním“: předpokladem a kotvou jeho díla nej-

vlastnějšího. Pokusme se stručně naznačit – aniž budeme opisovat obsah knihy, jež ovšem nejlíp a výmluvně promlouvá sama za sebe – základní stanovisko a základní frontu Bonhoefferova bohosloveckého úsilí, tak jak je tu zvláště výrazně vyjádřena.

Následování je theologickým výtěžkem – a také theologickou páteří – Bonhoefferovy účasti na zápase Vyznávající církve proti nacismu. Účast na tomto zápase nebyla Bonhoefferovi nikdy problémem: je příkladné, jak tento mladý bohoslovec měl v tomto ohledu jasno ještě dřív než mnozí z budoucích předních vyznavačů, např. i než Martin Niemöller. A imponuje, jak jasné si při tom vedl (přes všechny osobní krize, kterými i on prošel) i ve chvílích, kdy i Vyznávající církev v postupu let mnoho ztratila na své vyznavačské údernosti a kdy se pro mdlou mnohých tříštila a otrásala v samých základech. Mladý Bonhoeffer stál na svém místě nezmaten – až po smělé důsledky politických akcí protifašistického odporu. Právě *Následování* odhaluje theologické grunty tohoto podivuhodného postoje.

Všechn patos díla míří k tomu, aby se Vyznávající církev v hodině zkoušky osvědčila jako věrná církev Ježíše Krista – a to znamená: církve v následování, církve poslušná svého Pána. Motiv „následování“ a „poslušnosti“ se tak Bonhoefferovi objevuje jako jedno potřebné. Křesťanu, odchovanému tradicí české reformace, se tento důraz nemusí zdát příliš objevený: v dané chvíli a na daném místě – v tradiční národní církvi luterského typu – byl však vpravdě revoluční. To je patrné hned v úvodních výkladech o „laciné“ a „drahé“ milosti. „Laciná milost je smrtelným nepřítelem naší církve. Náš boj je dnes veden o drahou milost.“ O co tu Bonhoefferovi jde? S úděsem sleduje cestu své církve od dob reformace jako cestu, na které čím dál tím víc byla opomíjena základní Kristova výzva: „Pojď a následuj mne!“ Dálo se tak leckdy ve jménu věroučné čistoty s poukazem, že je člověk ospravedlněn před Bohem jen pouhou věrou, nikoli ze skutků. Avšak právě tu je lest lidského srdce. Zajisté že žijeme z pouhého odpuštění, pouhou věrou. Avšak toto není poučka, která by nám udílela dispens od usilovného boje o to, aby se při nás v celém životním rozsahu prosadil Kristus. To je *laciná* milost. „Milost jako brak . . . milost jako nevyčerpatelná zásoba církve, z níž se sype lehkomyšlnýma rukama bez rozvahy a bez hranic; milost bez ceny, bez výloh . . . Milost jako ospravedlnění

hříchu a ne hříšníka: protože prý milost činí všechno sama, proto může všechno zůstat při starém.“ Taková milost je lež a ďábelská lest v církvi, vyprázdňení evangelia a vyprázdňení Kristova kříže. Zvláště osudné je toto ušnutí církve ve chvíli tak rozhodující, jako je chvíle vyznavačského zápasu. Neboť lacinou milostí přikrývá církev až příliš snadno svou vlastní vyznavačskou mdlou, uhýbá z cesty jasného svědectví tam, kde se jí to zdá riskantní, a staví tak pod kbelec světlo Kristovo, jasně soudící tmářství a nelidskost nacistického bludu. Pryč od tohoto zneužití musí mířit církve vyznavačů, má-li obstát: k milosti *drabé*. To znamená: k životu v poslušném následování Ježíše Krista. Na obě slova hesla „drahá milost“ klade Bonhoeffer důraz. Protože je Ježíš Kristus Pánem kříže, je jeho cesta *drabou* milostí – stojí své vyznavače mnoho, může je stát i to poslední. Protože je však právě v této úzkosti cestou vítězného Ježíše Krista, je cestou vítězného života, je drahou *milostí*. Jde o to, aby církve z této cesty nesešla. Aby neztratila z očí světlo svého Pána, aby nechytřčila podle vlastních odhadů, aby na jeho slovo dala víc než na vlastní moudrost – prostě pověděno: aby více poslouchala Boha než lidi. Proto jí Bonhoeffer předkládá před oči s takovou naléhavostí právě Kázání na hoře, to slovo, jehož ostří církve tak často všelijakou eskamotází otupovala či odsouvala jen do nedělně náboženské oblasti; proto jí vyzývá, aby se tomuto slovu vystavila v plné jeho váze a v nezkráceném dosahu.

To všechno se mohlo mnohým zdát – a také vskutku zdálo – jako přehnaný a neupotřebitelný radikalismus: i některým ve Vyznávající církvi, zvláště těm, jimž šlo v jejich odporu proti Hitlerovi především o prestiž církevní instituce (jako např. skupině okolo *Dibelija*). Proti nim Bonhoeffer bojuje: čtenář si jistě všiml, že nejostřejší výpady knihy míří právě tímto směrem, ne navenek, proti světu, nýbrž do nitra církve, proti nepravému církevnictví, které hledí jen sebe uchovat, a jež je tedy ve svém vyznavačském úsilí ochotno přitlumit poslušnost Kristova slova, kdekoli se mu to zdá výhodné. Není dnes sporu o tom, že budoucnost dala za pravdu Bonhoefferovi: na cestě Vyznávající církve se nakonec znovu ve vši výraznosti potvrdilo, že nejnadějnější – a také vpravdě životně nejpotřebnější – „strategií“ církve je oddaná a celá poslušnost evangelia. Hluboká theologie se vposledu osvědčuje velice praktickou: je páteří věrného života a věrné služby až do konce. V tom

vidím nejvlastnější svědectví Bonhoefferova Následování. Takto je a zůstane jeho „prvním slovem“.

*

Následování však není Bonhoefferovým slovem posledním. Jeho cesta vedla dále, a to zvláště v nejtěžších letech evropského lidstva našeho století, v letech nacistické války. Světlo evangelia – o jehož nezřeďenou intenzitu v *církví* v Následování zápasil – nyní vrhá na celou tu apokalyptickou situaci *světa* své doby, promýšlí jeho otázky a jedná v praktickém osvědčení svého následování – až po odboj proti Hitlerovi. V pohnutých okolnostech tohoto zápasu na život a na smrt rostou jeho poslední díla: jeho Etika, psaná ještě na svobodě, torzo, v tom však příklad tvořivého a pronikavého myšlení v poměrně opomíjené theologické oblasti; nadevše pak jeho listy, náčrty a básně z vazby, tak jak je po válce sebral přítel Eberhard Bethge v knihu Odpor a odevzdání. Tu je – vzpomínka na našeho Julia Fučíka se často vrací – theologie „psaná na oprátce“. Pod vysokým tlakem ukrácené lhůty zrají myšlenky nadané podivuhodnou, jasnozřivou silou. Jsou pochopitelně jen nadhozeny: ale právě tak dovedou vrhat přímo prorocké světlo k základním otázkám člověka, církve i moderního světa. Protože právě zde je uložen nejvlastnější odkaz svědka Následování a důvod jeho jedinečně podnětného působení v Německu, ve světě, i u nás, soustředíme se k němu podrobněji.

Kolem dvojediného thematicu krouží Bonhoefferovo myšlení ve své závěrečné a vrcholné fázi. Je to thema „*dospělého světa*“ a „*nenáboženského výkladu*“ evangelia. Už ve své *Etice* si byl Bonhoeffer vědom toho, že se v dějinách ocitáme v převratném, vpravdě předělovém údobí, uprostřed společenské a kulturní revoluce v nejhlubším slova smyslu. Ve svých dopisech pak podal konečnou klasifikaci těchto proměn: jsme na pokraji „*dospělého světa*“. Světa, k jehož nejvýraznější charakteristice patří, že chce být – a v širokých oblastech života už také vskutku jest – svéprávným; který odmítá všechny pěstouny a vychovatele, kteří tradičně pečovali o cestu lidstva v minulých, ještě „*dětiných*“ údobích, předně ovšem mýtus, náboženství, církevní instituce; který s čím dál tím větší, vposledu přímo s naprostou důsledností se hodlá obejít bez jakéhokoliv nadsvětského poručíkování; prostě

světa, který chce vzít svou věc jen do svých vlastních rukou a nést ji sám, jen ze svých vlastních zdrojů, až do konce.

Před církví a theologií je za této situace naléhavá otázka: jak se vyrovná s tímto světem, jakým směrem zaměří své svědectví „*dospělému*“ člověku? Bonhoeffer ví velice jasně, že prvním pokušením církve je, zaujmout – tvářit v tvář nenáboženskosti moderního světa – rázné záporné stanovisko, tedy pokus o zastavení či aspoň zabrzdění tohoto vývoje. Vždycky se o to – jmenovitě římská církev – pokoušela. Avšak tento postoj je zcela falešný. Nejen proto, že má jen nepatrnou vyhlídku na úspěch: historická zkušenost dobře ukázala, jak církevní hradby proti modernímu světu, např. proti moderní vědě, padaly jedna za druhou. Především proto, že je theologicky pochybený: Ježíš Kristus posílá svou církev do celého světa, to znamená: do všech jeho podob, do všech společenských i kulturních formací, a církev nemá práva tvářit se, jako by stála či padala jen s jistým společenským a kulturním řádem, konkrétně s „náboženskou, křesťanskou“ civilizací. Je-li první a rozhodující pro křesťanskou církev „následovat“ – pak tato první a rozhodující starost osvobozuje věrného křesťana od ostatních starostí a strachů o společensky a kulturně-dějinné místo církve v *dospělém* světě. Neboť toto následování – úkol kristovského svědectví dnes – není nijak ukrácen a nebude ukrácen, protože je to úkol Ježíše Krista. „*Svoboda* církve není tam, kde má všechny možnosti, nýbrž pouze tam, kde si evangelium skutečně a vlastní silou zjedná místo na zemi, také tam – a právě tam – kde se jí nenabízí žádné možnosti. Podstatná svoboda církve není darem světa církvi, nýbrž je svobodou Božího slova, jež samo si zjedná slyšení.“ Toto poznání Bonhoefferovo z dob církevního zápasu jej nese i tvářit v tvář *dospělému* světu. Proto volá církev se vším důrazem k tomu, aby na místo všeho nostalgického šilhání po minulosti vzala vážně proměnu světa, postavila se čelem k nové společnosti, vzala na sebe solidárně podíl na jejím díle – aby tak plnila své poslání vskutku tam, kam ji Pán Bůh postavil: uprostřed svého *dospělého* světa – a pro svůj svět.

Jak však tuto svou službu – ve víru proměn tak závažných, uprostřed všeobecného zesvětštění – může církev konat, aby jí byla vskutku práva? Odpovědí Bonhoefferovou je jeho druhé heslo: *nenáboženský výklad*. Toto heslo vyvolalo v theologii posledního desetiletí mnoho do-

hadů a diskusí – i u nás. Vskutku může být formulí spornou. Ale základní záměr Bonhoefferův je zřetelný: ve světě, kde náboženské pojmy – a náboženský postoj ke světu – se širokým vrstvám zesvětštělých lidí stává stále cizejším, a tedy nesrozumitelnějším, nesmí církev nadále tradovat pravdu evangelia v náboženské podobě, jež byla kdysi živá, jež se však dnes přežívá. Musí nést evangelium tam, kde moderní člověk vskutku jest, do jeho otázek a do jeho situace – a tedy novým, „světským“, či jak u nás říkáme „civilním“ způsobem. Přišel čas „nenáboženského křesťanství“ a je na církvi, aby pro ně byla pohotova. Konkrétně náboženství – a to je pro Bonhoefferovo pochopení rozhodující – znamenalo tradičně především trojí: 1. soustředění k zásvětnu a vydělování „mezných situací“ lidského života; 2. soustředění k osobní a soukromé lidské problematice; 3. důraz na slovo a niternost. Protože je právě v tom modernímu člověku cizí (a ovšem: protože právě v tom také všelijak zúžilo plné pochopení evangelia, jež se s tímto náboženským postojem nijak nekryje), bude nadějnější zvěstování evangelia v dospělém světě charakterizováno vyzdvižením a rozvitím právě těch prvků, jež jsou v běžném náboženském postoji zeslabeny. Pokusme se ve třech bodech na základě Bonhoefferových náznaků na závěr shrnout trojí možný rys takové „theologie dospělosti“.

1. V poslušnosti biblické zvěsti vede Bonhoeffer církev k opouštění všeho zásvětnictví a k věrnému *následování na této zemi*. Na tuto zemi přišel Ježíš Kristus, nad tímto světem zní jeho slovo, na tomto světě a pro tento svět jsme církví. Bibli nejde samoučelně o „onen svět“, nýbrž o poslušnost a věrnost na této zemi, tedy o tento svět, tak jak byl stvořen, udržován, smířen a obnoven. „Co je nad tímto světem, chce být v evangeliu pro tento svět“. Zásvětnictví, jemuž církev zvlášť v dobách nouze holdovala, je nedověrou v plnění tohoto biblického povolání. Je lacinou, širokou cestou, ať se tváří jakkoli mnišsky. „V zásvětnu lze skvěle žít. Tam, kde život začíná být trapný a dotěrný, odskočíme prostě smělym odrazem do vzduchu a vneseme se s ulehčením a bezstarostně do tzv. věčných oblastí.“ Evangelium odmítá toto pokušení: ukazuje církvi na tuto zemi – „hic Rhodus, hic salta!“ Tak církev ve svém díle i zvěstování nesmí žít v odtržení od života tohoto světa.

A to má ještě další stránku: v příklonu k tomuto světu obrací se církev do jeho *plnosti*, nejen k jeho hranicím. Je tradičním nábožen-

ským postupem, že vyděluje z životního celku jisté oblasti, k nimž se soustřeďuje jakožto ke svým nejvlastnějším. Jsou to především tzv. mezní situace: poslední lidské otázky, tajemství lidského života, chvíle troskotání, viny, utrpení, smrti. Tento postup Bonhoeffer odmítá, a to z dvojího důvodu. Předně: není žádných výseků v souvislosti lidského života. Je jen jeden svět a jen jeden život. Ve svém bohatství byl v Kristu stvořen, vykoupen, obnoven. Tomuto bohatství patří tedy víra. Jak by mohla mít jen své zvláštní rezervace? A dokonce pak těmito rezervacemi nejsou meze života. Evangelium patří zajisté i jim. Avšak ne výlučně jim: nejen lidské slabosti, nýbrž i lidské síle, nejen lidské nemoci, i lidskému zdraví, nejen lidskému troskotání, i lidskému zdaru. Tak v plnosti života vede cesta víry. V bohatém souzvuku nezkráceného života (v „polyfonii života“, jak Bonhoeffer v nezapomenutelném obraze pověděl) chce být vyznáván a milován Ježíš Kristus. Proto sem, od nedověrného mnišsko-náboženského zužování života k jeho kořatému bohatství (jen ovšem ne samoučelnému, nýbrž v Kristu přijímanému, a tedy v pohotovosti, ve chvíli potřeby i jeho krásu opustit) vede první důraz „nenáboženského křesťanství“.

2. V plnosti života vede pak tato cesta církev k životu nejen pro sebe, nýbrž k *bytí pro druhé*. Je vskutku znevážením cesty víry, byla-li v církevní praxi tak často zužována individualisticky, jako by se celé křesťanství vposledu zavíralo v otázku po osobním spasení. Zajisté, tato otázka patří k životu víry. Ale je naprostým nepochopením zúžit život víry jenom na ni. Bonhoeffer se odvažuje smělého tvrzení: je nebiblické, stavět tuto otázku na první místo. Písmu nejde předně o „osobní spasení“. Jde mu předně o „spravedlnost Boží“, o Boží království na zemi. Tímto směrem – a tedy v novém protikladu k orientaci běžného náboženského člověka, soustředěného jen na svou duši – je obrácen křesťan: od sebe a od svých osobních věcí ke Kristu a k jeho nadosobní věci. Mohutně vystihuje tento obrat a toto zaměření Bonhoefferova báseň *Křesťané a pohané*. Stojí za bedlivou pozornost:

*Ve vší své nouzi lidé k Bohu jdou
o pomoc, zdar a chléb volají modlitbou,
aby jim nevládla nemoc, vina a smrt.
Volá tak křesťan i pohan, rozdílů není.*

*To v jeho nouzi lidé k Bobu jdou.
Chudý je, hladový, bez střechy nad hlavou,
slabost a břich ho zmáhá, podmaňuje smrt.
Při Bobu křesťan stojí v jeho utrpení.*

*Ke všem nám v nouzi Boží kroky jdou.
Tělo i duše jeho chlebem nasyceny jsou,
za křesťana i za pobana podstupuje smrt
a dává oběma své odpuštění.*

Přeložil Amedeo Molnár

Mám zato, že v tomto důrazu – teprve krokem k účasti na Boží nouzi, a to biblicky znamená: na nouzi jednoho z nejmenších bratří Kristových, překračují hranici mezi pohanstvím a křesťanstvím – je jedna z osnovných myšlenek Bonhoefferova bohosloví. Už ve svých prvních pracích vytyčuje za základní větu svého učení o církvi: „Církev je místo, kde se děje zástupnost Kristova za lidstvo v zástupnosti věřících za sebe navzájem a za svět.“ A ve svých posledních dopisech s velikým důrazem ukládá křesťanům na cestu do dospělého světa, aby „nemysleli zprvu na vlastní nouzi, otázky, hříchy, úzkosti, nýbrž aby se nechali strhnout na cestu Ježíše Krista“. Tu nejde o žádnou mystiku. Tu jde o ustavení všeho křesťanského života v kristovském „bytí pro druhé“. Je vždycky pokušením církve, vyžívat se v sobě samé, třeba i ve vlastní náboženské čistotě, ve svém čistém odlišení od tohoto nečistého světa. To platí nad jiné i pro cestu v dospělém světě. Takové je křesťanovo místo v tomto světě: ne stát mimo lidi, nad nimi, o hlavu výš, a s této výše shlížet svrchovaně na jejich všelijak poskvrněné hemžení, či dokonce s tichým zadostiučiněním vědoucího kvitovat jejich nesnáze a pády. Ne tak: nýbrž být člověkem mezi lidmi – dospělým člověkem mezi dospělými lidmi – být při nich a pro ně: připraven k práci a k obraně člověka. A takové je místo církve: ne místo, kde se kladou světu podmínky, nýbrž kde se svět přijímá v účastenství odpuštění, smíření i lásky Kristovy. Dům otevřených dveří, to je církev. A to do široka otevřených dveří: nejen těm čistým a uhlazeným, i těm „nemytým a nečesaným“. Neboť pro všechny je církev církví: pro blízké i daleké,

i pro ty, kdo do jejího prostoru ani nevstoupí. Neboť věc Kristova je věcí člověka: tak i věc vzdálených nás musí pálit. I jejich břemeno máme spolunést v služebné práci pro bližní, v přímluvné modlitbě za přátele i nepřátele, v ochotě nést pro druhé i kříž, až po to poslední: vzít na sebe i podíl na vině tohoto světa. Jedním slovem: být tu pro druhé.

3. A tu už je poslední známka Bonhoefferova „nenáboženského křesťanství“, kterou chceme vytknout: *odklon od náboženství slov*. Tu lze myslet předně na docela prostou skutečnost: „Doba, kdy se dalo říci lidem vše slovy, ať theologickými či zbožnými, je pryč; stejně tak doba niternosti a svědomí.“ V dospělém světě je náboženská hantýrka bezmocnější než kdykoli jindy. Jde docela mimo sluch. Je tedy nutno hledat nové formy zvěstování a nové formy práce. Už toto upozornění stojí za pozornost, především těm, kdo v církvi mluví, kazatelům. Avšak v naší souvislosti ukazuje pokyn „pryč od náboženství slov“ i jiným závažným směrem. Ona věrná služba při tomto světě a pro tento svět, k níž je církev volána, bude v dospělém světě víc než kdy jindy konána ve velké tichosti, bez velkých programových slov, v poslušnosti, která si ukládá strídmost a tichost. Odvoláváno od běžných náboženských opor může být křesťanské vyznávání stavěno víc než kdy jindy na cestu „kristovského inkognita“. Tento obraz může svádět k nepochopení. Křesťanské inkognito by mohlo být pojato jako zamlčení svědectví. Nuže nic takového ovšem zde míněno není. Jde o formu svědectví, ne o únik z jeho závaznosti. Ale ovšem jde o svědectví, které na sobě nenese všem patrnou nálepku „křesťanského původu“, z něhož nečiší „programová křesťanskost“ a které už dokonce není propagandou pro tu kterou náboženskou instituci, nýbrž které *koná* – a třeba nepoznáno – kristovskou službu při tomto světě: které podává číši vody studené (a nespěchá honem udat, že tak činí z křesťanských pohnutek), které nese kříž druhých a nevystavuje si legitimaci Kristova mučedníka. Jde o svědectví, které je pohotové nejen tam, kde na ně padají reflektory křesťanského poznání a uznání, nýbrž i tam, kde je nepoznáno a přezíráno; jež není v akci jen tam, kde jeho skutek či slovo je jednoznačně křesťanské, ale i tam, kde je zatíženo dvojznačností tohoto světa. Na této cestě křesťan nepluje s vlajícími vlajkami jasně zjišitelného vyznavačství: na této cestě usiluje o následování, i když je jeho jediným svědkem Bůh. Rozumějme: toto není „normální“ či dokonce jediná možná forma svědectví církve.

Ale je to cesta, která se ve světě naší dospělosti – tváří v tvář nevěrohodné inflaci náboženství slov v minulosti – může stát cestou nad jiné naléhavou. Ano lze říci: teprve na jejím pozadí bude i vlastní zvěstování Ježíše Krista v tomto světě věrohodné.

A tu ještě poznámku: Bonhoeffer nebyl jen hlasatelem, nýbrž i příkladem této cesty. Není lepšího komentáře k jeho „nenáboženskému výkladu“ evangelia než jeho vlastní život. Myslím především na jeho závěr, na jeho obětí života v boji proti fašismu. Co to znamená „kristovské inkognito“ – a vlastně co znamenají všechny tři zmíněné body, to zpečetil svědectvím svého života. Bylo to těžké rozhodnutí. Vnitřně Bonhoeffer byl přesvědčeným pacifistou. A vnějšně měl lákavou možnost „přezimovat“ válku ve Spojených státech. A přece nezadržitelně spěchal domů, ač věděl, že ho to bude dříve či později pravděpodobně stát obětí života. Zdůvodňuje svůj návrat jednoznačně tím, že chce vzít na sebe díl viny německého národa bez uhýbání před spoluodpovědností za jeho cestu. To ho vede čím dál jasněji k aktivní účasti na hnutí odporu, nakonec s cílem odstranit Hitlera. Říká: Když právníci, politici, vojáci riskují život, nemůže ani theolog čekat v náboženském ústraní. Jeho rozhodnutí připojit se k aktivnímu protifašistickému odporu bylo kritizováno – dokonce i po smrti. Tak např. cítily církevní úřady v místě jeho smrti jisté rozpaky, zda mají svolit k tomu, aby mu byla v tamním kostele odhalena pamětní deska, s odůvodněním, že není jisto, umíral-li vskutku za věc Ježíše Krista. A jinde se zase obrátila skupina farářů na Bonhoefferova otce s výzvou, aby zabránil socialistické městské radě pojmenovat jednu z ulic jejich města po jeho synu, protože je tak prý příliš těsně spojován s politickými, jmenovitě socialistickými a komunistickými oběťmi odboje proti nacismu.

Takové úvahy jsou doklady tradiční náboženské mentality. Ale jak daleko jsou Bonhoefferově teologii! Bonhoeffer umíral vědomě v politické, občanské věci. Tedy „inkognito“ ne pod vlajkou církevní věci v běžném slova smyslu. A přece byl bytostně přesvědčen: právě v tom nestál a neumíral kdesi mimo Krista. Věc Kristova začíná dřív, než je výslovně vysloveno jeho jméno, a dokonce dřív, než určí církevní schéma: věc Kristova začíná tam, kde jde o osud člověka. Je nedůvěrné schvalovat jen programové „utrpení pro Krista“. Tam se zužuje odpovědnost církve: církev si snad uchová čisté ruce, ale je to čistota

nepravá. Věrný křesťan vstupuje do dvojznačnosti, rizika i viny tohoto světa, a třeba v inkognito svého rozhodování plní zákon Kristův. Právem odpověděl Bonhoefferův otec oněm farářům střízlivě: jeho syn zemřel mezi samými revolucionáři, není důvodu chránit církevnicky jeho „čistotu“. Ale právě to je nejpřípadnější evangelická odpověď. Vskutku – mezi revolucionáři a spiklenci, vyvrženými za hradby oficiální obce a oficiální církve: vyznavač v děsivém inkognito. A přece právě tam – svědek Ježíše Krista. Což neumíral právě takto, v děsivém, zoufalém, na pohled zcela ztraceném inkognito, mimo hradby města i synagogy, mezi spiklenci – Ježíš Kristus sám?

*

Ve vzácné jednotě svědectví i života vešel Dietrich Bonhoeffer církvi v „oblak svědků“. Nebylo mnoho bohoslovců, kteří by zapůsobili v poválečné teologii tak podnětně a pronikavě jako právě on. To platí nesporně i o české theologické práci. Zvláště mnohým v naší mladší bohoslovecké generaci – ale také i v širším okruhu evangelických církevních pracovníků mimo řady kazatelů – se stal myslitelem takřka orientačním. Tak se stal jeho zápas o kladné vyrovnání s „dospělým světem“ světlym ukazatelem tam, kde šlo o promýšlení nových úkolů tvořivého křesťanského svědectví v našem dospělém světě – konkrétně: v naší socialistické společnosti. Vedle rozhodujícího hlasu Hromádkova zněl do tohoto úsilí právě i hlas Bonhoefferova odkazu vskutku pomocně. Zároveň nám Bonhoeffer otevíral i vpravdě světové, ekumenické perspektivy. Zvláště obnovený vztah k německé církvi a teologii je bez jeho podílu nemyslitelný: v něm k nám zazněl po strašlivých zkušenostech nacistické éry podmanivou silou hlas „jiného Německa“ – hlas Němce, který byl hluboce zakotven v nejlepších tradicích německé církve a německého humanismu, který však právě proto celou vahou své víry i svého myšlení stavěl hráz hrubým i jemným stínům neblahých německých tradic – a který se nakonec až po obětí života vzbouřil proti koncentrované nelidskosti nacismu. Byl to hlas Německa, jaké k nám potom hovořilo i v živých setkáních a v ekumenické i mírové spolupráci s takovými vyznavači, jakými byli a jsou Hans-Joachim Iwand, Martin Niemöller, Helmut Gollwitzer, Heinrich Vogel, Werner Schmauch a jiní. V té souvislosti nelze nezpomenout ani díla Křesťanské mírové

konference. Není náhodou, že při jejích prvních krocích zaznělo k překvapení mnohých právě Bonhoefferovo slovo: „Jak nastane mír? Kdo zavolá k míru tak, že to svět uslyší, že to bude nucen slyšet? Že se všechny národy nad tím zaradují? Jednotlivý křesťan to nezmůže – může sice tam, kde všichni mlčí, pozvednout hlas a vydat svědectví, ale mocnosti světa mohou přes něho beze slova přejít. Jednotlivá církev sice také může svědčit a trpět – ach, kdyby to jen činila! – ale i ona bude udušena mocí nenávisti. Jen *velký ekumenický koncil* svaté církve Kristovy z celého světa to může povědět tak, že svět musí se skřípějícími zuby naslouchat slovu o pokoji, a že se národy zaradují, když tato církev Kristova odejme svým synům ve jménu Božím zbraně z ruky a zakáže jim válku a vyhlásí nad zběsilým světem Kristův mír.“ Stojí za pozornost, že se právě o toto Bonhoefferovo slovo výslovně opřeli ti, kdo se rozhodli svolat do Prahy první Všekřesťanské mírové shromáždění v červnu 1961: slovo Bonhoefferovo se nám stalo inspirací k následování i na tomto poli.

Je tedy i mezi námi mnohý důvod k vděčnosti za svědectví Dietricha Bonhoeffera. A je ovšem i mnohý důvod k tomu, aby byl jeho odkaz – jehož je Následování podstatnou částí – i mezi námi čten, promyšlen – a následován.

J. M. LOCHMAN

K bližšímu seznámení s Bonhoefferovým dílem poslouží – vedle jeho základních knih, uvedených výše v textu – jeho „Sebrané spisy“, vydané od r. 1958 ve čtyřech svazcích v Chr. Kaiser Verlag, Mnichov (Gesammelte Schriften, ed. Eberhard Bethge: 1. Ökumene; 2. Kirchenkampf; 3. Theologie – Gemeinde; 4. Auslegungen – Predigten.). – Z nepřeledně bohaté německé literatury o Bonhoefferovi uvádím aspoň sborník *Die mündige Welt* (2 svazky, Mnichov 1955 a 1956). Posud nejdůkladnější bonhoefferovskou monografií je dílo východoberlínského docenta Hanfrieda Müllera, *Von der Kirche zur Welt* (Lipsko 1961). – Z menších českých prací o Bonhoefferovi zmiňuji svůj článek *Svědék drahé milosti* (Evang. kalendář 1955 s. 78–84) a práci *Náš Dietrich Bonhoeffer* (Křesťanská revue 1955, str. 107–112).

Zastávky na cestě

K Á Z E Ň

*V ypravíš-li se za svobodou, nejprve uč se
kázní smysly své zvládat i duši, aby tě žádost
a těkavé údy nesvedly stranou sem hned, hned tam.
Cudný buď duch tvůj i tělo, cele ti poddány,
poslušní hledači cíle, který jim určen.
Tajemství svobody poznává jenom, kdo sevřen je kázní.*

Č I N

*N e, co se zlíbí — co správné je s odvahou činit,
ne možné si kouzlit — leč skutečnost statečně chopit,
ne v útěku myšlenky — svoboda pouze je v činu.
Z váhání úzkostného vystup do bouře dění
jen Božím rozkazem nesen a jen svou vírou.
A jásašíc, svoboda ducha tvého přijme.*

S T R Á Z E Ň

*P ředivná proměno! Silné tvé dělné ruce
jsou spoutány. Bezmocný chutnáš tu konec
svého činu. Volně vydechneš přec, když právo a při
tiše v silnější vložíš ruku a dosti máš na tom.
Dotkl ses, blažený, svobody jen na mžik oka,
pak svěřils ji Bohu, aby ji dovršil slavně.*

Nuž přijď, veliký svátku na cestě k svobodě věčné,
 smrti, strhni tíživá pouta a stěny
 našeho těla, jež mívá, a zaslepené naší duše,
 abychom konečně spatřili, co vidět zde není nám přáno.
 Svobodo, tebe jsme se nahledali kázní a činem a strážní.
 Teď v umírání poznáváme v Boží tváři tebe samu.

Přeložil Amedeo Molnár

A láska

Laciná milost je úhlavní nepřítel naší církve. To, oč dnes zápasíme, je drahá milost.

Laciná milost znamená milost jako zboží nabízené pod cenou, promrhané odpuštění, promrhanou útěchu, promrhanou svátost. Znamená milost jako nevyčerpatelnou zásobárnu církve, z níž bezmyšlenkovitě a bezmezně rozhazujeme lehkomyšlnými rukama. Je to milost, která nemá cenu, která nic nestojí. To prý přece dělá milost milostí, že provždy předem uhradila účet. Za tento zaplacený účet můžeme všechno dostat zdarma. Vynaložené náklady jsou nekonečně veliké, proto jsou také nekonečně veliké možnosti, jak ji upotřebit a proplytvat. Co by vůbec byla milost, kdyby nebyla lacinou milostí?

Laciná milost znamená milost jako učení, jako princip, jako soustavu. Znamená odpuštění hříchů jako obecnou pravdu. Znamená Boží lásku jako křesťanský pojem Boha. Kdo se k němu hlásí, tomu se už dostalo odpuštění hříchů. Církev, která takto učí o milosti, už proto má na milosti podíl. V takové církvi si svět lacinou přikrývá hříchů, jichž nelituje a jichž se naprosto nechce zbavit. Laciná milost je tedy zapřením živého Božího slova, zapřením Božího slova, které se stalo tělem.

Laciná milost znamená ospravedlnění hříchu a nikoli hříšníka. Vždyť působí-li milost všechno sama, může vše zůstat při starém. „Přec dílo naše marné je.“ Svět zůstává světem a my hříšníky „i při nejlepší vůli“. Ať si tedy i křesťan žije jako žije svět, ať se ve všem přizpůsobí a ať ho ani nenapadne – nechce-li být označen za kacířského blouznivce – odvázat se žít v milosti jiný život než jaký žil v hříchu! Ať se varuje horlit proti milosti, hanobit velikou lacinou milost a pokusem o poslušný život podle přikázání Ježíše Krista zavést nové otročení liteře! Svět je ospravedlněn milostí. Proto aby byla zachována vážnost této milosti, a aby se této nenahraditelné milosti nevzpíral, ať žije křesťan jako ostatní svět! Rád by zajisté vykonal něco mimořádného a musí-li se

toho vzdát a žít dokonce po světsku, je to pro něho nepochybně nejtěžší rozhodnutí. Jenže on se musí odříci toho, aby se sebezapřením usiloval lišit se svým životem od světa. Tak dalekosáhlou platnost musí popřát milosti, aby světu nezboural víru v tuto lacinou milost. Ačkoli se křesťan ve své světskosti musí odříci sebezapření nejen kvůli světu, nýbrž přímo kvůli milosti samé, přece prý se může s klidným svědomím a bezpečně (*securus*) těšit z té milosti, která sama všechno působí. Ať tedy křesťan nechá následování a těší se z milosti! Tohle je laciná milost, která ospravedlňuje hřích, ale neospravedlňuje kajícího hříšníka, který se odvrací od svého hříchu a obrací novým směrem. Není to odpuštění hříchu, které člověka odděluje od hříchu. Laciná milost je milost, kterou prokazujeme sami sobě.

Laciná milost je kázat odpuštění bez pokání, křtít bez kázně ve sboru, vysluhovat večeri Páně bez vyznání hříchů, vyhlašovat rozhršení bez osobní zpovědi. Laciná milost je milost bez následování, milost bez kříže, milost bez živého Ježíše Krista, který se stal člověkem.

Drahá milost je poklad skrytý v poli, pro nějž člověk jde a v radosti z něho prodá všechno, co měl. Je drahocenná perla, za jejíž cenu vynaloží kupec všechny své statky. Je vládou Krista krále, pro niž si člověk vyrve oko, které ho svádí. Je zavolání Ježíše Krista, na něž učedník opouští své síť, aby ho následoval.

Drahá milost je evangelium, které musíme stále znovu hledat, dar, o který musíme prosit, dveře, na které musíme tlouci.

Je drahá, protože volá k následování, je milostí, protože volá k následování Ježíše Krista. Je drahá, protože za ni člověk platí životem, je milostí, protože teprve jí získává život. Je drahá, protože ztrácuje hřích, je milostí, protože ospravedlňuje hříšníka. Drahá je tato milost především proto, že Bohu přišla draho, že ho stála život jeho Syna – „byli jste draze vykoupeni“ – a protože nám nemůže být levné to, co je Bohu drahé. Milostí je především proto, že Bohu nebyl vlastní Syn příliš drahou cenou za náš život, ano vydal jej za nás. Drahá milost, to je Bůh, který se stává člověkem.

Drahá milost je jako Boží svatost, kterou je třeba strážet před světem, která nesmí být dána na pospas. Je tedy milostí jako živé slovo, slovo Boží, kterým on sám promlouvá, jak se mu líbí. Zasahuje nás jako milostivé zavolání k následování Ježíše, zní sevřenému duchu

a ztrápenému srdci jako slovo odpuštění. Drahá je milost, protože nás nutí přijmout jeho následování Ježíše Krista; je to milost, říká-li Ježíš: „Mé jeho je příjemné a mé břímě lehké.“

Po dvakrát uslyšel Petr zavolání: Následuj mne! Bylo to první a poslední Ježíšovo slovo jeho učedníku – Marek 1,17 Jan 21,22. Celý jeho život je vymezen oběma těmito zavoláními. Poprvé opustil Petr své síť, své zaměstnání při genezaretském jezeře na Ježíšovu výzvu a následoval ho bez výhrad. Naposled se s ním setkává vzkříšený Pán ve chvíli, kdy se vrátil k starému zaměstnání, opět u genezaretského jezera a ještě jednou zazní: Následuj mne! Mezi oběma událostmi prožil Petr celý život učedníka v následování Krista. V jeho středu bylo závažné přiznání k Ježíši jako k Božimu Kristu. Třikrát byla Petrovi zvěstována táž zvěst, na začátku, na konci a v Cezareji Filipově, že totiž Kristus je jeho Pán a Bůh. Je to stále táž Kristova milost, která ho volá: Následuj mne! a která se mu zjevuje, když se přiznává k Božimu Synu.

Třikrát takto zastavila Petra milost na jeho cestě, třikrát mu byla tatáž milost různě zvěstována. Byla to vlastní milost Kristova a zajisté nikoli milost, kterou by si byl učedník sám přisoudil. Byla to táž Kristova milost, která si ho podmanila, aby všechno opustil a následoval Krista, která v něm vyvolala vyznání, jež se muselo celému světu jevit jako rouhání, která nevěrného Petra zavolala, aby se podílel na posledním utrpení svědka, a tak mu odpustila všechny hříchy. V životě Petrově patří milost a následování nerozlučně k sobě. Dostalo se mu drahé milosti.

S rozšířením křesťanství a s narůstajícím zesvětštěním církve se zvolna ztrácelo poznání drahé milosti. Svět přijal znaky křesťanství, milost se stala obecným majetkem křesťanského světa. Byla levně na prodej. A přece uchovala římská církev jakýsi zbytek původního poznání. Mělo rozhodující význam, že se mnišství neoddělilo od církve a že církev obezřele strpěla mnišství ve svých řadách. Tak aspoň na samém okraji církve bylo místo, v němž dále žilo poznání, že milost je drahá, že milost zahrnuje následování. Lidé opouštěli pro Krista vše, co měli, a pokoušeli se každodenním cvikem uposlechnout přísná Ježíšova přikázání. Tak se stal mnišský způsob života živým protestem proti zesvětštění křesťanství, proti zlacinění milosti. Tím však, že církev tento

protest strpěla a vyhnula se konečné srážce, relativizovala tento protest, ba dokonce ho zneužila k tomu, aby ospravedlnila svůj vlastní zesvětštělý život. Neboť mnišský způsob života se teď stal mimořádným výkonem jednotlivců, k němuž široké zástupy církevního lidu nemohly být zavazovány. Neblahé omezování platnosti Ježíšových přikázání na určitou skupinu lidí se zvláštní způsobílosti vedlo k tomu, že se rozlišoval nejvyšší a nejnižší stupeň plnění křesťanské poslušnosti. Tak bylo možné při každém dalším útoku na zesvětštění církve odkazovat na to, že v rámci církve je otevřena cesta mnišského způsobu života, vedle níž je ovšem zcela oprávněna možnost snazšího způsobu života. Tak se stalo, že odkaz na pochopení drahé milosti v prvotním křesťanství, které se v římské církvi mělo udržet mnišstvím, musel právě naopak poskytnout poslední ospravedlnění zesvětštělé církvi. Hlavním omylem mnišství při tom nebylo to, že chtělo jít milostivou cestou následování ve vši přísnosti, ať už jakkoli neporozumělo vlastnímu obsahu Ježíšovy vůle. Hůř se provinilo tím, že se podstatně odchýlilo od křesťanství, když svůj způsob života povýšilo na mimořádný výkon několika jednotlivců, a tak mu přiznalo nárok na obzvláštní záslužnost.

Když Bůh službou Martina Luthera znovu probouzel v reformaci evangelium o čisté a drahé milosti, provedl Luthera klášteřem. Luther byl mnichem. Opustil všechno a chtěl následovat Krista v dokonalé poslušnosti. Zřekl se světa a oddal se křesťanskému dílu. Učil se poslušnosti ke Kristu a jeho církvi, přesvědčen, že jenom poslušný může věřit. Vstup do klášteřa zaplatil Luther nasazením celého svého života. Tato Lutherova cesta ztroskotala na Bohu. Bůh mu Písmem ukázal, že následování Ježíše není mimořádným záslužným výkonem jednotlivců, nýbrž Božím příkazem určeným všem křesťanům. Pokorné dílo následování proměnilo se mnišstvím v záslužné úsilí světců. Sebezapření toho, kdo se dal cestou následování, bylo zde odhaleno jako poslední pokus, kterým chtěl zbožný prosadit sebe. Tudy se svět prolomil do samého středu mnišského života a způsobem krajně nebezpečným znovu vše ohrožoval. Mnišský únik ze světa byl takto usvědčen z nejzchytralejší lásky ke světu. Právě když Lutherovi takto ztroskotala poslední možnost zbožného života, chopil se milosti. Mnišský svět se mu zhroutil, ale v jeho troskách uviděl záchrannou ruku Boží, kterou mu v Kristu podával. Chopil se jí ve víře, že „přec dílo naše marné je i při nejlepší

vůli“. Byla to drahá milost, již se mu dostalo; rozmetala celou jeho existenci. Musel znovu opustit své síť a následovat. Poprvé, při vstupu do klášteřa, opustil všechno, jenom sebe, své zbožné já neopustil. Tentokrát mu bylo odňato i to. Dal se cestou následování ne pro vlastní zásluhu, ale pro milost Boží. Nezaslechl: Zhřešil jsi sice, ale to všechno je teď smazáno, jen zůstaň dále tím, čím jsi byl a těš se z odpuštění! Luther musel opustit klášteř a vrátit se do světa, ne protože by svět byl o sobě dobrý a svatý, nýbrž že i sám klášteř nebyl nic jiného než svět.

Lutherova cesta z klášteřa zpět do světa byla nejúdernějším útokem na svět, jaký kdy byl od dob prvotního křesťanství proti světu namířen. Úder, který zasadil světu mnich, když se ho zřekl, byl pouhou hračkou ve srovnání s úderem, který dal světu ten, kdo se do něho vrátil. Teď došlo k frontálnímu útoku. Následování Ježíše muselo se teď uskutečnit v samém středu světa. Co bylo mimořádným výkonem za zvláštních okolností a úlev, které poskytoval život v klášteři, stalo se nyní přikázanou nutností zavazující ve světě každého křesťana. Dokonalá poslušnost Ježíšova příkazu musela se projevit na každý den ve všedním životě. Tím se nedozírně prohloubil konflikt mezi životem křesťana a životem světa. Křesťan se dostal se světem do zápasu. Nastal boj muže proti muži.

Není trapnějšího neporozumění Lutherovu činu než se domnívat, že Luther objevem evangelia o čisté milosti zprostil křesťana ve světě poslušnosti k Ježíšovu příkazu; že reformační objev znamená svatořečení a ospravedlnění světa odpouštějící milostí. Křesťanovo světské poslání je naopak pro Luthera ospravedlněno jedině tím, že s krajní naléhavostí vyhláší protest proti světu. Jenom pokud křesťan osvědčuje své světské poslání v následování Ježíše, získal z evangelia nové oprávnění. Důvodem Lutherova návratu z klášteřa nebylo ospravedlnění hříchu, nýbrž ospravedlnění hříšníka. Lutherovi se dostalo darem drahé milosti. Milost to byla, neboť svlažovala žízňivou zemi, potěšovala v úzkosti, osvobozovala z otroctví svévolně zvolené cesty a odpouštěla všechny hříchy. Byla to drahá milost, neboť nezprošťovala povinnosti skutku, nýbrž neskonale zostříla výzvu k následování. Než právě to, co bylo drahé v ní, bylo milostí, a co v ní bylo milostí, bylo drahé. Takové bylo tajemství reformačního evangelia, tajemství ospravedlnění hříšníka.

A přesto v reformačních dějinách nezvítězilo Lutherovo poznání čisté

a drahé milosti, nýbrž bdělý náboženský instinkt člověka pátrajícího po tom, kde lze dostat milost co nejlaciněji. Stačilo jenom zlehounka, sotva znatelně posunout důraz, a nejnebezpečnější a nejzlobnější dílo bylo hotovo. Luther učil, že člověk před Bohem nemůže obstát ani se svými nejzbožnějšími cestami a skutky, poněvadž v podstatě stále hledá sama sebe. V této nouzi uchvátil ve víře milost, která svobodně a bez podmínek odpouští všechny hříchy. Luther přitom věděl, že za tuto milost zaplatil a denně nepřestával platit životem. Vždyť milost jej nezprostila následování, nýbrž naopak jej k němu strhla. Kdykoli mluvil Luther o milosti, myslel vždy zároveň na svůj vlastní život, který se teprve milostí stal plně poslušný Krista. Jinak než takto vůbec nedovedl o milosti mluvit. Luther řekl, že je to dílem pouhé milosti a jeho žáci to po něm doslova opakovali s jediným rozdílem, že velice brzy vypustili z mysli i ze slov to, nač Luther vždycky samozřejmě myslel, totiž následování; ba co ani výslovně zmiňovat nemusel, protože napořád mluvil jako člověk, jehož milost uvedla do nejtěžšího následování Ježíše. Ze stanoviska Lutherova učení se nedalo učení žáků nic vytknout, a přece toto jejich učení znamenalo zánik a zmar reformace jakožto zjevení drahé Boží milosti na zemi. Z ospravedlnění hříšníka ve světě stalo se ospravedlnění hříchu a světa. Drahá milost se proměnila v lacinou milost bez následování.

Říkal-li Luther, že dílo naše marné je i při nejlepší vůli a že tedy před Bohem neplatí nic „než milost jen, zlé hříchy odpustí-li“, říkal to jako někdo, kdo o sobě věděl, že byl až do té chvíle a v této chvíli znovu povolán následovat Ježíše a opustit vše, co měl. Poznání milosti znamenalo pro něho radikálně skoncovat s hříchem vlastního života, naprosto však ne ospravedlňovat hřích. Právě že dosáhl odpuštění, zřekl se s konečnou platností svévolného života. Teprve poznaná milost stala se mu vskutku vážnou výzvou k následování. Byla mu vždy „výsledkem“, jenže božským, nikoli lidským. Jeho nástupci však učinili tento výsledek zásadním předpokladem svých výpočtů. To byl kořen neštěstí. Je-li milost výsledným souhrnem křesťanova života, darovaným samým Kristem, není tento život ani na okamžik zproštěn následování. Je-li však milost zásadním předpokladem mého křesťanského života, mám předem zaručeno ospravedlnění hříchů, kterých se dopustím svým životem ve světě. Mohu tedy na účet této milosti hřešit, když přece svět

je v zásadě milostí ospravedlněn. Nemusím tedy na své občanské a světské existenci nic měnit, vše zůstane při starém a mohu se těšit jistotě, že milost Boží je nade mnou rozprostřena. Celý svět se stal touto milostí „křesťanským“, avšak křesťanství se ve znamení takové milosti zcela nebyvalým způsobem stalo světem. Zmizel rozpor mezi křesťanským a občanským všedním životem. Jádrem křesťanského života je přece právě v tom, že žiji ve světě a jako svět, že se ničím od něho neliším, ano že se ani nesmím od něho lišit – a to pro samu milost! –, ale že občas zavítám z prostoru světa do prostoru církve, abych se tu dal ujistit, že mi byly hříchy odpuštěny. Od následování Ježíše mne osvobozuje laciná milost, která je nutně zavilým nepřítelem následování, která musí opravdové následování nenávidět a ostouzet. Milost jako předpoklad je milost nejlevnější. Milost jako výsledný souhrn je milost drahá. Je otřesné uvědomit si, jaký dosah má způsob, jakým je určitá pravda evangelia vyslovena a jak se jí užívá. Jde o totéž slovo o ospravedlnění z pouhé milosti – a přece, je-li ho falešně užito, dokonale zničí svou vlastní podstatu.

Dospívá-li Faust na konci svého života, v němž usiloval o poznání, k závěru: „Je nemožné, abychom cokoli znali“, znamená tento souhrnný výsledek něco naprosto jiného, než užije-li tohoto výroku student v prvním semestru, aby tak ospravedlnil svou lenost (Kierkegaard). Jako souhrnný výsledek je tento výrok pravdivý, ale vycházíme-li z něho jako z předpokladu, klameme sami sebe. To znamená, že poznání nemůžeme oddělit od zápasu, jímž jsme k němu došli. Jen ten, kdo se v následování Ježíše zřekl všeho, co měl, smí říci, že je z pouhé milosti spravedlivý. Už ve výzvě k následování poznává milost a v milosti tuto výzvu. Kdo se však chce touto milostí zprostit následování, podvádí sama sebe.

Ale neoctl se Luther přímo v samé blízkosti nebezpečí tohoto zcela zvráceného pochopení milosti? Co to znamená, může-li Luther říci: „*Pecca fortiter, sed fortius fide et gaude in Christo*“ – „Hřeš směle, ale ještě směleji věř a raduj se v Kristu!“? Nuže jsi tedy hříšník a nikdy se hříchu nezbavíš. Ať už jsi mnich nebo světák, ať chceš být zbožný nebo zlý, oprátce světa neunikneš, hřešíš. Hřeš si tedy směle – a to právě na účet milosti jednou prokázané! Je to nezastřené vyhlášení laciné milosti, oprávnění umožňující hřešit, zrušení cesty následování?

Je to snad rouhavá výzva k opovázlivému hřešení na účet milosti? Která urážka milosti je satanštější než vypočítavě hřešit na účet darované Boží milosti? Nemá katolický katechismus pravdu, vidí-li právě v tom hřích proti Duchu svatému?

Správné pochopení závisí zde zcela na tom, dovedeme-li si osvojit rozlišení mezi souhrnným výsledkem a předpokladem. Stane-li se Lutherův výrok předpokladem teologie milosti, bude nabízená milost laciná. Ale Lutherovu výroku musíme správně rozumět nikoli jako východisku, nýbrž výhradně jako závěru, jako souhrnnému výsledku, jako svorníku v klenbě, jako zcela poslednímu slovu. Chápán jako předpoklad stává se výrok *Pecca fortiter* etickým principem. Principu milosti musí zajisté odpovídat princip *Pecca fortiter*. To je ospravedlnění hříchu. Tak je Lutherův výrok postaven na hlavu. „Hřeš směle“ – tento výrok znamenal Lutherovi jen meznou zprávu, povzbuzení pro toho, kdo na cestě následování poznal, že nemůže dosáhnout bezhříšnosti, kdo ze strachu před hříchem si nad Boží milostí zoufal. Slovo „Hřeš směle“ mu neznamenal nějaké zásadní potvrzení jeho neposlušného života, nýbrž je mu evangeliem o Boží milosti, před níž zůstáváme napořád a v každém postavení hříšníky a která nás právě jako hříšníky hledá a ospravedlňuje. Směle se přiznej k svému hříchu a nepokoušej se mu uniknout, ale věď ještě směleji. Jsi hříšníkem, buď jím tedy, nechtěj být něčím jiným než čím jsi, ano dokonce se jím denně stávej a počínej si v tom směle. Ale ke komu jinému smíme takto mluvit, ne-li pouze k tomu, kdo se denně z celého srdce zřiká hříchu, kdo se na každý den zřiká všeho toho, co mu brání v následování Ježíše a kdo se přece denně trápí nad svou nevěrností a hříchem? Kdo vůbec může tomu naslouchat bez ohrožení své víry, ne-li právě ten, kdo o sobě ví, že takovým potěšením je stále znovu volán k následování Krista? Tak se stává Lutherův výrok, chápán jako souhrnný výsledek, drahou milostí, která jediné je milostí.

Milost jako princip, obrat *Pecca fortiter* jako princip, laciná milost je vposledu jen znovu zákonem, který nic nepomáhá a neosvobozuje. Milost jako živé slovo, obrat *Pecca fortiter* jako potěšení v pokušení a výzva k následování, drahá milost je jediné ryzí milostí, která opravdu odpouští hříchy a osvobozuje hříšníka.

Jako supi jsme se slétli k mrtvole laciné milosti; tam jsme se nakazili jedem, jehož působením vymřelo mezi námi následování Ježíše.

Učení o ryzí milosti se sice dostalo cti, která nemá obdoby, čisté učení o milosti se stalo přímo bohem, milostí samou. Všude zněla Lutherova slova, a přece jejich pravda se zvrátila v sebeklam. Stačí, aby naše církev měla učení o ospravedlnění – pak je najisto také ospravedlněnou církví! Takové bylo přesvědčení. Pravý odkaz Lutherův měl tedy být patrný v tom, že se milost nabízela co nejlevněji. Podstata luterství se hledala v tom, že se následování Ježíše přenechalo zákoníkům, reformovaným nebo blouznivcům, a to kvůli milosti; že se ospravedlňoval svět a že se kaceřovali křesťané, kteří chtěli Krista následovat. Zástupy se staly křesťanskými, staly se luterány, ale na úkor následování, za příliš levnou cenu. Laciná milost zvítězila.

Ale uvědomili jsme si také, že tato laciná milost se vůči nám zachovala nanejvýš nemilosrdně? Je cena, kterou dnes musíme platit zhroucením organizovaných církví, něco jiného než nutný důsledek milosti levně získané? Laciná jsme zvěstovali a nabízeli svátosti, křtili, konfirmovali, rozhrěšovali celé zástupy bez rozpaků a bez omezení, vydávali jsme z lidské lásky svatyni napospas posměváčkům, vylévali nekonečné proudy milosti, ale jen velmi zřídka zazněla výzva k přísnému následování Krista. Kam se podělo poznání staré církve, která křesťanským katechumenátem pečlivě střežila hranici mezi církví a světem a bděla nad drahou milostí? Kam se poděla varovná slova Lutherova před takovým zvěstováním evangelia, které pojišťovalo lidi v jejich bezbožném životě? Kdy byl svět hrůznější a beznadějnější pokřesťanstěn než právě tímto způsobem? Co znamená oněch 3000 Sasů vyvražděných Karlem Velikým ve srovnání s dnešními milióny ubitých duší? Na nás se ověřila pravda slov, že hřích otců je navštěvován na synech do třetího i čtvrtého pokolení. Laciná milost se zachovala k naší evangelické církvi velmi nemilosrdně.

Laciná milost byla jistě i k většině z nás zcela osobně nemilosrdná. Neotevřela nám cestu ke Kristu, nýbrž nám ji zatarasila. Nevolala nás k následování, nýbrž nás zatvrdila v neposlušnosti. Což to nebyla nemilosrdná tvrdost, že jsme byli zaskočeni slovem o laciné milosti ve chvíli, kdy jsme už zaslechli výzvu následovat Ježíše jako milostivé Kristovo volání, kdy jsme už vykročili na cestu následování s ukázněnou poslušností k rozkazu? Což jsme tomuto slovu laciné milosti mohli rozumět jinak, než že nás chtělo zastavit na cestě vyzývající nás k naprosto

světské střízlivosti, že v nás udušilo radostnost následování prokazujíc holou svévolnost této naší cesty, okázalé plýtvání naší silou, námahou a ukázněností, které je nejen nepotřebné, nýbrž rovnou nebezpečné? Vždyť přece právě v milosti je už všechno připraveno a vykonáno! Doutnající knot byl nemilosrdně uhašen. Takto mluvit k člověku bylo nemilosrdné, protože zmaten takovou lacinou nabídkou musel opustit cestu, na kterou jej Kristus zval, protože tu sáhl po laciné milosti, která mu navždy uzamkla poznání drahé milosti. Věru nemohlo to také jinak dopadnout: podvedený slabý člověk se jako vlastník laciné milosti pojednou cítil silným, avšak vpravdě pozbyl síly k poslušnosti a k následování. Slovo o laciné milosti zničilo mnohem více křesťanů než jakýkoli rozkaz vyžadující skutky.

Celý náš další výklad chce promluvit k těm, kteří jsou právě tím vším zdrceni, jimž se slovo o milosti stalo děsivě prázdným. V zájmu pravdivosti musíme promluvit za ty v našich řadách, kteří doznávají, že pro lacinou milost přestali následovat Krista a že bez následování Krista přestali také rozumět drahé milosti. Prostě proto, že nechceme popřít, že nejdeme cestou pravého následování Krista, že jsme sice údy pravověrné církve s čistým učením o milosti, nikoli však údy církve, která Krista následuje, musíme se znovu pokusit porozumět pravému vzájemnému vztahu milosti a následování. Tomu se dnes už nesmíme vyhnout. Stále zřetelněji se ukazuje, že bídou naší církve je jediná otázka: Jak dnes máme jako křesťané žít?

Dobře je těm, kdo jsou již na konci cesty, kterou se chceme brát, a v údivu chápou, co lze vpravdě těžko pochopit, že totiž milost je drahá, právě protože je ryzí milostí, Boží milostí v Ježíši Kristu. Dobře je těm, kteří byli touto milostí přemoženi v prostínkém následování Ježíše Krista, takže mohou v duchu pokory chválit Kristovu milost, která vše působí sama. Dobře je těm, kteří znajíce takovou milost, mohou žít ve světě, aniž se v něm ztratili, které cesta následování Ježíše Krista tak ujistila o nebeské vlasti, že jsou vskutku svobodni pro život v tomto světě. Dobře je těm, jimž následování Ježíše Krista neznamena nic jiného nežli život z milosti a jimž je milost totožná s následováním. Dobře těm, kdo se stali takto křesťany, těm, jimž bylo slovo o milosti milosrdné.

VÝZVA K NÁSLEDOVÁNÍ

A jda Ježíš mimo, spatřil Léviho, syna Alfeova, sedícího na cle, a řekl mu: Následuj mne! On pak vstal a následoval ho.
Marek 2, 14

Zazněla výzva a bezprostřední odpovědí je poslušný čin volaného. Učednikova odpověď není vysloveným vyznáním víry v Ježíše, nýbrž poslušný čin. Jak může dojít k tomuto bezprostřednímu sledu výzvy a poslušnosti? Přirozenému rozumu se to naprosto přičí, nutně se pokouší tento těsný sled uvolnit. Je nutno něco vsunout mezi výzvu a čin. Něco se musí vysvětlit. Je třeba za každou cenu najít nějaký psychologický nebo historický spojovací článek. Dáváme si pošetilou otázku, neznal-li celník Ježíše už dříve a nebyl-li proto připraven poslechnout jeho výzvu. Jenže o tom právě text zatvrzele mlčí. Vždyť chce zrovna zdůraznit, že výzva a čin jsou tak těsně spolu spjaty, že zcela vylučují jakýkoli spojovací článek. Nezajímá jej psychologické zdůvodňování zbožných rozhodnutí člověka. Proč? Protože je jen jediný důvod pro tento sled výzvy a činu: Ježíš Kristus. To on sám volá. Proto celník poslechne. Toto setkání dosvědčuje nepodmíněnou, nezprostředkovanou a nezdůvodnitelnou autoritu Ježíšovu. Nic se zde nepředpokládá a nic jiného nenásleduje než poslušnost volaného. Protože Ježíš je Kristus, má plnou moc povolávat a žádat poslušnost pro své slovo. Ježíš volá k následování ne jako učitel a vzor, nýbrž jako Kristus, Syn Boží. Tak nám tento kratičkový text zvěstuje Ježíše Krista a jeho nárok na člověka. Nic jiného. Není tu slůvka chvály pro učedníka, pro jeho rozhodné křesťanství. Nemáme se dívat na něho, nýbrž pouze na toho, kdo volá a na jeho plnou moc. Ani se nám tu nepodává návod k víře nebo k následování. K víře není jiné cesty než uposlechnout Ježíšovy výzvy.

Co se dovidáme o obsahu následování? Následuj mne, pojď za mnou. To je vše. Chodit za ním je něco zcela bez obsahu, není to žádný životní program, jehož uskutečnění by se jevilo rozumným, není to cíl nebo ideál, o nějž máme usilovat. Není to nic, zač by po lidském soudu stálo za to něco vynaložit nebo se obětovat. Co se tedy děje? Volaný

opouští všechno, co má, ne aby tím vykonal něco mimořádně významného, nýbrž aby prostě poslechl, protože jinak nemůže jít za Ježíšem. Tomuto jednání se zde nepřičítá sebemenší cena. Je samo o sobě čímsi nevýznamným, co lze zanedbat. Strháváme za sebou mosty a jdeme prostě dál. Jsme vyvoláni a máme „vystoupit“ z dosavadního způsobu života, máme „žít“ v přesném slova smyslu. Staré je za námi, vzdáváme se ho zcela. Z relativních životních záruk jdeme do úplné nejistoty (vpravdě však do společenství s Ježíšem, v němž máme absolutní jistotu a úkryt); z toho, co lze přehlédnout a vypočítat (co je však vpravdě naprosto nevypočítatelné) jdeme do zcela nepřehledné a nahodilé situace (vpravdě ovšem do situace jediné nutné, kterou lze odhadnout); z oblasti konečných možností (vpravdě však nekonečných možností) jde učedník do oblasti nekonečných možností (vpravdě do skutečnosti jediné osvobodivé). Ani tu nejde opět o všeobecný zákon, nýbrž spíše o pravý opak vši zákonitosti. Vždyť zase nejde o nic jiného než o to spoutat se s jediným Ježíšem Kristem, což je právě dokonalý průlom do vši programovosti, do všeho ideálnictví a do všeho zákonictví. Proto není možný žádný jiný obsah, je-li jediným obsahem Ježíš. Mimo Ježíše tu není jiných obsahů. Obsahem je jediné on.

Výzva k následování znamená tedy vázanost jediné na osobu Ježíše Krista, znamená proražení všech zákonitostí z milosti toho, kdo volá. On je milostivá výzva, milostivý příkaz. On je mimo nepřátelství mezi zákonem a evangeliem. Kristus volá, učedník následuje. Zde dochází ke spojení milosti a příkazu. „Chodím v radosti, neboť se dotazuji na Tvé rozkazy“ – Zalm 119, 45.

Následování je vázanost na Krista. Kde je Kristus, tam musí být následování. Idea Krista, nauková soustava, obecné náboženské poznání milosti nebo odpuštění hříchů nevyžaduje nutně následování, ano ve skutečnosti je vylučuje, nepřeje následování. Náš vztah k ideji může mít povahu poznání, nadšení, snad i uskutečňování, nikdy však povahu osobního poslušného následování. Křesťanství bez živého Ježíše Krista zůstává nutně křesťanstvím bez následování a křesťanství bez následování je vždy křesťanstvím bez Ježíše Krista. Je pouhou ideou, mýtem. Křesťanství, které ví jen o Božím otcovství, ale neví o Kristu jako živém Synu, škrta přímo následování. Důvěřuje v Boha, ale nejde cestou následování. Jedině proto, že se Syn Boží stal člověkem, že je prostřed-

níkem, je pravý vztah k němu dán následováním. Následování je vázáno na prostředníka. A tam, kde správně mluvíme o následování, mluvíme o prostředníku Ježíši Kristu, Synu Božím. Jenom prostředník, Bůh, který se stal člověkem, může volat k následování.

Následování bez Ježíše Krista je svévolná volba snad ideální cesty, snad cesty mučednické, ale je to cesta bez zaslíbení. Ježíš ji zamítá.

I odebrali se do jiné osady. Když se ubírali cestou, kdosi mu řekl: Budu tě následovat, kamkoli půjdeš. Ježíš mu odpověděl: Lišky mají doupat a nebeští ptáci hnízda, ale Syn člověka nemá kam položit hlavu. Jinému řekl: Následuj mne! On však odpověděl: Pane, dovol mi napřed odejít a pochovat mého otce. Ale Ježíš mu řekl: Nech, ať mrtví pochovávají své mrtvé. Ale ty jdi a zvěstuj království Boží! Ještě jiný mu řekl: Budu tě následovat, Pane. Jen mi napřed dovol, abych se rozloučil doma s rodinou. Ježíš mu odpověděl: Nikdo, kdo vloží ruku na pluh a obliž se zpět, není způsobilý pro království Boží.

Lukáš 9, 57–62

P r v n í učedník sám nabízí Ježíši následování, není volán. Odpověď Ježíšova připomíná horlivému, že neví, co činí. Nemůže to ani vědět. To je smysl odpovědi, která učedníkovi ukazuje život s Ježíšem v jeho pravé skutečnosti. Zde mluví ten, jehož cesta vede na kříž, jehož celý život je v apoštolském vyznání víry označen jediným slovem: „trpěl“. K tomu se nikdo nemůže rozhodnout z vlastní vůle. Nikdo se nemůže sám povolát, říká Ježíš; a jeho slovo zůstalo nezodpověděno. Propast mezi dobrovolnou nabídkou následování a skutečným následováním zeje dál.

Kde však Ježíš sám povolává, tam překonává i nejhlubší propast.

D r u h ý chce pochovat svého otce dříve, než půjde za ním. Je vázán zákonem. Ví, co chce a co musí udělat. Nejprve chce splnit požadavek zákona a potom následovat. Jasný příkaz zákona se zde staví mezi povolávaného a Ježíše. Tomu se Ježíšova výzva mocně vzpírá a právě teď se vši rozhodností nedovolí, aby se cokoli postavilo mezi Ježíše a povolávaného, byť si to byla hodnota největší a nejsvětější, třeba i zákon sám. Zrovna teď musí být pro Ježíše prolomen zákon, který se chtěl postavit mezi ně. Ve vztahu mezi Ježíšem a povoláním už neplatí.

Tak tu Ježíš čelí zákonu a přikazuje následovat. Takhle může mluvit jen Kristus. On má poslední slovo. Člověk se nemůže vzpírat. Tato výzva, tato milost je neodolatelná.

Třetí chápe následování podobně jako první učedník ve smyslu nabídky, kterou má sám učinit, jako jím zvolený vlastní životní program. Ale na rozdíl od něho se domnívá, že má právo i ze své strany vyslovit podmínky. Tím se dostal načisto do rozporu. Chce se postavit na Ježíšovu stranu, ale zároveň stává mezi sebe a Ježíše překážku: „Jen mi napřed dovol.“ Chce následovat, ale sám si chce vytvořit podmínky následování. Následování je mu možností, k jejímuž uskutečnění patří splnit určité podmínky a předpoklady. Následování se tak stává čímsi člověku průzračným a pochopitelným. Nejprve udělám to, potom ono. Všecko má své místo a svůj čas. Učedník se sám dává k dispozici, ale nabývá také práva klást své podmínky. Je jasné, že od tohoto okamžiku přestává být následování následováním. Stává se mým programem, který si rozvrhuji podle svého úsudku a který mohu rozumově i mravně obhájit. Tento třetí tedy chce následovat, ale sotva to vysloví, už nechce následovat. Svou nabídkou sám maří následování. Vždyť následování nestrpí žádné podmínky, které by se mohly nastavit mezi Ježíše a poslušnost. Dostává se tedy tento třetí do rozporu nejenom s Ježíšem, nýbrž už i se sebou samým. Nechce to, co chce Ježíš, ale nechce ani to, co sám chce. Sám sebe odsuzuje, se sebou se dostává do rozporu, a to vše pro podmínku: „Jen mi napřed dovol.“ Ježíšova odpověď mu obrazně potvrzuje tento jeho vnitřní rozpor, který vylučuje následování: „Nikdo, kdo vloží ruku na pluh a ohlíží se zpět, není způsobilý pro království Boží.“

Následovat znamená vydat se určitou cestou. Už první krok, který je odpovědí na výzvu, dělí toho, kdo následuje, od jeho dosavadní existence. Tak si výzva k následování vytváří rázem novou situaci. Setrvalost ve starém postavení a následovat se navzájem vylučuje. To se ukázalo na první pohled. Celník musel opustit clo, Petr své síť, aby mohli jít za Ježíšem. Podle našeho odhadu to již tehdy mohlo dopadnout také docela jinak. Ježíš by byl mohl celníkovi dát nové poznání Boha a ponechat ho v jeho někdejší postavení. Kdyby Ježíš nebyl býval ztělesněným Božím Synem, mohlo se tak stát. Protože však Ježíš je Kristus, muselo být hned zkraje patrné, že jeho slovo není naukou,

nýbrž stvořením nové existence. Nezbyvalo než opravdu jít s Kristem. Tomu, koho on zavolał, bylo tím řečeno, že mu zbývá jen jediná možnost, jak uvěřit v Ježíše, totiž všechno opustit a jít se Synem Božím, který se stal člověkem.

Už první vykročení otvírá tomu, kdo následuje, možnost uvěřit. Nenásleduje-li, zůstává-li pozadu, nenaučí se věřit. Povolání se musí dostat z postavení, v němž nemůže uvěřit, do postavení, v němž jediné je možno uvěřit. Sám o sobě nemá tento krok programovou hodnotu, jeho oprávněnost je dána pouze společenstvím s Ježíšem Kristem. Pokud sedí Lévi na cle nebo Petr je u svých sítí, mohou své povolání vykonávat řádně a věrně, mohou mítí staré nebo i nové poznání Boha, ale chtějí-li se naučit věřit v Boha, musí následovat Syna Božího, příšlého v těle, musí s ním jít.

Dříve tomu bylo jinak. Tenkrát mohli jako tiší v zemi žít nenápadně své práci, zachovávali zákon a očekávali Mesiáše. Teď však byl mezi nimi, teď zazněla jeho výzva. Teď věřit znamenalo nezůstávat v zátiší a očekávat, nýbrž jít s ním cestou následování. Teď uvolnila jeho výzva k následování všechny staré vázanosti, protože je nahrazovala vázaností k jedinému Ježíši Kristu. Teď bylo třeba strhnout všechny mosty, odvázat se kroku do nekonečné nejistoty, abychom mohli poznat, co Ježíš žádá a co Ježíš dává. Lévi na cle mohl ovšem v Ježíši získat pomoc ve všeliké tísní, ale nebyl by v něm poznal toho Pána, do jehož rukou měl vložit všechny svůj život, nebyl by se naučil věřit. Musela být vytvořena situace, v níž je možno uvěřit v Ježíše jako v Boha, učiněného člověkem, situace přímo nemožná, v níž je nutno vsadit na jediné, totiž na Ježíšovo slovo. Petr musí vystoupit z lodi na vzdouvající se vody, aby poznal svou nemohoucnost a všemohoucnost svého Pána. Kdyby byl nevystoupil, nebyl by se naučil věřit. Musí dojít ke zhola nemožné a eticky zcela neodpovědné situaci na vzdouvajícím se moři, aby se mohla zrodit víra. Cesta k víře jde cestou poslušnosti ke Kristově výzvě. Je třeba vykročit, nemá-li znít Ježíšova výzva do prázdna a všechno předstírané následování bez tohoto kroku, k němuž Ježíš vyzývá, je klamavým blouzněním.

Veliké je nebezpečí, že nerozeznáme situaci, v níž je možno uvěřit, od situace, v níž není možno uvěřit. Musíme si přitom jasně uvědomit za prvé, že to nikdy není situace sama, z níž můžeme poznat, jaké je

povahy. Teprve výzva Ježíše Krista ji kvalifikuje jako situaci, v níž je možno uvěřit. Za druhé nikdy to není člověk, kdo vytváří situaci, v níž je možno uvěřit. Následování není nabídka, podaná člověkem. Jedině výzva vytváří tuto situaci. Za třetí nemá taková situace hodnotu sama o sobě. Oprávnění jí dává jediné výzva. Konec konců a hlavně je situace, v níž je možno věřit, vytvářena napořád pouze vírou.

Představou situace, v níž je možno věřit, toliko volně popisujeme takovou skutečnost, v níž stejně pravdivě platí tyto dvě věty: *Jenom věřící poslouchá – jenom poslušný věří.*

Dopouštíme se těžké zpronevěry biblické zvěsti, říkáme-li první větu bez druhé. Zdá se nám, že rozumíme tomu, že jenom věřící poslouchá. Poslušnost je přece spjata s vírou jako dobré ovoce s dobrým stromem, říkáváme. Zprvu je víra, potom poslušnost. Chceme-li tím prokázat, že toliko víra ospravedlňuje a nikoli poslušný čin, pak ovšem je to nevyhnutelný a nezvratný předpoklad všeho dalšího. Chceme-li tím však vyjádřit jakousi časovou určenost, že je totiž nejdříve třeba věřit a že poslušnost následuje později, odtrháváme od sebe víru a poslušnost a zbývá nám pak nanejvýš už jen praktická otázka, kdy je třeba s poslušností začít. Poslušnost zůstává oddělena od víry. V zájmu ospravedlnění musí být zajisté poslušnost a víra od sebe odděleny, ale toto oddělení nikdy nesmí zrušit jejich jednotu, která záleží v tom, že víra žije jen v poslušnosti a nikdy ne bez ní, že víra je vírou pouze v poslušném činu.

Aby nedošlo k mylnému názoru, že poslušnost je důsledkem víry, naopak abychom zdůraznili nerozlučnou jednotu víry a poslušnosti, musíme říci nejen, že jenom věřící poslouchá, nýbrž také, že jenom poslušný věří. Je-li v první větě víra předpokladem poslušnosti, je v druhé větě poslušnost předpokladem víry. Právě tak jako je poslušnost důsledkem víry, je také předpokladem víry.

Jenom poslušný věří. Musíme uposlechnout konkrétního rozkazu, máme-li uvěřit. Je nutno se odvážit prvního kroku na cestě poslušnosti, nemá-li se stát víra zbožným sebeklamem, lacinou milostí. Záleží na prvním kroku. Kvalitativně se liší ode všech dalších kroků. První krok poslušnosti musí Petra odvést od sítě, vyvést z lodi, musí mladého muže odvrátit od bohatství. Jenom v tomto novém postavení, vytvořeném poslušností, je možno věřit.

O tomto prvním kroku musíme předně pojednat jako o skutku, který se navenek projevuje záměnou jednoho způsobu života za jiný. Každý člověk může tento krok udělat, má k tomu svobodu. Je to jednání v rámci občanské spravedlnosti – *iustitia civilis* –, v níž je člověk svobodný. Petr se nemůže dát na cestu obrácení, může však opustit své síť. Obsahově vyžadují evangelia už s prvním krokem takové jednání, které se dotýká celého života. Římská církev vyžadovala takový krok jenom jako mimořádný výkon, jehož jsou schopni jenom mniši, zatím co se při ostatních věřících spokojila ochotou bezpodmínečně se podrobit církvi a jejím příkazům. I luterská vyznání rozpoznávají výrazně důležitost prvního kroku: Když bylo zásadně překonáno nebezpečí plynoucí z falešného pojetí synergismu, může a musí tu zůstat místo pro onen první skutek, projevující se navenek a požadovaný k víře. Jde tu o krok směrem k církvi, v níž se káže slovo spasení. Tento krok můžeme udělat v plné svobodě. Pojď do kostela. To je v možnostech tvé lidské svobody. Můžeš v neděli odejít z domova na kázání. Neuděláš-li to, vylučuješ se úmyslně z místa, na němž je možno uvěřit. Luterská vyznání tím prokazují, že vědí o situaci, v níž je možno uvěřit, i o situaci, v níž víra není možná. Toto poznání tu sice zůstává hodně v pozadí, jako by se vyznání za ně styděla, ale přece se tu vyskytuje a není ničím jiným než poznáním významu prvního kroku jako jednání, které se projevuje navenek.

Uznáváme-li toto poznání, musíme za druhé říci, že tento první krok jako jednání, projevující se výlučně navenek, je a zůstává mrtvým skutkem zákona, který sám o sobě nikdy ke Kristu nevede. Jako vnější projev zůstává nový způsob života jen starým způsobem. V nejlepším případě vybudujeme nový životní sloh podle nového životního pravidla, který však nemá zhora nic společného s novým životem s Kristem. Píjan, který nechá alkoholu, boháč, který se zbaví svých peněz, oprostí se tím sice od alkoholu a peněz, ne však od sebe sama. Je to v podstatě tentýž člověk jako předtím, zůstává v zajetí požadovaných skutků, a tak ve smrti starého života. Skutek je ovšem třeba vykonat, ale sám nestačí na to, aby vyvedl ze smrti, neposlušnosti a z života bez Boha. I kdybychom nakrásně rozuměli svému prvnímu kroku jako předpokladu milosti nebo předpokladu víry, přece nás náš skutek sám již odsuzuje a zcela zbavuje milosti. Tento skutek, projevující se navenek, zahrnuje

současně i to, co zpravidla nazýváme úmyslem a dobrým předsevzetím, vše, co katolická církev označuje obratem *facere quod in se est*. Odvážíme-li se prvního kroku se záměrem, abychom se dostali do postavení, v němž je možno věřit, pak není toto umožnění víry ničím jiným než skutkem, než novou životní možností, která nevybočuje z našeho starého života. Tak dochází k naprostému nedorozumění, zůstáváme v nevěře.

A přece musí dojít k vnějšímu projevu skutku, přece se musíme dostat do postavení, v němž je možno věřit. Na nás je udělat tento krok. Co to znamená? To znamená, že vykročíme správně jen tehdy, nehledíme-li na svůj skutek, který musí být vykonán, nýbrž hledíme-li jen ke slovu Ježíše Krista, které nás k tomuto kroku vybíží. Petr ví, že nesmí vystoupit z lodi o své vůli, že jeho první krok by byl krokem do záhuby. Proto volá: „Poruč mi, abych šel k tobě po vodě“, a Kristus odpovídá: „Poď!“ Kristus tedy musel zavolat, pouze na jeho slovo je možno vykročit. Tato výzva je jeho milost, volající ze smrti do nového poslušného života. Jakmile však jednou Kristus zavolal, musí Petr ven z lodi, chce-li dojít ke Kristu. Tak je vpravdě už první krok poslušnosti projevem víry v Kristovo slovo. Zkreslili bychom víru k nepoznání, kdybychom odtud zase došli k závěru, že přece jen nemusíme udělat první krok, jestliže jsme už jednou uvěřili. Proti tomu se musíme odvázat prohlásit: Napřed musíme udělat krok poslušnosti, aby mohlo dojít k víře. Neposlušný nemůže věřit.

Nařikáš si, že nemůžeš věřit? Ať se nikdo nediví, nedospívá-li k víře, pokud se v něčem s vědomou neposlušností vzpírá Ježíšovu přikázání nebo mu hledí uniknout. Nechceš podrobit Ježíšovu příkazu svou hříšnou vášeň, své nepřátelství, svou naději, své životní plány, svůj rozum? Nediv se, že se ti nedostává svatého Ducha, že se nemůžeš modlit, že tvá modlitba o víru zůstává nevyslyšena. Raději jdi a smíř se se svým bratrem, zanech hříchu, který tě spoutává, a budeš moci zase věřit. Odmrštíš-li prikazující Boží slovo, nepřijmeš ani jeho milostivé slovo. Jak se chceš dostat do společenství toho, od něhož se v něčem vědomě odtahuješ? Neposlušný nemůže věřit, jenom poslušný věří.

Zde se milostivá výzva Ježíše Krista k následování proměňuje v tvrdý zákon: Učiň tohle, nečiň ono! Vystup z lodi k Ježíši! Kdo

omlouvá svou skutečnou neposlušnost Ježíšovy výzvy svou vírou nebo svou nevěrou, tomu praví Ježíš: Nejprve poslechni, udělej vnější čin, opusť, co tě poutá, zbav se toho, co tě rozlučuje s Boží vůlí. Neříkej: Chybí mi k tomu víra. Tak dlouho ti bude chybět, dokud setrváš v neposlušnosti, pokud odmítáš udělat první krok. Neříkej: Mám přece víru, nemusím tedy už udělat první krok. Nemáš víru a nebudeš ji mít, dokud odmítáš udělat první krok a dokud zatvrzele setrváváš v nevěře pod rouškou pokorné víry. Je to zlá vytáčka, vymlouváme-li se při nedostatku poslušnosti na nedostatek víry a při nedostatku víry zase na nedostatek poslušnosti. V tom se projevuje neposlušnost „věřících“, že vyznávají svou nevěru a zahrávají si s tímto vyznáním (Marek 9, 24) tam, kde je od nich požadována poslušnost. Věříš-li – udělej první krok! Vede k Ježíši Kristu. Nevěříš-li – udělej tentýž krok, vždyť je ti přikázán! Není ti uloženo řešit si otázku své víry nebo nevěry, nýbrž je ti přikázán poslušný čin a ten máš vykonat ihned. Tímto činem se vytváří situace, za níž je víra opravdu možná.

Situaci, v níž můžeš věřit, si nevytváříš sám, nýbrž On ti ji dává. Do tohoto postavení se musíš dostat, má-li být víra pravou vírou a nikoli sebeklamem. Právě proto, že jde o pravou víru v Ježíše Krista, protože víra jediné je a zůstává cílem – „z víry a vedoucí k víře“, Římanům 1, 17 –, je toto postavení nezbytnou podmínkou. Kdo zde příliš rychle a příliš protestantsky protestuje, ten si musí dát líbit otázku, nepřimlouvá-li se za lacinou milost. Neboť opravdu, pokud obě výpovědi znějí zároveň, nemohou pravou víru urážet, kdežto každá sama o sobě musí se stát víře velkou urážkou. Jenom věřící poslouchá – to je řečeno poslušnému, který věří; jenom poslušný věří – to je řečeno věřícímu, který poslouchá. Platí-li pouze první věta, je věřící vydán laciné milosti, to jest zatracení. Platí-li pouze druhá věta, je věřící vydán skutkařství, to jest zatracení.

Odtud se na chvíli podívejme na křesťanskou pastýřskou péči. Pro pastýře je nesmírně důležité, aby mluvil z předpokladu obou vět. Musí vědět, že nářek nad nedostatkem víry vždy znovu pramení z vědomé anebo již neuvědomělé neposlušnosti a že tomuto nářku příliš snadno vyhovuje útěcha laciné milosti. Přitom ovšem zůstává neposlušnost nezlomena a slovo o milosti se stává útěchou, kterou si neposlušný sám přivlastňuje, odpuštěním hříchů, které si sám udílí. Tím se pro něho

stává zvěst prázdnou, už jí nenaslouchá. I kdyby si na stokrát hřichy odpustil, přece nedovede věřit v opravdové odpuštění, neboť se mu ho vpravdě vůbec nedostalo. Nevěra se živí lacinou milostí, protože chce setrvat v neposlušnosti. To je častý případ v dnešní křesťanské pastýřské péči. To musí nutně vést k tomu, že se člověk ve své neposlušnosti zatvrzuje odpuštěním, které si sám dává, že předstírá, že není schopen poznat dobré a Boží přikázání. Je prý dvojznačné a připouští všelijaký výklad. Zprvu ještě jasné poznání neposlušnosti se stále více zatemňuje a mění se v zatvrzelost. Tak se neposlušný zapletl do vlastních osidel, že už ani nedovede Slovo poslouchat. Zde už opravdu nemůže dojít k víře. Mezi zatvrzelým a pastýřem dojde asi k takovéto rozmluvě: „Už nemohu věřit.“ – „Poslouchej slovo, které se ti káže.“ – „Naslouchám mu sice, ale nic mi neříká, zůstává prázdné, jde mimo mne.“ – „Nechceš slyšet.“ – „Ale ano, chci.“ – Na tomto místě zpravidla pastýřský rozhovor končí, protože pastýř neví, na čem je. Zná jen jednu z vět: Jenom věřící poslouchá. Ale tím už nemůže pomoci zatvrzelému, který tuto víru nemá a ani mít nemůže. Pastýř se domnívá, že už zde stanul před poslední záhadou, že totiž Bůh jednomu víru dává, druhému ji odírá. S touto větou kapituluje. Zatvrzelý zůstává sám a resignovaně dále nařiká nad svou bídou. Než právě zde je místo pro obrat v rozhovoru. Je to obrat úplný. Teď už se neargumentuje, otázky a potřeby bližního přestávají mít poslední váhu, ale zato se dostává do středu zájmu bližní sám, který se za otázky skrýval. Teď padla tvrzení, kterou si vybudoval, pod úderem věty: Jenom poslušný věří. Rozhovor je tedy přerušen a pastýř začíná jinak: „Jsi neposlušný, odíráš Kristu poslušnost, chceš podržet kus panství pro sebe. Nemůžeš Krista slyšet, neboť jsi neposlušný, nemůžeš věřit v milost, protože nechceš poslouchat. Kdesi ve svém srdci se zatvrzuješ proti výzvě Kristově. Tvoje bída je ve tvém hřichu.“ Teď už je zase Kristus sám na bojišti, útočí na ďábla v bližním, který se až dosud kryl lacinou milostí. Teď záleží všechno na tom, aby měl pastýř obě věty na paměti: Jenom poslušný věří a jenom věřící poslouchá. Musí ve jménu Ježíše vyzývat k poslušnosti, k činu, k prvnímu kroku. Opust', co tě poutá a následuj ho! V tomto okamžiku všechno závisí na tomto kroku. Postavení, které neposlušný zaujal, musí být prolomeno. V tomto postavení nemohl být Kristus už slyšen. Uprchlík musí opustit kryt, který si vybudoval. Teprve mimo kryt

může zase svobodně vidět, slyšet, věřit. Před Kristem jsme sice nic nezískali tím, že jsme vykonali skutek poslušnosti, sám o sobě je to mrtvý skutek. Přece však musí Petr vstoupit na vzdouvající se moře, aby mohl věřit.

Je tomu tedy ve stručnosti tak: Větou, že jenom věřící poslouchá, se člověk otrávil jedem laciné milosti. Zůstává neposlušný a utěšuje se odpuštěním, které si sám udílí a uzavírá se tím Božím slovu. Pokud mu budeme jenom opakovat tvrzení, kterým se kryl, nepodaří se nám dobýt pevnosti. Musí dojít k obratu, bližní musí zaslechnout výzvu k poslušnosti: Jenom poslušný věří!

Nebudeme tím svedeni na cestu vlastních skutků? Nikoli, naopak tím člověku připomínáme, že jeho víra není vírou a vysvobozujeme ho z vlastních jeho osidel. Musí se dostat do průvanu rozhodování. Tak bude moci znovu slyšet Ježíšovu výzvu k víře a k následování.

Tím se dostáváme přímo do středu příběhu o bohatém mladém muži.

Hle, přistoupil k němu kdosi a otázel se: Mistře dobrý, co dobrého mám činit, abych dosáhl věčného života? Odpověděl mu: Proč mne nazýváš dobrým? Nikdo není dobrý než jediný Bůh. Ale chceš-li vejít do života, zachovávej přikázání. Zeptal se: Která? Ježíš řekl: Tato: Nezabíjej, nesmilni, nekraď, nesvědč křivě, cti otce a matku, a miluj svého bližního jako sebe. Mladý muž mu odpověděl: To všechno jsem zachovával od svého mládí. Co mi ještě schází? Ježíš mu řekl: Chceš-li být dokonalý, jdi, prodej svůj majetek, dej chudým a budeš mít poklad v nebi. Pak přijď, a následuj mne! Jakmile mladý muž uslyšel toto slovo, odešel zarmoucen, neboť měl mnoho majetku.

Matouš 19, 16–22

Dotaz mladého muže na věčný život je otázkou po spáse, je to vůbec jediná vážná otázka. Ale není snadné tuto otázku správně položit. To vysvítá z toho, že mladý muž, který má zřejmě tuto otázku na mysli, ve skutečnosti dává už docela jinou otázku, ano přímo se otázce vyhýbá. Obrací se svým dotazem totiž přímo na „dobrého mistra“. Chce na tuto otázku slyšet mínění, radu, názor dobrého mistra, velkého učitele. Tím prozrazuje dvě věci. Především, že má otázku za nejvyšší důležitou, takže k ní musí Ježíš něco důležitého poznamenat. Za druhé

však očekává od dobrého mistra, od velkého učitele sice závažný výrok, přece však nikoli bezpodmínečně závazný božský pokyn. Dotaz na věčný život je mladému muži otázkou, o níž chce s nějakým dobrým mistrem pohovořit a pojednat. Ale už zde se mu postaví Ježíšovo slovo do cesty: „Proč mne nazýváš dobrým? Nikdo není dobrý než jediný Bůh.“ Už otázka prozradila, co měl na srdci. Chtěl si promluvit s nějakým dobrým rabím o věčném životě, ale teď se dovidá, že se svou otázkou vpravdě nestanul před nějakým dobrým mistrem, nýbrž přímo před Bohem. Nedostane se mu tedy od Božího Syna odpovědi, která by byla něčím jiným než zřetelným odkazem na přikázání jediného Boha. Nedostane se mu od dobrého mistra odpovědi, která by připojila ke zjevené Boží vůli ještě nějaký názor. Ježíš od sebe odkazuje k jedině dobrému Bohu a právě v tom osvědčuje svou dokonalou poslušnost Božího Syna. Stojí-li však tazatel před samotným Bohem, znamená to, že byl vlastně dopaden na útěku před zřejmým příkazem Božím, který přece zná. Mladý muž zná zajisté přikázání. Ale zvláštnost jeho postavení je v tom, že se s nimi nechce spokojit, že je chce překonat. Ježíš prohlédl jeho otázku jako otázku zbožnosti vlastního výmyslu a vlastní volby. Proč se mladý muž nespokojí zjeveným příkazem? Proč se tváří, jako by již dávno neznal odpověď na svou otázku? Proč chce žalovat na Boha, že ho ponechal v této rozhodující životní otázce v nejistotě? Tak je tedy mladý muž chycen a veden před soud. Od otázky po spáse, která k ničemu nezavazuje, je volán zpět k prosté poslušnosti zřejmých přikázání.

Tu se pokouší podruhé o únik. Mladý muž odpovídá další otázkou: „Která?“ V této otázce vězí sám satan. Zde zajisté bylo pro zaskočeného jedině možné východisko. Mladý muž přirozeně zná přikázání. Ale kdo má vědět, které přikázání z takového jejich množství právě teď a právě pro něho platí? Zjevené přikázání je mnohoznačné, je nejasné, říká mladý muž. Nevidí přikázání, nýbrž vidí zase jen sama sebe, své problémy, své konflikty. Před jasným Božím příkazem se uchyluje do nesporně zajímavého postavení lidského „mravního konfliktu“. Chyba není v tom, že o tomto konfliktu ví, ale že tento konflikt vyhrocuje proti Božím přikázáním. Jenže přikázání jsou dána právě na to, aby skoncovala s etickým konfliktem. Etický konflikt jako základní mravní jev člověka po pádu je přímo odbojem člověka proti Bohu. Had v ráji vložil tento kon-

flikt do srdce prvního člověka. „Opravdu vám Bůh řekl?“ Etická pochybnost odtrhuje člověka od jasného přikázání a od dětsky prostinké poslušnosti poukazem, že se přece přikázání vůbec neobejde bez výkladu a přetlumočení. „Opravdu vám Bůh řekl?“ O tom, co je dobré, má rozhodovat sám člověk v síle svého vědění o dobrém a zlém, schopností svého svědomí. Přikázání je mnohoznačné, Bůh chce, aby je člověk tlumočil a vykládal a svobodně se rozhodoval.

Ale tím už odpíráme poslušnost přikázání. Namísto jednoznačného činu nastoupilo dvojaké myšlení. Člověk širokého svědomí se vynáší nad poslušného. Dovolávat se etického konfliktu znamená dávat výpověď poslušnosti. Je to ústup před Boží skutečností do postavení lidských možností, před vírou do pochybování. Tak docela neočekávané nyní táž otázka, do které mladý muž skryl svou neposlušnost, jej odhaluje v jeho pravé podstatě, totiž jako člověka podrobeného hříchu. Toto odhalení způsobuje Ježíšova odpověď. Připomíná zjevná Boží přikázání. Tím, že Ježíš jmenuje Boží přikázání, potvrzuje znovu jejich platnost. Znovu je mladý muž volán k odpovědnosti. Doufal, že se mu ještě jednou podaří dostat se do nezávažného rozhovoru o věčných otázkách. Doufal, že mu Ježíš navrhne určité řešení mravního konfliktu. Ale ten, místo aby se dal do otázky, dal se do něho. Jediná odpověď na nesnáz etického konfliktu je Boží přikázání přestat s diskusí a konečně poslechnout. Jenom ďábel má řešení pro etický konflikt a to zní: Nepřestaň se ptát, pak nemusíš poslouchat. Ježíš se nesoustřeďuje na problém mladého muže, nýbrž přímo na mladého muže. Ježíš vůbec nebere vážně etický konflikt, který se zdál mladému muži smrtelně vážný. Vážně mu záleží jenom na tom, aby mladý muž konečně slyšel přikázání a poslechl. Právě tam, kde se snažíme vidět etický konflikt v celé vážnosti, kde člověka trápí a ujařmuje, protože mu zabraňuje v osvobozujícím poslušném činu, právě tam se odhaluje celá jeho bezbožnost, právě tam je v celé své nebožské nevážnosti s konečnou platností usvědčován z neposlušnosti. Závažnost má pouze poslušný čin, který uzavírá a odstraňuje konflikt, čin, který nás uvádí do svobody Božích synů. Taková je Boží diagnóza mladého muže.

Dvakrát se mladý muž setkává s pravdou Božího slova. Už se nemůže vyhnout Božímu příkazu. Přikázání je jasné a je třeba ho poslechnout! Ale to nestačí. „To všechno jsem zachovával od svého mládí.

Co mi ještě schází?“ Když takto odpovídal, byl mladý muž asi přesvědčen o upřímnosti této prosby právě tak jako všeho, co předcházelo. Právě v tom se projevuje jeho vzdor proti Ježíši. Zná přikázání, zachovával je, ale myslí si, že tohle není všechna vůle Boží, že k tomu musí ještě něco přistoupit, něco mimořádného a jedinečného. O to se chce pokusit. Zjevný Boží příkaz není dokonalý, říká mladý muž na svém posledním útěku před skutečným příkazem, ve svém posledním pokuse zůstat sám svůj, sám rozhodovat o dobrém a zlém. Uznává přikázání, ale zároveň je na celé čáře napadá: „To všechno jsem zachovával. Co mi ještě schází?“ Marek na tomto místě dodává: „A Ježíš se na něho zahleděl s láskou“ (10, 21). Ježíš poznává, jak beznadějně se mladý muž uzavřel před živým Božím slovem, jak se vši vážností se celou svou bytostí bouří proti živému Bohu, proti prosté poslušnosti. Chce mladému muži pomoci ve své lásce. Proto mu dává poslední odpověď: „Chceš-li být dokonalý, jdi, prodej svůj majetek, dej chudým a budeš mít poklad v nebi. Pak přijď, a následuj mne!“ –

V těchto slovech si všimněme tří věcí: **Z a p r v é** je to Ježíš sám, kdo teď rozkazuje. Ježíš, který ještě před chvílí mladého muže odkázal od dobrého mistra k jedině dobrému Bohu, osobuje si nyní plnou moc říci poslední slovo a rozkaz. Mladý muž musí poznat, že před ním stojí sám Syn Boží. Synovství Ježíšovo, skryté mladému muži, odkazovalo od sebe k Otcí. Tím se Ježíš plně sjednocoval s Otcem. Právě pro tuto jednotu může Ježíš nyní vyslovit sám příkaz Otcův. To musí být mladému muži naprosto jasné ve chvíli, kdy zaslechne Ježíšovu výzvu k následování. To je souhrn všech přikázání. Mladý muž má žít ve společenství s Kristem, Kristus je cílem přikázání. Tento Kristus stojí teď před ním a volá ho. Už nelze uprchnout do nepravdy etického konfliktu. Příkaz je jednoznačný: **Následuj mne.**

Z a d r u h é: Aby nedošlo k nedorozumění, je třeba tuto výzvu k následování ještě zpřesnit. Je nutno znemožnit mladému muži, aby znovu falešně nepochopil následování jako mravní dobrodružství, jako podivínsky zajímavou, ale po případě stále ještě odvolatelnou cestu a životní sloh. Ještě i tehdy by znamenalo, že mladý muž neporozuměl následování, kdyby na ně hleděl jako na závěr svého dosavadního jednání a hledání, jako na součet toho, co předcházelo, jako na doplnění, dovršení a zdokonalení všeho dosavadního úsilí. Musí tedy dojít k vy-

tvoření situace tak naprosto jasné, aby nepřipouštěla možnost vrátit se před ni, situace neodvolatelné, o níž musí být zároveň jasno, že naprosto není pouhým doplňkem dosavadního úsilí. Tuto žádoucí situaci vytváří Ježíšova výzva k dobrovolné chudobě. To je existenciální, pastýřská stránka věci. Chce mladému muži dopomoci k tomu, aby konečně správně porozuměl a správně poslechl. Vyrůstá z Ježíšovy lásky k mladému muži. Je toliko prostředkujícím členem mezi dosavadní cestou mladého muže a následováním. Avšak dejme pozor, neztotožňuje se přímo s následováním, není ani prvním krokem na cestě následování, nýbrž poslušností, v níž se následování teprve může uskutečnit. **N e j p r v e** musí mladý muž vykročit, prodat svůj majetek a rozdat chudým a **p o t o m** musí přijít a následovat. Cílem je následování, cestou k němu je v tomto případě dobrovolná chudoba.

Z a t ř e t í: Na otázku mladého muže po tom, co mu ještě schází, Ježíš navazuje: „Chceš-li být dokonalý . . .“ To může vzbuzovat dojem, jako by se tu opravdu mluvilo o jakémsi doplňku k dosavadnímu úsilí. Je to ovšem doplněk, ale obsahuje v sobě už škrť přes všechno dosavadní. Vždyť mladý muž není dosud dokonalý. Špatně pochopil a špatně plnil přikázání. Může mu teprve teď správně rozumět a správně je konat v následování, ale i zde jenom proto, že ho k tomu Kristus Ježíš povolává. Tím, že se Ježíš ujal otázky mladého muže, vyrazil mu ji z rukou. Mladý muž se ptal na cestu k věčnému životu, Ježíš odpovídá: **Já tě volám, to je vše.**

Mladý muž hledal odpověď na svou otázku. Odpověď zní: Ježíš Kristus. Mladý muž chtěl slyšet slovo dobrého mistra, teď poznává, že tímto slovem je právě muž, kterého se dotazoval. Mladý muž stojí před Ježíšem, Božím Synem. Došlo k pravému setkání. Lze už jen říci: **Ano nebo ne, být poslušný nebo neposlušný.** Mladý muž odpovídá: **Ne.** Mladý muž odešel zarmoucen, cítil se zklamán, podveden ve své naději. A přece se nemůže vzdát své minulosti. Měl mnoho majetku. Výzva k následování nemá ani zde jiný obsah než Ježíše Krista, vázanost na něho, společenství s ním. Život toho, kdo následuje, neznamená však blouznivě uctívat nějakého dobrého mistra, nýbrž poslouchat Božího Syna.

Tento příběh o bohatém mladému muži má svůj přesný protějšek ve vyprávění, do něhož je zářmováno podobenství o milosrdném Sama-

ritánu. „A hle, jeden znalec zákona povstal, aby jej vyzkoušel a řekl: Mistře, co mám činit, aby se mi dostalo údělem věčného života? Otázal se ho: Co je psáno v zákoně? Jak tam čteš? Odpověděl: Miluj svého Pána Boha z celého srdce, celou duší, celou silou i celou myslí a svého bližního jako sebe. Řekl mu: Správně jsi odpověděl. To čiň, a budeš živ. On však se chtěl ospravedlnit a řekl Ježíšovi: A kdo je můj bližní?“ (Lukáš 10, 25–29)

Otázka znalce zákona je stejná jako otázka mladého muže. Jenže zde se předem ví, že jde o otázku pokoušející. Pokušitel již předem zná její řešení. Má vyústit v bezvýhodnost etického konfliktu. Ježíšova odpověď se plně shoduje s odpovědí bohatému mladému muži. Tazatel v podstatě zná odpověď na svou otázku, ale tím, že se ptá, ačkoli už vše zná, chce se vymknout poslušnosti vůči Božímu přikázání. Zbývá mu už jen poučení: Čiň, co víš, a budeš živ.

Tak bylo dobyto jeho prvního postavení. A zase následuje, jako u mladého muže, únik do etického konfliktu. A kdo je můj bližní? Nesčetněkrát od té doby po pokusitelském znalci zákona opakovali lidé v dobré víře a neuvědoměle tuto otázku. Těší se účtě, jako by to byla vážná a rozumná otázka hledajícího člověka. Avšak správná souvislost nebyla pochopena. V celém příběhu o milosrdném Samaritánu Ježíš odmítá a odstraňuje tuto otázku jako satanskou. Je to otázka bez konce a bez odpovědi. Je to otázka vznikající mezi lidmi „zkažené mysli a zbavenými pravdy“, kteří „chorobně vyhledávají otázky a slovní boje“. Z ní „se rodí jen závist, spor, urážky, zlá podezření, stálé třenice“ (1. Timoteovi 6, 4–5). Je to otázka domýšlivců, kteří „by se chtěli poučovat, ale nemohou nikdy dospět k poznání pravdy“, kteří „budou sice zachovávat tvářnost zbožnosti, ale nebude na nich znát její moc“ (2. Timoteovi 3, 7. 5). Nejsou schopni věřit. Kladou otázky, protože „mají na vlastním svědomí vypáleno znamení“ (1. Timoteovi 4, 2), protože nechtějí být poslušní Božího slova. A kdo je můj bližní? Existuje odpověď na otázku, zda je to můj pokrevní bratr, můj spoluobčan, můj bratr ze sboru anebo můj nepřítel? Nedá se se stejným oprávněním tvrdit i popírat jedno i druhé? Nekončí tato otázka v rozporu a neposlušnosti? Ano, tato otázka je přímo vzpourou proti Božímu přikázání. Chci sice poslechnout, ale Bůh mi neříká, jak to mám dělat. Boží přikázání je dvojznačné, udržuje mne v ustavičném konfliktu. Otázka: Co mám činit?

byla prvním úskokem. Odpověď zněla: Plň přikázání, které znáš. Nemáš se ptát, nýbrž jednat. Otázka: A kdo je můj bližní, je poslední otázkou, vycházející ze zoufalství nebo ze sebejistoty, v níž se neposlušnost sama ospravedlňuje. Odpověď zněla: Ty sám jsi bližní. Jdi a osvědč svou poslušnost činem lásky. Být bližním není kvalifikací toho druhého člověka, nýbrž jenom nárokem, který on na mne vznáší. V každém okamžiku a v každém postavení jsem vyzván k jednání a k poslušnosti. Prostě není na to čas ptát se po kvalifikaci druhého. Já musím jednat a já mám poslouchat a já mám být bližním tomu druhému. Ptáš-li se zase zaraženě, nemusím-li přece napřed vědět a uvážit, jak mám jednat – je na to jediná odpověď: To nemohu zvědět ani uvážit dříve, než začnu sám jednat a než si uvědomím, že jsem to právě já, k němuž se výzva obrací. Poslušnosti se učím tím, že poslouchám, nikoli tím, že se ptám. Teprve v poslušnosti poznávám pravdu. Z rozporu svědomí a hříchu nás volá Ježíšova výzva k prosté poslušnosti. Bohatého mladého muže volá Ježíš na cestu milostivého následování, pokusitelského znalce zákona vrhá zpět pod příkaz.

Když Ježíš od něho žádal dobrovolnou chudobu, věděl bohatý mladý muž, že je tu možno jenom poslechnout nebo neposlechnout. Když byl Léví zavolán od cla a Petr od sítí, bylo nepochybné, že Ježíš myslí svou výzvu zcela vážně. Měli všechno opustit a následovat. Když byl Petr zavolán na vzdouvající se moře, musel se vzchopit a odvážit se toho kroku. V tom ve všem zněl jediný požadavek, spolehnout se na slovo Ježíše Krista, mít toto slovo za půdu nosnější než všechny jistoty světa. Mocné byly síly, které se stavěly mezi Ježíšovo slovo a poslušnost k němu. Rozum se bouřil, svědomí, odpovědnost, zbožnost, ano i sám zákon a princip Písma se spojily, aby zabránily této krajnosti, tomuto nezákonnému blouznilství. Ale Ježíšova výzva tím vším prorazila a vynutila si poslušnost. Bylo to samo Boží slovo. Žádalo prostou poslušnost.

Kdyby Ježíš Kristus dnes takto promluvil k někomu z nás skrze svaté Písmo, asi bychom uvažovali takto: Ježíš přikazuje něco zcela určitého, není-liž pravda. Rozkazuje-li však Ježíš, musím vědět, že nikdy nepožaduje zákonickou poslušnost, nýbrž že ode mne žádá toliko to, abych věřil. Má víra však není závislá na chudobě nebo na bohatství nebo na čemkoli podobném, naopak, věřit mohu i jako chudý i jako bohatý. Nezáleží na tom, že nemám majetek, nýbrž na tom, že mám majetek tak, jako bych ho neměl, a že jsem na něm vnitřně nezávislý, že na svém bohatství nevisím srdcem. Ježíš sice říká „Prodej svůj majetek“, ale má na mysli toto: Ve skutečnosti nezáleží na tom, abys tento rozkaz opravdu provedl. Můžeš si naopak majetek klidně ponechat, ale měj ho tak, jako bys ho neměl. Nepřilni k němu srdcem. Naše poslušnost Ježíšova slova by tedy spočívala v tom, že odmítneme prostou poslušnost právě jako zákonickou, abychom mohli být poslušni „ve víře“. Tím se lišíme od bohatého mladého muže. On se ve svém smutku nedovedl upokojit tím, že by si řekl: Chci sice proti Ježíšovu slovu zůstat boháčem, ale vnitřně se chci od svého bohatství oprostít a při vši své nedostatečnosti se chci potěšovat odpuštěním hříchů a mít ve víře společenství s Ježíšem. On naopak odešel zarmoucen a ztratil s poslušností i víru. V tom byl mladý muž naprosto upřímný. Rozešel se s Ježíšem.

A tato upřímnost má jistě větší zaslíbení než zdánlivé společenství s Ježíšem založené na neposlušnosti. Podle Ježíšova mínění byl na tom mladý muž zřejmě tak, že se právě nedovedl vnitřně oprostít od svého bohatství. Zdá se, že se o to mladý muž jako vážný a snaživý člověk mnohokrát pokoušel. Nepodařilo se mu to, jak ukazuje skutečnost, že nedovedl v rozhodném okamžiku poslechnout Ježíšovo slovo. V tom tedy byl mladý muž upřímný. My se však svým uvažováním naprosto lišíme od biblického posluchače Ježíšova slova. Řekl-li mu Ježíš: Nech všeho ostatního a následuj mne, opusť své povolání, svou rodinu, svůj lid a otcovský dům – pak posluchač věděl: Na tuto výzvu mohu jediné odpovědět prostou poslušností, a to proto, že právě této poslušnosti je zaslíbeno společenství s Ježíšem. My bychom však řekli: Ježíšovu výzvu musíme sice vzít „s naprostou vážností“, ale pravá poslušnost k němu záleží v tom, že právě zůstanu ve svém povolání a ve své rodině, abych mu zde sloužil s pravou vnitřní svobodou. Jakkoli tedy Ježíš volá: Vyjdi odtud!, my však rozumíme, že si vlastně myslí: Zůstaň uvnitř!, zajisté ovšem jako někdo, kdo vnitřně už vyšel ven. A kdyby Ježíš řekl: Nestarejte se!, my bychom tomu rozuměli takto: Musíme se přirozeně starat a pracovat pro svou rodinu i pro sebe. Chovat se jinak, bylo by neodpovědné. Ovšem vnitřně máme být od takového starání oproštěni. Kdyby Ježíš řekl: Udeři-li tě kdo na pravou tvář, nastav mu i druhou!, my bychom tomu rozuměli: Právě v boji, v ráně na ránu se má ukázat pravá láska k bratru v celé své velikosti. Kdyby Ježíš řekl: Usilujte především o Boží království!, my bychom tomu rozuměli: Pochopitelně musíme především usilovat o všelicos jiného. Jak jinak bychom mohli vůbec žít? Jde tu přece o poslední vnitřní pohotovost, všecko nasadit pro Boží království. Ve všech těchto případech se dopouštíme téhož: uvědoměle odstraňujeme prostou doslovnou poslušnost.

Co umožnilo tuto zvrácenost? Co se to stalo, že si smíme s Ježíšovým slovem takto zahrávat? Že je takto vydáváme posměchu světa? Kdekoli se ve světě vydávají rozkazy, víme, na čem jsme. Otec řekne svému dítěti: Jdi spat! Dítě ví, na čem je. Avšak dítě vycepané teologickou pavědou muselo by uvažovat takto: Otec říká: Jdi spat. Myslí tím: Jsi unaven. A nechce, abych byl unaven. Mohu se své únavy zbavit také tak, že si půjdu hrát. Nuže, otec sice říká: Jdi spat!, ale vlastně si myslí: Jdi si hrát. Takové uvažování by vyneslo dítěti u otce a občanu

u úřadů odpověď zcela srozumitelnou, totiž potrestání. Jen když jde o rozkaz Ježíšův, je tomu prý jinak. Zde se má prostá poslušnost zvrátit, má se stát neposlušností. Jak je to možné?

Je to umožněno tím, že základem tohoto uvažování je jeden správný postřeh. Ježíšův rozkaz bohatému mladému muži, jeho volání do postavení, v němž může dojít k víře, má opravdu jen jediný cíl: zavolat člověka k víře v Ježíše, to jest do společenství s ním. Konec konců málo záleží na tom či onom člověkově činu, nýbrž všechno závisí na víře v Ježíše jako Božího Syna a prostředníka. Vposledu věru nezáleží na chudobě nebo bohatství, na manželství nebo svobodném stavu, máš-li nebo nemáš-li povolání, všechno závisí na víře. Potud tedy máme pravdu, je vskutku možno mít bohatství a majetek světa a věřit v Krista, ale jen tak, že máme tento majetek, jako bychom ho neměli. To však je vůbec poslední možnost křesťanské existence, možnost daná vážným očekáváním bezprostředně blízkého Kristova návratu, nikoli však možnost první a nejprostší. Paradoxně chápat přikázání je křesťansky oprávněné, avšak to nikdy nesmí svádět k tomu, aby zamezilo chápat přikázání prostě. Je oprávněno a je možností jen pro toho, kdo už v určitém okamžiku svého života vzal vážně prostinké pochopení příkazů a dostal se tak do společenství s Ježíšem, na cestu následování a k očekávání konce. Na cestu nekonečně těžší, která, lidsky mluveno, je přímo nemožností porozumět Ježíšově výzvě v její naprosté protikladnosti. Ta právě je trvale v krajním nebezpečí, že zavede na opačnou stranu a že se tak stane pohodlnou výmluvou, útekem z konkrétní poslušnosti. Kdo si neuvědomuje, že pro něho je nekonečně snazší porozumět zcela prostě Ježíšovu příkazu a doslova ho uposlechnout, tedy opravdu se vzdát na Ježíšův příkaz majetku a nikoli jej podržet, ten nemá právo paradoxně chápat Ježíšovo slovo. Je tedy v paradoxním pochopení Ježíšova příkazu nutně vždy zahrnuto jeho chápání doslovné.

Konkrétní Ježíšova výzva a prostá poslušnost mají svůj neodvolatelný smysl. Ježíš tak volá do konkrétní situace, v níž mu může člověk věřit. Proto volá tak konkrétně a žádá, aby mu tak bylo rozuměno, protože ví, že jenom v určité poslušnosti je člověk osvobozován pro víru.

Kde je zásadně vylučována prostá poslušnost, tam se opět drahá milost Ježíšovy výzvy stala lacinou milostí vlastního sebeospravedlnění.

Tam také dochází k vyhlášení falešného zákona, který zatvrzuje sluch proti Ježíšově konkrétní výzvě. Tento falešný zákon je zákonem světa, jehož protikladem je zákon milosti. Svět zde už není světem, nad nímž Kristus zvítězil a nad nímž denně ve společenství s Kristem máme vítězit, nýbrž stal se ztuhlým, zásadně neodstranitelným zákonem. Milost pak už ovšem není darem živého Boha, který nás vytrhuje ze světa a uvádí do poslušnosti ke Kristu, nýbrž stala se všeobecným božským zákonem, božským principem, který už lze jen uplatnit na jednotlivých případech. Zásadní boj proti „zákonictví“ prostinké poslušnosti vyhlášíje přímo nejnebezpečnější zákon, zákon světa a zákon milosti. Zásadní boj proti zákonictví je sám nejzákoničtější. Zákonictví můžeme překonat jedině opravdovou poslušností k milostivé výzvě Ježíšově, abychom ho následovali; v následování sám Ježíš naplňuje a odstraňuje zákon.

Kde je zásadně vylučována prostá poslušnost, tam zavádíme neevangelický princip Písma. Předpokladem pochopení Písma se tu stává nějaký výkladový klíč, s nímž můžeme volně zacházet. Tímto klíčem zde však není sám živý Kristus ve svém soudu a milosti a použití tohoto klíče není už závislé na pouhé vůli živého Ducha svatého, nýbrž klíčem k Písmu se stává všeobecné učení o milosti, s nímž můžeme volně zacházet. Zde se ukazuje problém jako problém hermeneutický, jako otázka výkladu. Evangelické hermeneutice musí být jasné, že se sice nemůžeme snadno ztotožnit rovnou s těmi, které Ježíš zavola; vždyť ti, kdo jsou v Písmu povolání, tvoří samu součást Božího slova, a proto i součást zvěsti. V kázání neslyšíme pouze odpověď Ježíšovu na otázku učedníkovu, která by byla také naší otázkou, nýbrž otázka i odpověď jsou dohromady jako slovo Písma předmětem zvěsti. Vykladačsky bychom zkreslili prostou poslušnost, kdybychom chtěli jednat a následovat jako přímí současníci toho, kdo byl zavolán. Ale Kristus, jehož nám Písmo zvěstuje, je v celém svém slově napořád tím, kdo dává víru jen poslušnému a jen poslušnému dává víru. Nemůžeme a nesmíme pronikat zpátky k reálným událostem za slovo Písma, nýbrž celé slovo Písma nás volá k následování, protože právě nechceme zákonicky znásilnit Písmo žádným zákonickým principem, byť to i bylo učení o milosti.

Platí tedy, že paradoxní pochopení Ježíšova příkazu zahrnuje prosté pochopení právě proto, že nechceme vyhlásit nějaký zákon, nýbrž zvěstovat Krista. Proto je skoro zbytečné bránit se proti podezření, že by tato

prostá poslušnost mohla znamenat nějaké lidské záslužnictví, nějaké *facere quod in se est*, nějakou předběžnou podmínku víry, kterou by bylo třeba splnit. Poslušnost vůči Ježíšově výzvě nikdy není činem lidské svévole. Zbavit se majetku neznamená snad ještě požadovanou poslušnost; není vyloučeno, že takový krok nebude projevem poslušnosti vůči Ježíši, nýbrž projevem libovolně zvoleného životního slohu, křesťanského ideálu, třebaš františkánského ideálu chudoby. Tím, že se zříká majetku, mohl by člověk uplatňovat právě sebe a svůj ideál a nikoli Ježíšův příkaz, být nikoli svobodný, nýbrž sám sebou ještě spoutanější. Vykročení do situace není nabídkou člověka Ježíšovi, nýbrž vždycky milostivou nabídkou Ježíšovou učiněnou člověku. Jen tam, kde takto vykročíme, jde o krok oprávněný, jenže tam už nejde o svobodnou možnost člověka.

„Ježíš řekl svým učedníkům: Vpravdě vám pravím, že boháč nepadne do nebeského království. Dále vám pravím: Je snadnější, aby velbloud prošel uchem jehly, než aby boháč vešel do Božího království. Když to učedníci uslyšeli, velmi žasli a řekli: Kdo tedy může být spasen? Ježíš se na ně zahleděl a odpověděl: U lidí je to nemožno, ale u Boha je možno všechno.“ (Matouš 19, 23–26.)

Z úžasu učedníků nad Ježíšovým slovem a z jejich otázky: Kdo tedy může být spasen? vyplývá, že nepokládají případ mladého muže za případ ojedinělý, nýbrž za případ zcela obvyklý, obecný. Vždyť se neptají: Který boháč?, ale zcela otevřeně: Kdo tedy může být spasen?, protože zajisté všichni, i učedníci sami, patří k těmto boháčům, pro něž je tak nepadne vejít do nebeského království. Ježíšova odpověď potvrzuje tento výklad jeho slov, jak jej podali učedníci. Být spasen na cestě následování není možné u lidí, ale u Boha je možno všechno.

NÁSLEDOVÁNÍ A KŘÍŽ

Počal je učit, že Syn člověka musí mnoho trpět, být zavržen od starších, velekněží a zákoníků, býti zabit a po třech dnech zase vstát. A mluvil o tom zřejmě. Petr si jej vzal stranou a začal jej kárat. On však se obrátil, pohlédl na své učedníky a pokáral Petra: Jdi pryč, satane. Myslíš ne na věci Boží, nýbrž lidské. Zavolal si zástup se svými učedníky a řekl jim: Kdo mne chce následovat, zapři sebe sám, vezmi na sebe svůj kříž a následuj mne. Neboť kdo by si chtěl zachránit život, ztratí jej. Kdo by však ztratil svůj život pro mne a pro evangelium, zachráni jej. Co prospívá člověku získat celý svět a zabít svou duši? Co dá člověk jako nábradu za svou duši? Kdo se v tomto cizoložném a hříšném pokolení stydí za mne a za má slova, za toho se bude stydět i Syn člověka, až přijde v slávě svého Otce se svatými anděly.

Marek 8, 31–38

Výzva k následování souvisí zde s Ježíšovou zvěstí o utrpení. Ježíš Kristus musí trpět a být zavržen. Toto nezbytí vyplývá z Božího zaslíbení, aby se naplnilo Písmo. Utrpení a zavržení není totéž. Ježíš zajisté mohl být i v utrpení oslavovaným Kristem. S utrpením přece mohl svět projevit svůj soucit i obdiv. Tragika utrpení mohla mít sama svou vlastní hodnotu, čest i důstojnost. Avšak Ježíš je Kristem, který byl utrpením zavržen. Zavržení zbavuje utrpení vší důstojnosti a cti. Bude to bezctné utrpení. Utrpením a zavržením se souhrnně vyjadřuje Ježíšův kříž. Smrt na kříži znamená trpět a zemřít jako zavržený a zapuzený. Z Boží nutnosti musí Ježíš trpět a být zavržen. Každý pokus zabránit této nutnosti je satanský. I tenkrát a zrovna tehdy, vycházeli z kruhu učedníků. Vždyť takový pokus nepřipouští, aby Kristus byl vpravdě Kristem. Že právě Petr, skála církve, se tu provinil hned po svém přiznání k Ježíši Kristu a po tom, co jej Ježíš za skálu prohlásil, je nám dokladem, že církev se od samého svého začátku uráží právě na trpícím Kristu. Nestojí o takového Pána a jako Kristova církev si nechce

dát svým Pánem vnutit zákon utrpení. Domluva Petrova je projevem jeho neochoty podstoupit utrpení. Tak vnikl satan do církve. Chce ji odloučit od kříže jejího Pána.

Tak musí Ježíš jasně a jednoznačně vztáhnout nevyhnutelnost utrpení i na své učedníky. Jako je Kristus Kristem jen jako trpící a zavržený, tak je učedník učedníkem jen jako trpící a zavržený, jako spoluukřížovaný. Následování jako vázanost na osobu Ježíše Krista podmaňuje toho, kdo následuje, pod zákon Kristův, to znamená pod kříž.

Tuto nezadatelnou pravdu oznamuje Ježíš učedníkům kupodivu tak, že jim znovu dává plnou volnost k rozhodování: „Kdo mne chce následovat“, říká Ježíš. Vždyť to není něco samozřejmého ani mezi učedníky. Nikoho nemůžeme přece nutit, od nikoho to ani nemůžeme očekávat. Naopak Ježíš říká: „Kdo mne chce následovat“ navzdory všem jiným nabídkám, s nimiž se člověk setkává. Znovu stojíme před rozhodnutím. Dokonce už v samém následování jsou učedníkům znovu strženy všechny mosty, všechny možnosti zůstávají otevřené, nic se nepředpokládá, nic se nevynucuje. Tak pronikavě nové je to, co mají zaslechnout. Tedy ještě jednou před samým vyhlášením zákona následování musí mít učedníci možnost svobodně jednat.

Kdo mne chce následovat, zapři sebe sám. Jako Petr zapíraje Krista řekl: „Neznám toto člověka“, tak si to má říci ten, kdo následuje. Sebezapření se nikdy nemůže vyčerpat největším množstvím sebetřívivých činů nebo asketických cviků. Neznamená sebevraždu, protože i v ní může člověk prosadit vlastní svévůli. Sebezapření znamená znát už jen Krista a nikoli sebe, hledět jen k němu, jak jde před námi, a nikoli na cestu, která je nám příliš obtížná. Sebezapření jenom opakuje: On jde před tebou, pevně se ho přidrž.

Vezmi na sebe svůj kříž. V tom se projevila Ježíšova milost, že slovem o sebezapření připravil své učedníky na slovo o kříži. Jestliže jsme docela na sebe zapomněli, jestliže už na sebe nemyslíme, pak teprve jsme pohotovi nést kvůli němu kříž. Myslíme-li jenom na něho, nedbáme už bolestné tíhy vlastního kříže, hledíme pouze na něho. Kdyby nás nebyl Ježíš tak laskavě připravil na toto slovo, sotva bychom je snesli. Takto nám však dal sílu přijmout i toto tvrdé slovo jako milost. Zastihuje nás v naší radosti z následování a posiluje nás v ní.

Kříž není svízel a těžký osud, nýbrž to, co musíme snášet jako dů-

sledek naší spoutanosti s Ježíšem Kristem. Kříž není nahodilé, nýbrž nutné utrpení. Kříž není utrpení vázané na náš přirozený život, nýbrž utrpení vázané na naše křesťanství. Kříž není jenom obecným utrpením, nýbrž utrpením a zavržeností, a to, přísně vzato, zavržeností pro Ježíše Krista a nikoli pro jakýkoli jiný postoj nebo vyznání. Křesťanstvo, které přestalo brát následování vážně, které učinilo z evangelia pouhou lacinou útěchou víry a nerozlišovalo vůbec mezi přirozeným a křesťanským životem, muselo kříži rozumět jako každodenní svízeli, jako bídě a úzkosti našeho přirozeného života. Zde se zapomnělo, že kříž vždycky zároveň znamená zavrženost, že ke kříži patří nejen utrpení, ale i potupa. Být v utrpení lidmi zavržen, pohrnut a opuštěn, jak si žalmista stěžuje v žalu neskonalém, – tomuto podstatnému znaku utrpení kříže nemůže už rozumět křesťanstvo, neznající rozdíl mezi měšťáckým a křesťanským způsobem života. Kříž znamená trpět spolu s Kristem. Pouze spoutanost s Kristem, jakou uskutečňuje následování, nese opravdovou tíhu kříže.

„Vezmi na sebe svůj kříž.“ Je od samého počátku přichystán, musíš jej jen na sebe vzít. Aby se však nikdo nedomníval, že si musí nějaký kříž sám vyhledat, že si musí nějaké utrpení najít, připomíná Ježíš, že každý má *svůj* kříž připraven, kříž Bohem určený a sobě přiměřený. Má na sebe vzít přikázanou míru utrpení a zavrženosti. Pro každého je tato míra jiná. Někoho Bůh poctí velkým utrpením, obdaří ho milostí mučednickou, při jiném nedopustí, aby byl zkoušen nad svou sílu. A přece jde o jeden kříž.

Je uloženo každému křesťanu. První kristovské utrpení, jež musí každý zakusit, je výzva, která nás vyvolává z naší spoutanosti ve světě. Je to umírání starého člověka v setkání s Ježíšem Kristem. Kdo vstupuje na cestu následování, má díl v Ježíšově smrti, předává svůj život umírání. Tak je tomu od samého začátku. Kříž není děsivým koncem zbožně šťastného života, je přímo začátkem společenství s Ježíšem Kristem. Každá Ježíšova výzva vede na smrt. Ať už musíme s prvními učedníky opustit dům a povolání, abychom ho následovali, anebo s Lutherem odejít z kláštera do světského zaměstnání, v obou případech na nás čeká tatáž smrt, smrt pro Ježíše Krista, odumření našeho starého člověka pro Ježíšovu výzvu. Protože Ježíšova výzva přináší mladému bohatému muži smrt, když přece může následovat jen jako člověk, který

odumřel své vlastní vůli, protože nás každý Ježíšův příkaz vybízí zemřít všem našim žádostem a touhám a protože nedovedeme chtít svou vlastní smrt, musí být Ježíš Kristus ve svém slovu naší smrtí i naším životem. Výzva následovat Ježíše, křest ve jméno Ježíše Krista znamená smrt i život. Výzvou Kristovou, křtem je křesťan volán do každodenního zápasu proti hříchu a ďáblu. Tak způsobuje každý nový den svými náporů těla a světa učedníkovi nová utrpení Ježíše Krista. Rány, které přitom utrží, a jizvy, jimiž je v tomto boji poznamenán, jsou živým znamením křesťanova společenství s Ježíšovým křížem. Avšak ani dalšího utrpení a dalšího zneuctění nebude žádný křesťan ušetřen. Jenom Kristovo utrpení je sice smířčím utrpením, ale protože Kristus trpěl pro hřích světa, protože na něm spočinulo všechno břímě viny a protože Ježíš Kristus přivlastňuje svým následovníkům ovoce svého utrpení, je i učedník vydán náporům hříchu, který jej zahrnuje hanbou nejohavnější a žene ho jako kozla obtíženého hříchy z městských bran. Tak se stává křesťan nositelem hříchu a viny za druhé lidi. Musel by se pod touto tíhou zhroutit, kdyby nebyl nesen tím, kdo sám nesl všechny hříchy. V síle utrpení Kristova však může překonat hříchy, které na něj padají, tím, že je odpouští. Křesťan se stává nošičem břemen – noste břemena jeden druhého, a tak naplníte zákon Kristův (Galatským 6, 2). Jako Kristus nese naše břemeno, máme i my nést břemeno bratří. Zákon Kristův, který má být naplněn, znamená nést kříž. Břemeno bratrovo, které mám nést, to není toliko jeho vnější úděl, povaha a uzpůsobení, nýbrž je to v nejvlastnějším smyslu jeho hřích. Nemohu jej nést jinak, než že mu odpustím v síle Kristova kříže, jehož jsem se stal účastným. Tak se Ježíšovou výzvou, abychom nesli kříž, dostává každý, kdo následuje, do společenství, v němž dochází k odpuštění hříchů. Odpuštění hříchů je kristovským utrpením požadovaným od učedníka. Je uloženo všem křesťanům.

Ale jak se učedník doví, co je jeho kříž? Přijme jej, jakmile vstoupí na cestu následování svého trpícího Pána, pozná jej ve společenství s Ježíšem.

Tak je utrpení poznávacím znakem Kristových následovníků. Učedník není nad svého učitele. Následování je *passio passiva*, nevynutelné utrpení. Proto zařadil Luther mezi známky pravé církve utrpení. Jedna z přípravných prací k Augsburskému vyznání víry definovala

církev jako sbor těch, „kteří jsou pro evangelium pronásledováni a sužováni“. Kdo nechce vzít na sebe svůj kříž, kdo nechce vydat svůj život, aby byl předmětem utrpení a zavrženosti od lidí, ztrácí společenství s Kristem a není jeho následovníkem. Kdo však ztratí svůj život na cestě následování, kdo vezme svůj kříž, ten jej opět nalezne v následování, ve společenství s Kristovým křížem. Opakem následování je stydět se za Krista, stydět se za kříž, nad křížem se pohoršit.

Následování znamená vázanost na trpícího Krista. Proto utrpení není křesťanům ničím překvapujícím. Je to naopak pouhá milost a radost. Vypsání prvních mučedníků církve svědčí o tom, že Kristus svým věrným projasnil poslední okamžiky jejich krajního utrpení nevýslovnou jistotou své blízkosti a účasti. Tak se jim dostalo uprostřed nejkruťějších muk, které snášeli pro svého Pána, podílu na svrchované radosti a blahoslavenství ze společenství s ním. To, že na sebe vzali kříž, se jim osvědčilo jako jedinečné překonání utrpení. Tak je tomu se všemi, kdo následují Krista, protože tak tomu bylo i s Kristem.

Ježíš trochu pooděšel, padl na svou tvář a modlil se: Můj Otče, je-li možno, nechť mne mine tento kalich. Ale ne, jak já chci, nýbrž jak ty chceš! . . . Zase podrubé odešel a modlil se: Můj Otče, nemůže-li mne tento kalich minout, musím-li jej vypít, staň se tvá vůle!

Matouš 26, 39 a 42

Ježíš prosí Otce, aby ho kalich minul, a Otec vyslyší Synovu prosbu, Kalich utrpení mine Ježíše, ale jenom tak, že jej musí vypít. Ježíš ví, když v Getsemane podruhé kleká, že jej utrpení mine tím, že je vezme na sebe. Pouze tím, že je přijme, překoná utrpení a zvítězí nad ním. Jeho kříž je jeho vítězstvím.

Utrpení znamená být vzdálen od Boha. Proto ten, kdo žije ve společenství s Bohem, nemůže trpět. Ježíš se přiznal k této pravdě Starého zákona. Proto bere na sebe utrpení celého světa, a tím je překonává. Vzal na sebe odcizení od Boha. Jen tak jej mine kalich, že jej vypije. Ježíš chce překonat utrpení světa, a proto je musí cele vytrpět. Utrpení sice zůstává oddáleností od Boha, ale ve společenství utrpení Ježíše Krista je utrpení překonáno utrpením. Obecenství s Bohem je darováno právě utrpením.

Aby nás utrpení minulo, musíme je nést. Buď je ponese svět a

zahyne s ním, nebo postihne Krista a bude v něm přemoženo. Tak trpí Kristus zástupně za svět. Jenom jeho utrpení je vykupitelské. Jenže i církev nyní ví, že utrpení světa potřebuje někoho, kdo by je nesl. Tak ji na cestě následování Krista postihuje utrpení a ona je nese tím, že je sama Kristem nesena. Církev Ježíše Krista stojí před Bohem zástupně za svět, následuje-li ho pod křížem.

Bůh se nás ujímá. Syn Boží vzal na sebe naše tělo, vzal proto na sebe kříž, vzal na sebe všechny naše hříchy, a právě tím nás usmířil. K této službě je volán i ten, kdo následuje. V tom záleží křesťanský život. Jako Kristus tím, že na sebe vzal kříž, setrvává ve společenství s Otcem, tak i ten, kdo v tom Krista následuje, setrvává ve společenství s ním. Člověk ovšem může také setřást břemeno, které mu bylo uloženo. Tím se však břemena nijak nezbaví, nýbrž ponese jen ještě těžší a nesnesitelnější břemeno. Svévolnou volbou se sám sobě stane jhem. Ježíš volal všechny obtížené rozmanitým utrpením a břemeny, aby své jho svrhli a vzali na sebe jeho jho, které je příjemné, a jeho břímě, které je lehké. Jeho jhem a jeho břemenem je kříž. Jít pod tímto křížem neznamena bídu a zoufalství, nýbrž občerstvení a pokoj duším, znamená svrchovanou radost. Tu již nejdeme cestou zákonů, které jsme si sami dali, a pod břemena zákonů a břemen, které jsme si sami vytvořili, nýbrž pod jhem toho, který nás zná a který pod jhem jde s námi. Pod jeho jhem máme jistotu jeho blízkosti a společenství s ním. Kdo je na cestě následování, nalezne Krista samého tím, že na sebe vezme svůj kříž.

„Musíš se rozhodovat nikoli podle svého rozumu, nýbrž nad svůj rozum. Vnoř se do nerozumu a dám ti svůj vlastní rozum. Nerozum je pravý rozum. Nevíš-li kam jdeš, tehdy vpravdě víš, kam jdeš. Mým rozumem staneš se nerozumným. Tak vyšel Abraham z příbuzenství svého a nevěděl, kam jde. Oddal se mému vědění a své vědění opustil a přišel správnou cestou k pravému cíli. Hle, taková je cesta kříže. Tu nenalezneš, nepovedu-li tě já jako slepého. Proto nikoli ty, nikoli člověk, nikoli stvoření, nýbrž já, já sám tě vyučím svým Duchem a slovem cestě, po které bys měl chodit. Nikoli skutek, který si vyvolíš, nikoli utrpení, které si vymyslíš, nýbrž to, co tě potká proti tvé volbě, tvému myšlení a tvé žádosti, tou cestou se dej, tam já volám, tam buď učedníkem, to je tvůj čas, tudy šel tvůj mistr.“ (Martin Luther)

NÁSLEDOVÁNÍ A JEDNOTLIVEC

Přichází-li někdo ke mně a nemá v nenávisti svého otce, svou matku, ženu, děti, bratry a sestry, ano ani svůj vlastní život, nemůže být mým učedníkem.

Lukáš 14, 26

Výzva Ježíšova k následování vytváří z učedníka odpovědného jednotlivce. Ať chce nebo nechce, musí se rozhodnout, musí se sám rozhodnout. Chtít být jednotlivcem není věcí tvé vlastní volby. Kristus vytváří z povolání učedníka odpovědného jednotlivce. Každý je volán osobně. Sám musí následovat. Ze strachu před touto osamělostí hledá člověk ochranu u lidí a věcí kolem sebe. Objevuje pojednou nejrozmanitější své odpovědnosti a pevně se jich chytá. Za ně skryt, chce se rozhodovat, jen aby nemusel stát před Ježíšem sám a nemusel se rozhodovat s pohledem, zaměřeným pouze na něho. Ale v této rozhodující chvíli nekryjí volání ani otec, ani matka, ani žena, ani dítě, ani národ, ani dějiny. Kristus chce člověka zcela osamotit, aby neviděl nic jiného než toho, kdo jej volá.

Ježíšova výzva vlastně již znamená skoncování s přirozeným životem. Není dilem toho, kdo následuje, nýbrž dilem Kristovy výzvy. Kristus osvobodil člověka z jeho primé závislosti na světě a postavil ho do primé závislosti na sobě samem. Nikdo nemůže následovat Krista, jestliže se kladně nepřiznal k tomuto zlomu. K tomuto zlomu nevede učedníka rozmar svévolného života, nýbrž Kristus sám.

Proč tomu tak musí být? Proč nelze poznenáhlu vrústat do společenství s Kristem, proč k němu nelze dojít z přirozených pořádků postupným posvěcováním? Jaká nepřijemná moc se tu staví mezi člověka a božské řady jeho přirozeného života? Není tento zlom zákonickým metodismem? Není to neradostné pohrdání dobrými Božími dary, nemající nic společného s křesťanskou svobodou? Opravdu se něco dostává mezi člověka, jehož Kristus volá, a mezi jeho přirozený život. Není to však žádné neradostné pohrdání životem, žádná zákonická zbožnost, nýbrž sám život a evangelium, sám Kristus. Postavil se svým vtělením mezi mne a skutečnost světa. Nemohu zpět. On stojí uprostřed. Tomu,

koho zavolal, vzal všechnu přímou závislost na tomto světě. On sám chce všechno prostředkovat, vše se má dít skrze něho. Nestojí pouze mezi mnou a Bohem. Stojí zároveň také mezi mnou a světem, mezi mnou a ostatními lidmi a věcmi. Je prostředník nejen mezi Bohem a člověkem, nýbrž i mezi člověkem a člověkem, mezi člověkem a skutečností. Protože veškerenstvo bylo stvořeno skrze něho a k němu – Jan 1,3 1K 8,6 Žid. 1,2 –, je jediným prostředníkem ve světě. Od Kristova příchodu nemá člověk bezprostřední vztah ani k Bohu, ani ke světu. Kristus jej chce prostředkovat. Je sice dosti božstev, která nabízejí člověku bezprostřední přístup, i svět se pokouší všemi prostředky být člověku bezprostředně blízko, ale právě to je znakem nepřátelství ke Kristu prostředníku. Bohové i svět chtějí Kristu vyrvat, oč je oloupil, totiž aby člověk žil jenom vůči nim v bezprostředním vztahu.

Skoncování s bezprostřední vázaností na svět není nic jiného než poznání, že Kristus je Syn Boží, prostředník. Není to nikdy svévolný čin, kterým se člověk zprošťuje pout světa pro nějaký ideál, chtěje vyměnit nižší ideál za vyšší. To by bylo blouznění, svévole, ano opět vlastně přímá vázanost na svět. Učedník Ježíšův se odpoutá od světa lidí a věcí teprve tenkrát, až uzná za hotovou věc, že Kristus je prostředník. Výzva Ježíšova, pokud ji nechápeme jako ideál, nýbrž jako slovo prostředníkově, dovršuje při mně naprosté skoncování se světem. Kdyby šlo o to hodnotit ideály vzájemným srovnáváním, museli bychom v každém případě najít řešení, které by snad mohlo vyznít ve prospěch křesťanského ideálu, ale nikdy by nesmělo být jednostranné. Z hlediska ideálnosti, z hlediska odpovědného života nelze přiznat oprávněnost radikálnímu znehodnocení přirozených životních řádů ve prospěch křesťanského životního ideálu. Spíše bychom mohli uvést důvody pro opačné hodnocení, a to právě z hlediska křesťanské ideálnosti, z hlediska křesťanské etiky odpovědnosti nebo etiky svědomí. Protože však nejde vůbec o ideály, o hodnocení, o odpovědnost, nýbrž o uznání toho, co se skutečně stalo, o uznání osoby prostředníka, který se postavil mezi nás a svět, je možno jenom skoncovat s přímou vázaností na životních souvislostech, musí se povoláný stát před prostředníkem jednotlivcem.

Člověk, kterého Ježíš zavolal, poznává tedy, že jeho vztah ke světu byl klamem. Tímto klamem je ono bezprostřední spojení se světem, které bránilo jeho víře i poslušnosti. Teď ví, že ani nejdůvěrnějšími svaz-

ky svého života, pokrevní vázaností na otce, na matku, na děti, bratry a sestry, manželskou láskou, dějinnou odpovědností nemůže být bezprostředně poután. Od dob Ježíšova vystoupení neplatí už pro učedníky žádná přírodní, dějinná nebo životní bezprostřední spoutanost. Mezi syna a otce, mezi muže a ženu, mezi jednotlivce a národ se postavil Kristus jako prostředník, ať už jej znají nebo ne. Už nemáme k druhému člověku jiné cesty než tu, která vede přes Krista, přes jeho slovo a jeho následování. Bezprostřední spoutanost se světem je klam.

Protože však musíme nenávidět klam, který nám zakrývá pravdu, musíme stejně nenávidět i ono bezprostřední spoutání s životními skutečnostmi, a to pro Ježíše Krista.

KÁZÁNÍ NA HOŘE

MATOUŠ 5.

O mimořádnosti křesťanského života

BLAHOSLAVENSTVÍ

Ježíš na svahu hory, zástupy lidu, učedníci.

Co vidí lid? Vidí Ježíše s jeho učedníky, kteří k němu přistoupili. Učedníci patřili donedávna zcela k zástupům lidu. Ve všem se podobali ostatním. Pak uslyšeli Ježíšovu výzvu. Opustili tedy všechno a následovali ho. Od té chvíle patří zcela na Ježíšovu stranu. Teď s ním chodí, žijí a následují ho, kamkoli je vede. Stalo se s nimi něco, co se s jinými nestalo. To, co tu má lid zřetelně před očima, je skutečnost krajně zneklidňující a pohoršlivá.

Co vidí učedníci? Vidí lid, z něhož pocházejí, zahynulé ovce z domu izraelského. Povoláný Boží sbor. Lidovou církev. Když byli Ježíšovou výzvou z toho lidu vyvoleni, učinili to, co bylo samozřejmé a nutné pro ztracené ovce izraelského domu: šli za hlasem dobrého pastýře, protože jeho hlas znali. Právě cestou, na kterou se dali, patří k tomuto lidu, budou mezi ním žít, k němu přicházet a zvěstovat mu Ježíšovu výzvu a slávu následování. Ale kam se nakonec dostanou?

Co vidí Ježíš? Vidí své učedníky. Vyšli z lidu a viditelně k němu přistoupili. Každého z nich jednotlivě zavolal. Na jeho výzvu se všeho zřekli. Teď žijí ve strádání a v nedostatku, patří k nejchudším mezi chudými, k neohroženějším mezi ohroženými, k nejhladovějším z hladových. Mají jen jeho. Ano, a s ním nemají na světě nic, vůbec nic, ale všechno, vše u Boha. Sbor, který našel, je nepatrný, a sbor, který hledá, dívá-li se na lid, je veliký. Učedníci a lid patří k sobě. Učedníci se stanou jeho posly a zde i tam naleznou posluchače i věřící. A přece bude mezi nimi až do konce nepřátelství. Všechen hněv proti Bohu a

jeho slovu padne na jeho učedníky a budou spolu s ním zavrženi. Na obzoru se objevuje kříž. Kristus, učedníci, lid – to je celý obraz utrpení Ježíšova i jeho sboru.¹

Proto platí: *Blahoslavení!* Ježíš oslovuje učedníky (srov. Lukáš 6, 20nn). Mluví k těm, kteří už jsou podmaněni jeho výzvou. Tato výzva je učinila chudými, ohroženými a hladovými. Blahoslaví je ne proto, že mají nedostatek nebo proto, že se všeho zřekli. Vždyť ani nedostatek, ani odříkání nejsou samy o sobě důvodem k blahoslavenství. Postačujícím důvodem je jenom výzva a zaslíbení, pro něž ti, kdo se dali cestou následování, žijí v nouzi a odříkání. Bezvýznamné je zjištění, že v některých blahoslavenstvích se mluví o nedostatku, v jiných o vědomém odříkání, po případě o zvláštních ctnostech učedníků. Objektivní nedostatek a osobní strádání mají společný základ v Kristově výzvě a zaslíbení. Nemají samostatnou hodnotu ani si nemohou samy o sobě činit nárok na člověka.²

Ježíš blahoslaví své učedníky. Lid mu naslouchá a je zděšeným svědkem toho, co se tu děje. To, co je Bohem zaslíbeno všemu izraelskému lidu, dostává se zde v podíl nepatrnému sboru učedníků Ježíšem vyvolených. „Jejich jest království nebeské.“ Ale učedníci i lid jsou zajedno v tom, že jsou všichni společně povoláním sborem Božím. Tak se má stát Ježíšovo blahoslavenství rozhodnutím a spasením pro všechny. Všichni jsou povoláni k tomu, aby se stali, čím v pravdě jsou. Učedníci jsou blahoslaveni pro Ježíšovu výzvu, kterou následovali. Vše-

¹ Exegetickou oprávněnost dávají tomuto výkladu slova „otevřel ústa“ (*anoigen to stoma*), což dobře postřehla už starocírkevní exegeze. Ježíšovo slovo předchází okamžiky mlčení.

² Na základě Písma nelze uměle konstruovat protiklad mezi Matoušem a Lukášem. Matouš není spiritualizací původních lukášovských blahoslavenství, stejně jako Lukáš nepolitizuje blahoslavenství, která by se prý původně týkala jen vnitřního smýšlení. U Lukáše není nedostatek důvodem blahoslavení, právě tak jako jím není u Matouše strádání. Naopak oba zdůvodňují nedostatek nebo strádání, skutečnost duchovní nebo společenskou pouze Ježíšovou výzvou a zaslíbením. Ježíš sám dělá blahoslavené tím, čím jsou, a je jediným důvodem jejich blahoslavenosti. Počínajíc Klementinami, katolická exegeze uznávala za blahoslavenou ctnost chudoby, při čemž myslela jednak na mnišskou *paupertas voluntaria*, jednak na každou dobrovolnou chudobu, podstoupenou pro Krista. Pochybenost výkladu je v obojím případě v tom, že se hledá důvod blahoslavenosti v určitém lidském chování, nikoli v pouhé Ježíšově výzvě a v pouhém jeho zaslíbení.

chen Boží lid je blahoslaven pro zaslíbení, které mu platí. Chopí se však také Boží lid svého zaslíbení ve víře v Ježíše Krista a v jeho slovo anebo se v nevěře oddělí od Krista a jeho sboru? To zůstává otevřenou otázkou.

Blahoslavení jsou chudí v duchu, neboť jejich jest království nebeské. Nedostatek mají učedníci ve všem. Jsou nadobro „chudí“ (Lukáš 6, 20). Nemají žádné zajištění, žádný majetek, nic, co by mohli nazývat svým, ani kus země, který by mohli mít za svou vlast, není pozemského společenství, jemuž by směli beze zbytku náležet. Ale nemají ani nějakou vlastní duchovní sílu, zkušenost, poznání, jichž by se mohli dovolat, v nichž by mohli spočinout. Pro něho všechno ztratili. Vždyť tím, že za ním vykročili, ztratili sami sebe, a tak i vše, čím ještě mohli zbohatnout. Nyní jsou chudí, tak nezkušení, tak pošetilí, že už v nic nemohou doufat, jen v toho, kdo je zavolal. Ježíš zajisté zná i ty druhé, zástupce a hlasatele národního náboženství, tyto mocné, uznávané a vážené lidi, pevně rozkročené na zemi s kořeny zapuštěnými v národních tradicích, v duchu doby, v lidové zbožnosti. Nemluví však k nim, mluví toliko ke svým učedníkům, když říká: Blahoslavení, – jejich jest království nebeské. Nebeské království se prolamuje k těm, kdo žijí v odříkání a nedostatku jenom a pouze kvůli Ježíši. Uprostřed chudoby jsou dědici nebeského království. Jejich poklad je ukryt v hlubinách, je v kříži. Nebeské království je jim zaslíbeno ve viditelné slávě a už teď je dostali darem v dokonalé chudobě kříže.

Blahoslavení lkajíci, neboť jim se dostane útěchy. Nikdo nerozumí lidem lépe než Ježíšův sbor. Nikdo nemiluje lidi více než Ježíšovi učedníci – jenže právě proto stojí vně, proto lkají. Není bez významu, že Luther zde přeložil řecké slovo „lkající“ pěkným výrazem, „ti, kdo nesou bolest“. O to tu jde. Sbor učedníků nesetřásá se sebe utrpení a bolest, jako by s ní neměl nic společného. Nese ji. V tom se projevuje jeho souřčenství s člověkem. Zároveň je tím naznačeno, že sbor Ježíšův nevyhledává utrpení svévolně, že neuniká do ústraní ve svévolném výhostu světu, nýbrž že nese, co je mu uloženo a co jej postihuje na cestě následování, pro Ježíše Krista. Utrpení konečně učedníky ňeučiní změkčilými, rozmělněnými ani zahořklými, aby tak na něm ztroskotali. Naopak snášejí je silou toho, který je nese. Učedníci nesou uložené utrpení toliko v síle toho, jenž na kříži nese všechno utrpení. Jako lkající,

snášející utrpení jsou ve společenství s Ukřižovaným. Snášejí cizinectví v síle toho, kdo byl světu tak cizí, že byl od něho ukřižován. V tom mají útěchu, on je jejich útěchou, jejich Utěшитelem (srov. Lukáš 2, 25). Sboru cizinců se dostává útěchy v kříži, v tom, že je vypuzen na místo, kde naň čeká Utěšitel Izraele. Tak nalézá svou pravou vlast u ukřižovaného Pána zde i na věky.

Blahoslavení laskaví, neboť oni obdrží zemi za dědictví. Žádné výsadní právo nemá sbor cizinců ve světě na svou ochranu. Také si na ně nedělají nárok, neboť laskaví jsou právě ti, kdo žijí pro Ježíše Krista bez nároku na jakékoli vlastní právo. Spílají-li jim, jsou zticha, činí-li jim násilí, nebrání se, odstrkují-li je, ustupují. Nesoudí se o své právo, nevyvolávají rozruch, děje-li se jim křivda. Neuplatňují své právo, ale ponechávají je cele Bohu samému. *Non cupidi vindictae*, netouží po pomstě, jak zní starocírkevní výklad. Čím se spokojil jejich Pán, tím se chtějí spokojit i oni. Nežádají více. Každé slovo, každý jejich výraz ukazuje, že nejsou na této zemi doma. Nechte jim jejich nebe, říká soucitně svět, tam věru patří.³ Ale Ježíš říká: Oni obdrží zemi za dědictví. Těmto bezprávným a bezmocným patří země. Sotva tu máme myslet na Boží spravedlnost, trestající v rámci světa (Calvin). Až království nebeské sestoupí, pak teprve bude obnovena tvárnost světa a bude to svět Ježíšova sboru. Bůh zemi neopouští. Stvořil ji. Poslal na ni svého Syna. Zbudoval na zemi svou církev. Začátek tedy spadá již do tohoto času. Bylo dáno znamení. Už zde obdrželi bezmocní kus země, mají církev, její obecnství, její obdarování, bratry a sestry, i když jsou pronásledováni až na kříž. Vždyť i Golgota je kusem země. Golgotou, na níž zemřel nejhlavnější, má být země obnovena. Až přijde království Boží, obdrží laskaví zemi za dědictví.

Blahoslavení ti, kdo hladovějí a žízňají po spravedlnosti, neboť oni budou nasyceni. Ti, kdo následují, se zříkají nejenom vlastního práva, nýbrž dokonce své vlastní spravedlnosti. Nezáskávají si naprosto žádnou slávu z toho, co činí a co obětují. Nemohou dosáhnout spravedlnosti jinak, než že po ní hladovějí a žízňají. Nemohou se zmocnit ani své, ani Boží spravedlnosti na zemi. Ustavičně vzhlížíjí k budoucí Boží spravedlnosti, ale sami ji nemohou zavést. Ti, kdo následují Ježíše, budou

³ Ve svém 43. listě napsal císař Julián jízlivě, že konfiskuje statky křesťanů jen proto, aby mohli vejít chudí do nebeského království.

cestou hladovět a žiznit. Jsou naplněni touhou po odpuštění všech hříchů a po dokonalé obnově, po obnově země a po dokonalé spravedlnosti Boží. Ještě na nich leží kletba světa, ještě na ně dopadá jeho hřích. Ten, jehož následují, musí zemřít na kříži jako prokletý. Jeho poslední výkřik je zoufalé přání po spravedlnosti: Můj Bože, můj Bože, proč jsi mne opustil? Ale učedník není nad svého mistra. Učedníci jdou za ním. Jsou blahoslavení, neboť je jim zaslíbeno, že budou nasyceni. Má se jim dostat spravedlnosti. Nemají o ní jen slyšet, ale mají tělesně okusit, že budou nasyceni spravedlností. Mají jíst chléb pravého života při budoucí večeři se svým Pánem. Pro tento budoucí chléb jsou blahoslavení, neboť mají tento chléb už nyní. Ten, jenž je chlebem života, je mezi nimi v jejich hladovění. Takové je blahoslavenství hříšníků.

Blahoslavení milosrdní, neboť oni zakusí milosrdenství. Tito nemajetní, cizinci, bezmocní, hříšníci, tito následovníci Ježíše se spolu s ním zřikají své vlastní důstojnosti, neboť jsou milosrdní. Nestačí jim jejich vlastní bída, vlastní nedostatek. Ještě se ujímají cizí nouze, cizí poníženosti, cizí viny. Mají neodolatelnou lásku k zdeptaným, nemocným, trpícím, poníženým a znásilněným, k těm, kde trpí křivdou a zavržeností, ke všemu, co se trápí a souží. Vyhledávají ty, kdo se dostali do hříchu a viny. Není nouze tak hluboké ani hříchu tak hrozného, aby k nim milosrdenství nedošlo. Vlastní čest dává milosrdný tomu zneuctěnému a bere jeho hanbu na sebe. Najdeme ho nejspíš mezi celníky a hříšníky. Vědomě na sebe bere ostudu styku s nimi. Milosrdní se zřikají lidské hodnoty, své vlastní důstojnosti a cti. Znají jen jedinou důstojnost a čest: milosrdenství svého Pána, z něhož výlučně žijí. On se nestyděl za své učedníky, stal se bratrem lidí, nesl jejich hanbu až po smrt na kříži. Takové je Ježíšovo milosrdenství, z něhož výlučně chtějí žít ti, kdo s ním jsou spjatí, takové je milosrdenství Ukřižovaného. Pro toto milosrdenství zapomínají na všecku svou čest a důstojnost a vyhledávají jediné společenství hříšníků. I když na ně padá hanba, přece jsou blahoslavení. Vždyť mají zakusit milosrdenství. Bůh se k nim jednou hluboko sklóní a ujme se jejich hříchu a hanby. Bůh jim dá svou čest a odejme od nich jejich zneuctění. Bohu bude ctí nést potupu hříšníků a obláci je do své vlastní cti. Blahoslavení milosrdní, protože jejich Pán je milosrdný.

Blahoslavení lidé čistého srdce, neboť oni budou vidět Boha. Kdo

je čistého srdce? Jenom ten, kdo cele odevzdal své srdce Ježíši, aby on sám v něm kraloval. Kdo neposkrvnil své srdce ani vlastní zlobou, ani vlastní dobrotou. Čisté srdce je prosté srdce dítěte, které neví o dobrém a zlém, je to srdce Adamovo před pádem, srdce, v němž není pádem svědomí, ale Ježíšova vůle. Kdo se zřiká své vlastní dobroty i špatnosti, svého vlastního srdce, kdo se takto kaje a visí jediné na Ježíši, ten má srdce Ježíšovým slovem očištěné. Čistota srdce je zde postavena do protikladu ke vsí vnější čistotě, k níž patří ještě i čistota dobrého smýšlení. Čisté srdce je prosto dobra i zla, patří cele a nerozděleně Kristu, vzhlíží jenom k němu. On razi cestu. Boha bude vidět pouze ten, kdo hleděl v tomto životě toliko k Ježíši Kristu, Božímu Synu. Jeho srdce je prosto poskrvňujících vidin, není zmitáno rozličností vlastních přání a úmyslů. Je cele strženo nazíráním na Boha. Boha bude vidět ten, jehož srdce bude zrcadlem odrážejícím obraz Ježíše Krista.

Blahoslavení jsou tvůrcové pokoje, neboť oni budou nazváni Božími syny. Ježíšovi následovníci jsou povoláni k míru. Když je Ježíš zavolal, došli svého pokoje. Kristus je jejich mírem. Mají tedy mír netoliko mít, nýbrž také tvořit.⁴ Tím se zřikají násilí a vzpoury. Věci Kristově tím nikdy není pomoheno. Kristovo království je královstvím míru a Kristův sbor se zdraví slovy: Pokoj vám. Ježíšovi učedníci zachovávají mír tím, že raději sami trpí, než by jinému způsobili utrpení. Udrží společenství i tam, kde je druhý rozbíjí, zřikají se vlastního uplatnění a odmítají nenávisť i bezpráví. Tak přemáhají v dobrém zlé. Tak se stávají tvůrci Božího míru ve světě nenávisti a války. Nikde však nebude jejich pokoj větší než právě tam, kde se setkají v mírumilovnosti se zlými, hotoví strpět od nich křivdu. Tvůrcové pokoje ponosou se svým Pánem kříž, neboť na kříži byl mír uzavřen. Poněvadž byli takto strženi do Kristova díla pokoje a takto povoláni k dílu Božího Syna, budou nazváni Božími syny.

Blahoslavení ti, kdo jsou pro spravedlnost pronásledováni, neboť jejich je nebeské království. Zde se nemluví o Boží spravedlnosti, nýbrž o utrpení pro spravedlivou věc, pro spravedlivý soud a čin učedníků

⁴ Eirénopoií má dvoji význam. Ani slovu „pokojní“ nemáme rozumět podle Lutherova výkladu pouze pasivně. Anglický překlad „peacemaker“ je jednostranný a vedl k špatnému pochopení křesťanského aktivismu.

Ježíšových. Svým soudem a činem, kterým se zřikají majetku, štěstí, práva, spravedlnosti, cti a násilí, budou se lišit od světa ti, kdo následují Ježíše. Není náhodou, že Ježíš blahoslavi své učedníky i tam, kde netrpí přímo za vyznání jeho jména, nýbrž vůbec pro spravedlivou věc. Dostává se jim stejného zaslíbení jako chudým. Vždyť jako pronásledovaní jsou s nimi na jedné rovině.

Zde na závěr blahoslavenství vyvstává otázka, kde je pro takovou církev na světě vůbec ještě nějaké místo. Ukázalo se, že jí zbývá jen jediné místo, na němž je ten Nejchudší, Nejohroženější, Nejlaskavější, totiž kříž na Golgathě. Sbor blahoslavených je sborem Ukřižovaného. S ním přišel o všecko a s ním všeho došel. Z kříže teď zní: Blahoslavení, blahoslavení. Teď však promlouvá Ježíš zcela výlučně k těm, kteří jsou s to mu porozumět, k učedníkům, a přímo je oslovuje: *Blahoslavení jste, kdykoli vás budou pro mne tupit a pronásledovat a lživě proti vám mluvit všechno zlé. Radujte se a jásejte, poněvadž bojná je vaše odplata v nebi. Vždyť tak pronásledovali proroky před vámi.*

Pro mne – učedníci jsou tupeni, ale zasažen je Ježíš. Na něho všechno padá, neboť pro něho jsou tupeni. On nese vinu. Spílání, pronásledování až na smrt a hanebná pomluva zpečetují blahoslavenství učedníků v jejich společenství s Ježíšem. Vždyť tomu ani nemůže být jinak, než že se svět musí vyzuřit slovem, násilím a ostouzením na laskavých cizincích. Příliš ohrožující, příliš hlasité je volání těchto chudých a laskavých, příliš trpělivé a tiché jejich utrpení, příliš mocně svědčí tato hrstka Ježíšových učedníků svou chudobou a svým utrpením. To vede k smrti. Ježíš volá: Blahoslavení, blahoslavení. *Radujte se a jásejte, protože bojná je vaše odplata v nebi.* Tam se chudí veselí. Bůh sám stírá pláčím z tváří slzy vyhanství a nasycuje hladové svou hostinou. Ztýraná a zraněná těla jsou zde oslavena a místo šatu hříchu a pokání jsou oblečeni v bílé roucho věčné spravedlnosti. Z této věčné radosti proniká už teď ke sboru těch, kdo následují pod křížem, Ježíšovo volání: Blahoslavení, blahoslavení.

Vy jste sůl země. Jestliže sůl pozbuje chuti, k ničemu se nebudí, než aby byla vyhozena ven a pošlapána od lidí. Vy jste světlo světa. Nemůže se skrýti město ležící na hoře. A když někdo zapálí lampu, nepostaví ji pod kbellec, nýbrž na svícen, i svítí všem v domě. Tak ať svítí vaše světlo před lidmi, aby viděli vaše dobré skutky a velebili vašeho Otce v nebesích. Matouš 5, 13–16

Zde oslovuje Ježíš ty, kdo byli blahoslavenstvími zaveláni k milosti následovat Ukřižovaného. Zatímco se dosud blahoslavení jevíli sice jako hodní nebeského království, ale zároveň jako nehodní žít na této zemi a zbyteční, jsou teď symbolizováni obrazem něčeho, co je na světě nepostradatelné. Jsou solí země. Jsou nejvzácnějším statkem, nejvyšší hodnotou pozemskou. Bez ní nemůže země žít. Sůl udržuje zemi. Právě pro tyto chudé, neurozené, slabé, které svět zavrhuje, země žije. Maří svůj vlastní život, jestliže zavrhuje učedníky a – jak podivuhodné – právě pro tyto zavržené může země dále žít! Tato „božská sůl“, o níž mluví i Homér, se projevuje svým vlivem. Proniká celou zemí. Je její substancí. Tak odkazuje Ježíš učedníky nejen k nebeskému království, nýbrž jim připomíná jejich pozemské poslání. Jako ti, kteří jsou jedině spjati s Ježíšem, jsou odkazováni na zem. Jsou její solí. Ne nazývá-li Ježíš sebe, nýbrž své učedníky solí, přenáší na ně úkol, aby působili na zemi. Zapojuje je do své vlastní práce. Sám zůstává v lidu izraelském, učedníkům však svěřuje celou zemi. Jedině zůstane-li sůl solí, zachová-li svou očištnou a kořenou slanost, může být země zachována. Jak kvůli sobě, tak kvůli zemi musí sůl zůstat solí, musí sbor učedníků zůstat tím, čím se stal Kristovou výzvou. V tom bude jeho pravá působnost na zemi a zachovná síla. Sůl nesmí zvětřat, aby neztratila trvalou očištnou sílu. Proto se užívá ve Starém zákoně soli k obětem, proto se vkládá při katolickém křesťanském obradu dítěti do úst zrnko soli (Exodus 30, 35 Ezechiel 16, 4). Nezvětřalost soli zaručuje sboru trvání.

Vy jste sůl – nikoli: máte být solí. Není ponecháno na vůli učed-

níků, zda chtějí či nechtějí být solí. Nejsou také voláni k tomu, aby se solí země teprve stali. Jsou jí, ať tomu chtějí nebo ne, díky výzvě, kterou uslyšeli. Vy jste sůl – nikoli: vy máte sůl. Znamenalo by to okleštění, kdybychom chtěli po vzoru reformátorů ztotožnit sůl se zvěstí učedníků. Ježíš má na mysli celou jejich existenci, pokud se cele zakládá na Kristově výzvě k následování. Je to ta existence, o níž mluvila blahoslavenství. Kdo jde cestou následování zasažen Ježíšovou výzvou, stal se touto výzvou v celé své existenci solí země.

Je tu ovšem ještě druhá možnost, že totiž sůl pozbude chuti, že přestane být solí. Přestane působit. Pak se ovšem vpravdě k ničemu jinému nehodí, než aby byla vyhozena ven. To je funkce soli, aby všechno solila. Avšak sůl, která pozbude chuti, nemůže být osolena. Všecko, i nejzkaženější věc může být solí zachráněna, jenom sůl pozbyvší chuti je zkažena beznadějně. To je rub věci. To je soud, který hrozí sboru učedníků. Země má být tímto sborem zachráněna, ale sbor, který přestal být sám sebou, je nezachránitelně ztracen. Výzva Ježíše Krista přikazuje být solí země anebo přijít nazmar, následovat – anebo sama výzva zahubí zavalaného. Podruhé už není záchrana možná.

Výzvou Ježíšovou se učednickému sboru svěruje nejen neviditelná působnost soli, nýbrž i viditelné záření světla. *Vy jste světlo* – zase se říká: Máte být světlem. Výzva sama je učinila světlem. Vždyť tomu nemůže být jinak, jsou světlem, které je vidět. Kdyby tomu bylo jinak, nebyla by je zřejmě výzva zasáhla. Jak nemožný, ano nesmyslný cíl by si určili učedníci Ježíšovi, právě tito učedníci, kdyby se chtěli stát světlem světa! Spíše se jím již stali, když zaslechli výzvu k následování. Opět neplatí: Máte světlo, nýbrž: Vy jste světlo! Světlem není něco, co vám bylo dáno, například vaše kázání, nýbrž vy sami jste světlem. Ten, který sám o sobě v nepřeneseném slova smyslu praví: Já jsem světlo, říká svým učedníkům ve stejně nepřeneseném slova smyslu: Vy jste světlo celým svým životem, pokud jej budete žít na mou výzvu. Protože jím však jste, nemůžete zůstat skryti, i kdybyste chtěli. Světlo svítí a město na hoře nemůže se skrýt. Je vidět daleko do kraje, ať už je to hrazené město nebo strážný hrad anebo rozpadlá zřícenina. Toto město ležící na hoře – a který Izraelec by při tom nepomyslel na Jeruzalém, město vysoko vybudované – je sbor učedníků. Ti, kdo následují, se již nemusí rozhodovat. Jediné rozhodnutí, které se jich týká,

už padlo. Teď musí jen být, čím jsou, anebo nejsou následovníky Ježíšovými. Ti, kdo následují, jsou viditelným sborem, jejich následování je viditelný čin, kterým se ve světě vyznačují, anebo nejsou na cestě následování. Následování je zajisté tak viditelné jako světlo za noci, jako hora na širé rovině.

Únik do neviditelnosti je zapřením výzvy. Ježíšův sbor, který chce být neviditelným sborem, není již církví, která následuje. *Když někdo zapálí lampu, nepostaví ji pod kbelec, nýbrž na svícen* – to je opět ta druhá možnost, že totiž svévolně zakryjeme světlo, že pod kbelcem zhasne, že výzvu zapřeme. Kbelec, pod který viditelná církev skryje své světlo, může být právě tak strach z lidí jako vědomé přizpůsobení světu z jakýchkoli důvodů. Mohou to být důvody povahy misijní anebo mohou vyrůstat ze špatně pochopené lásky k lidem. Ale daleko nebezpečnější je, stane-li se takovým důvodem domnělá reformační theologie, která se opovažuje říkat si dokonce theologie kříže (*theologia crucis*), vyznačující se tím, že dává před „farizejskou“ viditelností přednost „pokorné“ neviditelnosti, takže se rozpouští v naprostém přizpůsobení světu. Znakem církve tu přestává být mimořádná viditelnost a stává se jím pouhé zachovávání občanské slušnosti (*iustitia civilis*). Měřítkem křesťanskosti je zde požadavek, aby právě světlo nesvítilo. Ale Ježíš říká: Ať svítí vaše světlo před pohany. V každém případě tu svítí světlo Ježíšovy výzvy. Ale jaké je to světlo, jímž mají svítit Ježíšovi následovníci, učedníci, kteří slyšeli blahoslavenství? Jaké světlo má zazářit z onoho místa, na něž si pouze učedníci dělají nárok? Co společného má neviditelnost a skrytost Ježíšova kříže, pod nímž stojí jeho učedníci, se světlem, které má svítit? Nemá být právě důsledkem oné skrytosti, aby i učedníci zůstali ve skrytosti a nikoli na světle? Je to zvrácené chytráctví, dovozujeme-li z Ježíšova kříže, že se církev má přizpůsobit světu. Což prostý posluchač nepoznává zcela jednoznačně, že právě tam na kříži se stalo viditelným něco mimořádného? Nebo je to vše jen občanská slušnost (*iustitia civilis*)? Znamená kříž přizpůsobit se světu? Není naopak kříž něčím, co se k úděsu ostatních stalo neslýchaně viditelným přes všechnu zastřenost? Což není dostatečně patrné, že Kristus byl zavržen, že musel trpět, že jeho život skončil za branami města na šibeničním vrchu? Je tohle neviditelnost?

V tomto světle máme vidět dobré skutky učedníků. Nikoli vás,

nýbrž vaše dobré skutky mají lidé vidět, říká Ježíš. Jaké jsou tyto dobré skutky, které je možno v tomto světle vidět? Nemohou to být jiné skutky než ty, které sám Ježíš v nich vytvořil, když je zavolal a když je pod svým křížem učinil světlem světa: chudoba, cizinecství, laskavost, pohotovost k míru a konečně pronásledovanost a zavrženost. To všechno ústí v jedno: nést kříž Ježíše Krista. Kříž je tím překvapivým světlem, které tu září a v němž jedině je možno vidět všechny tyto dobré skutky učedníků. Vždyť ve všem tom nepadlo ani slovo o tom, že se Bůh stává viditelným, nýbrž, že lidé „vidí dobré skutky“ a že z nich velebí Boha. Viditelným se stává kříž. Viditelným se stávají skutky kříže. Viditelnou se stává nouze a strádání blahoslavených. Z tohoto kříže a z takové církve nelze už velebit člověka, nýbrž pouze Boha. Kdyby dobrými skutky byly všelijaké lidské ctnosti, nebyl by z nich veleben Otec, nýbrž učedník. Takto však není z čeho velebit učedníka, který nese kříž, církve, jejíž světlo takto svítí a která viditelně leží na hoře. Z dobrých skutků církve může být veleben jedině Otec v nebesích. Tak vidí lidé kříž i církev pod křížem a věří v Boha. A to je světlo vzkříšení.

KRISTOVA SPRAVEDLNOST

Nemyslete, že jsem přišel zrušit zákon a proroky. Nepřišel jsem rušit, ale naplnit. Neboť vpravdě vám pravím: Dokud nepomine nebe a země, nepomine ani písmenko ani háček ze zákona, až se všechno splní. Kdo by tedy zrušil jediný z těchto nejnepatrnějších příkazů a tak učil lidi, nejnepatrnějším bude nazván v nebeském království. Kdo by je však činil a jim učil, bude nazván velikým v nebeském království. Pravím vám zajisté: Nebude-li vaše spravedlnost převyšovat spravedlnost zákoníků a farizeů, jistě nevejdete do nebeského království.

Matouš 5, 17–20

Nedivme se, že si učedníci mysleli, že nastal konec zákona, když přijali od svého Pána tak veliká zaslíbení, která znehodnocovala vše, co v očích lidu dosud platilo, a blahoslavila vše, co bylo bezcenné. Vždyť je oslovil a vyznamenal jako ty, kterým se z Boží svobodné milosti dostalo naprosto všeho, jako ty, kterým teď všechno patřilo a jako nepochybné dědice nebeského království. Vstoupili do plného a osobního společenství s Kristem, který všechno učinil nové. Byli solí, světlem, městem na hoře. Tak všechno staré pomínulo a bylo odstraněno. Bylo nasnadě, že Ježíš definitivně nyní skoncuje se vším starým, že prohlásí zákon staré smlouvy za zrušený, že se ho v synovské svobodě vzdá a že pro svůj sbor odvolá jeho platnost. Po všem, co předcházelo, mohli učedníci smýšlet podobně jako později Markion, který vytýkal, že text byl judaisticky zfalšován, a změnil jej takto: „Domníváte se, že jsem přišel naplnit zákon nebo proroky? Přišel jsem rušit a nikoli naplnit.“ Mnozí po Markionovi četli i vykládali toto Ježíšovo slovo v tomto smyslu. Ale Ježíš říká: „Nemyslete, že jsem přišel zrušit zákon a proroky . . .“ Kristus zjednává platnost zákonu staré smlouvy.

Jak tomu máme rozumět? Víme, že Ježíš mluví k těm, kteří ho následují, k těm, kteří jsou jedině s ním spjati. Žádný zákon neměl právo stát v cestě Ježíšovu společenství s jeho učedníky. To nám ukázal výklad Lukáše 9,57nn. Následování je přímá vázanost pouze na Ježíše

Krista. A přesto zde dochází k naprosto nečekanému zavázání učedníků k zákonu staré smlouvy. Dvoji věc tím říká Ježíš svým učedníkům: Předně to, že vázanost k zákonu není ještě následováním, za druhé také to, že ani vázanost na osobu Ježíše Krista, která by nedbala na zákon, nesmí se nazývat následováním. Ty, jimž daroval celé své zaslíbení a plné společenství, sám odkazuje právě na zákon. Protože tak činí on, jehož učedníci následují, platí pro ně zákon. Nutně nyní vzniká otázka: Co platí, Kristus nebo zákon? Co mne zavazuje? Jediný on anebo přece zase zákon? Kristus řekl, že není zákona, který by směl vstoupit mezi něho a jeho učedníky. Teď však říká, že zrušení zákona by znamenalo rozejít se s Ježíšem. Co to znamená?

Zákon je zákonem staré smlouvy, nikoli Novým zákonem, nýbrž starým, k němuž byl odkázán jako ke zjevené Boží vůli bohatý mladý muž, pokusitelský znalec zákona. Jen proto se stává novým příkazem, že Kristus tímto zákonem své následovníky zavazuje. Nejde tedy o nějaký zákon „převyšující“ zákon farizeů, je to stále týž zákon, jenž má do písmene zůstat v platnosti až do skonání světa a být splněn až do puntíku. Jde ovšem o převyšující „hojnější spravedlnost“. Kdo nebude mít tuto hojnější spravedlnost, nevejde do nebeského království, protože se vyvázal z následování Ježíše, který jej odkazuje k zákonu. Avšak této hojnější spravedlnosti může dojít toliko ten, koho zde Kristus oslovuje, Kristem povoláný. Podmínkou hojnější spravedlnosti je výzva Kristova, Kristus sám.

Tak chápeme, proč Kristus teprve na tomto místě svého kázání na hoře poprvé mluví o sobě. On sám se postavil mezi hojnější spravedlnost a učedníky od nichž ji žádá. Přišel, aby naplnil zákon staré smlouvy. To je předpoklad všeho. Ježíš prokazuje svou naprostou jednotu s Boží vůlí ve starém zákoně, v zákoně i v prorocích. Věru nemá, co by k Božím přikázáním připojil, plní je – to je to jediné, co k nim přidává. Sám o sobě říká, že naplňuje zákon. Proto je to pravda. Plní jej až do posledního háčku. Tím, že zákon naplnil, udělal všechno, co se pro splnění zákona mělo stát. Ježíš splní požadavek zákona. Proto bude muset vytrpět smrt. Sám přece chápe zákon jako Boží zákon. To znamená, že ani zákon sám není Bohem, ani Bůh sám není zákonem tak, že by byl Bůh zaměněn za zákon. Takto falešně pochopil zákon Izrael. Hříchem Izraele bylo, že zbožstil zákon a Boha snížil na zákon.

Naopak by se byli učedníci dopustili hříšného nepochopení, kdyby byli zákon zbavili božské závažnosti a oddělili Boha od jeho zákona. V obou případech bylo by došlo k roztržení Boha a zákona anebo k jejich ztotožnění, což je v podstatě totéž. Jestliže židé ztotožnili Boha se zákonem, činili tak proto, aby se zákonem zmocnili Boha. Bůh splynul se zákonem a přestal být jeho Pánem. Jestliže si učedníci mysleli, že mohou Boha oddělit od jeho zákona, činili tak proto, aby se Boha zmocnili jistotou svého spasení. V obou případech došlo k záměně daru a dárce, v obou případech byl Bůh popřen, ať už na základě zákona nebo na základě ujištění o spase.

Oběma nedorozuměním navzdory obnovuje Ježíš platnost zákona jakožto zákona Božího. Bůh je dárce i Pán zákona a jen v osobním společenství s Bohem lze zákon plnit. Bez společenství s Bohem nelze zákon naplnit a bez plnění zákona není žádného společenství s Bohem. Platilo-li toto židům, platí první výstraha nepochopení učedníkům.

Ježíš jako Boží Syn, sám v plném obecenství s Bohem, obnovuje svým příchodem platnost zákona proto, aby naplnil zákon staré smlouvy. Protože byl jediný, kdo tak učinil, mohl také on jediný správně učit zákonu a jeho požadavkům. Učedníci tomu nemohli nerozumět, když jim to říkal, neboť věděli, kdo k nim mluví. Tomu nemohli rozumět židé, pokud mu neuvěřili. Museli proto zavrhnout jeho učení o zákonu jako urážku Boha, totiž Božího zákona. I musí Ježíš za pravý Boží zákon trpět od právních obhájců falešného zákona. Ježíš umírá na kříži jako rouhač, jako přestupník zákona, protože uplatňoval pravý zákon proti nepochopenému, zfalšovanému zákonu.

Zákon, o němž Ježíš mluví, nelze tedy vůbec jinak naplnit než tím, že Ježíš je přibit na kříž jako hříšník. On jako Ukřižovaný je dokonalým naplněním zákona.

Tím jsme řekli, že Ježíš Kristus sám splňuje zákon, protože jediný žije v dokonalém společenství s Bohem. On sám vstupuje mezi své učedníky a zákon, kdežto zákon nevstupuje mezi něho a jeho učedníky. Cesta učedníků k zákonu jde cestou Kristova kříže. Váže tedy Ježíš své učedníky na sebe znovu tím, že je odkazuje na zákon, který sám splňuje. Musí zamítnout vázanost, která nedbá zákona, protože je blouznivostí, a tedy naprostou nevázaností. Ježíš však rozptyluje i obavu učedníků, že by je vázanost k zákonu mohla od něho oddělit. Obava

mohla vzniknout jen z falešného pochopení zákona, které ve skutečnosti oddělovalo židy od Boha. Ukazuje se právě naopak, že pravá vázanost na Ježíše může být darována pouze spolu s vázaností k Božímu zákonu.

Vstupuje-li však Ježíš mezi učedníky a zákon, nečiní tak proto, aby je vyvázal znovu z povinnosti plnit zákon, nýbrž aby zesílil váhu svého požadavku plnit zákon. Právě svou vázaností na Ježíše dostávají se učedníci do jedné poslušnosti s ním. Ani splněním posledního háčku ze zákona není pro učedníky tento háček vyřízen. Je jenom splněn. Ale právě tím nabyl teprve své platnosti, takže se teď bude nazývat v nebeském království velikým ten, kdo zákon činí a jemu učí. *Činí a učí* – je možno si také představit učení o zákonu, které právě od činění osvobozuje tím, že užívá zákona jenom, aby navodilo poznání, že je splnitelný. Takové učení se nemůže dovolávat Ježíše. Zákon musí být plněn tak, jak jej Ježíš splnil. Kdo jde cestou následování za ním, jenž zákon naplnil, ten následováním zákon činí a učí mu. Ve společenství s Ježíšem může zůstat pouze ten, kdo zákon plní.

To, co odlišuje učedníka od židů, není zákon, nýbrž hojnější spravedlnost. Spravedlnost učedníků převyšuje spravedlnost zákoníků. Překonává ji, je něčím mimořádným a zvláštním. Poprvé zde zaznívá pojem *perisseuein*, převyšovati, jehož důležitost nám vynikne zvláště ve verši 47. Musíme se ptát: V čem záležela spravedlnost farizeů? V čem záleží spravedlnost učedníka? Farizeus jistě nepropadl omylu, že stačí zákonu jen učit, že není třeba jej plnit. Farizeus chtěl být vykonavatelem zákona. Jeho spravedlnost záležela v přímém, doslovném plnění toho, co zákon žádal. Jeho spravedlnost byla v jeho jednání. Jeho cílem byl naprostý souhlas činů s tím, co zákon přikazoval. Přesto napořád zbývalo něco, co mohlo být přikryto jenom odpuštěním. Jeho spravedlnost zůstávala nedokonalá.

I spravedlnost učedníků mohla záležet pouze v plnění zákona. Spravedlivým nemohl být nazván nikdo, kdo neplnil zákon. Jenže jednání učedníků převyšuje jednání farizeů v tom, že ve srovnání s nedokonalou spravedlností farizeů je jejich spravedlnost vskutku dokonalá. Jak je to možné? Přednost spravedlnosti učedníka záleží v tom, že mezi ním a zákonem stanul ten, kdo zákon dokonale naplnil, ten, s nímž byl ve společenství. Učedník stál tváří v tvář nikoli nenaplněnému, nýbrž již naplněnému zákonu. Dříve než začne poslouchat zákon, je už zákon

naplněn, je jeho požadavkům vyhověno. Spravedlnost, kterou zákon vyžaduje je už uskutečněna. Je to spravedlnost Ježíše, který šel kvůli zákonu na kříž. Protože však tato spravedlnost není hodnotou dosažitelnou výkonem, nýbrž vlastně dokonalým a pravým osobním společenstvím s Bohem, Ježíš netoliko tuto spravedlnost má, nýbrž sám je touto spravedlností. On je spravedlností učedníků. Svou výzvou dal Ježíš svým učedníkům spoluúčast na sobě, daroval jim své společenství, učinil je podílníky své spravedlnosti a dal jim darem svou spravedlnost. Spravedlnost učedníků je spravedlnost Kristova. Jen proto, aby to vyslovil, začíná Ježíš svůj výklad o hojnější spravedlnosti poukazem k tomu, že naplnil zákon. Kristova spravedlnost je však opravdu spravedlností učedníků. Zůstává ovšem v přísném smyslu slova spravedlností darovanou prostřednictvím výzvy k následování. Je to spravedlnost, která záleží právě v následování a přijímá už v blahoslavenstvích příslib nebeského království. Spravedlnost učedníků je spravedlností pod křížem. Spravedlností pro Ježíšovu výzvu chudých, ohrožených, hladových, laskavých, tvůrců pokoje a pronásledovaných. Je to viditelná spravedlnost těch, kteří jsou pro Ježíšovu výzvu světlem světa a městem na hoře ležícím. V tom převyšuje spravedlnost učedníků spravedlnost farizeů, že spočívá toliko na výzvě ke vstupu do společenství s tím, jenž jediný zákon naplnil. Spravedlnost učedníků je proto skutečnou spravedlností, že nyní sami činí vůli Boží, splňují zákon. Ani Kristově spravedlnosti nemáme jenom učit, nýbrž máme ji právě také činit. Jinak nepřevyšuje zákon, kterému jen učíme, který však neplníme. O tom, jak učedníci činí tuto Kristovu spravedlnost, mluví všechna další slova. Jde jedním slovem o následování. Jde o skutečné, prosté jednání ve víře v Kristovu spravedlnost. Kristova spravedlnost je nový zákon, zákon Kristův.

Slyšeli jste, že bylo řečeno předkům: Nezapínej. Kdo by zabil, propadne soudu. Ale já vám pravím: Každý kdo se hněvá na svého bratra, propadne soudu. Kdo by řekl svému bratru: Hlupáku!, propadne nejvyšší radě, a kdo by mu řekl: Blázne!, propadne ohnivému pecku. Když tedy chceš obětovat svůj dar na oltáři a tam si vzpomeneš, že tvůj bratr má něco proti tobě, nech tam svůj dar před oltářem a jdi se napřed smířit se svým bratrem. Potom jdi a obětuj svůj dar. Vyrovnaj se se svým odpůrcem rychle, dokud jsi s ním na cestě k soudu, aby tě nevydal soudci a soudce pochopovi a abys nebyl uvržen do žaláře. Vpravdě pravím tobě: Nevyjdeš odtud, dokud nezaplatíš poslední haléř.

Matouš 5, 21–26

Ale já vám pravím. Ježíš tu shrnuje vše, co řekl o zákonu. Po tom, co jsme vyložili, je sotva možné rozumět zde Ježíšovým slovům v revolučním smyslu anebo předpokládat, že tu po rabínském způsobu vyhrocuje názor proti názoru. V navázání na to, co řekl, vyjadřuje naopak Ježíš svou shodu se zákonem mojžišské smlouvy. Ale právě tím, že podtrhuje svou pravou jednotu s Božím zákonem, ukazuje, že on, Syn Boží, je pánem i dárce zákonu. Jen ten, kdo přijímá zákon jako Kristovo slovo, může jej naplnit. Hříšné nepochopení farizeů se musí dát na ústup. Pravé poznání zákona je pouze v poznání Krista jako Pána a uskutečnovatele zákona. Kristus položil svou ruku na zákon, činí si naň nárok. Splňuje tím jen to, co zákon vpravdě káže. Tím, že se ztožnil se zákonem, stalo se falešné pochopení zákona jeho nepřítelem. Tím, že vzdal zákonu čest, vydal se do rukou falešným horlitelům o zákon.

Zákon, k němuž Ježíš především odkazuje následovníky, zakazuje jim vraždit a svěčuje jim bratra. Život bratra dal Bůh a chrání jej svou rukou. Jenom Bůh má moc nad životem a smrtí. V Boží církvi není místa pro vraha. Propadá soudu, který sám vykonává. Bratr, který je takto pod ochranou Božího přikázání, není jenom bratrem z církve.

To vyplývá zcela jasně z toho, že se Ježíšův následovník nesmí dát určovat ve svém jednání svým bližním, nýbrž toliko tím, za nímž poslušně jde. Ježíšovu následovníku je vražda zakázána pod trestem Božího soudu. Život bratra je Ježíšovu následovníku hranicí, kterou nesmí prolomit. Takovým prolomením však už je hněv, tím spíše zlé slovo, které nám uklouzne („hlupáku“, aramejsky „racha“), a ovšem posléze vědomé potupení druhého („blázne“). Každý hněv útočí proti životu druhého člověka, nepřije mu život, ukládá o jeho zničení. Nemůže ani rozlišovat mezi tak zvaným spravedlivým a nespravedlivým hněvem. Učedník vůbec nemá propadnout hněvu, protože se tím proviňuje jak proti Bohu, tak proti bližnímu. Slovo, které nám snadno uklouzlo, kterému nepřikládáme váhu, prozrazuje, že druhého člověka nectíme, že se nad něho povyšujeme a že tak ceníme svůj vlastní život výše než život jeho. Takové slovo je ranou proti bratru, je namířeno do jeho srdce. Má ho zasáhnout, zranit, zničit. Vědomá urážka však olupuje bližního o čest i před veřejností, chce ho potupit i před druhými lidmi, v nenávisti chce zničit jeho vnitřní i vnější existenci. Tím nad ním vynášíme rozsudek. To je vražda. Vrah propadá soudu.

Kdo se na bratra hněvá, kdo mu spílá, kdo jej veřejně tupí nebo ostouzí, ten jako vrah před Bohem neobstojí. Tím, že se oddělil od bratra, odloučil se i od Boha. Nemá už přístup k Bohu. Jeho oběť, jeho bohoslužba, jeho modlitba se Bohu nemohou líbit. Ježíšův následovník nemůže odloučit po rabínském způsobu službu Bohu od služby bratrovi. Pohrdání bratrem usvědčuje bohoslužbu ze lži a zbavuje ji všeho Božího zaslíbení. Jednotlivec i sbor, kteří chtějí předstoupit před Boha se srdcem nenávistným a nesmířeným, zahrávají si nebezpečně s modlou. Pokud bratru odpíráme službu a lásku, pokud jej vydáváme napospas pohrdání, pokud může mít bratr něco proti mně nebo proti Ježíšovu sboru, potud nemůže být obět přijata. Mezi mne a Boha se nestaví teprve můj hněv, nýbrž už holá skutečnost, že bratr, kterému jsem ublížil, jehož jsem potupil a zneuctil, má něco proti mně. Nechť se tedy sbor Ježíšových učedníků se vsí vážností ptá, zda se v určitém místě a v určité době neprovinil proti bratřím, zda nepropadl ve snaze zalíbit se světu spolu s ním nenávistí, pohrdání a ostouzením a nestal se tak vinným bratrovraždou. Nechť se tedy dnes Ježíšova církev ptá, zda v okamžiku, kdy vstupuje před Boha s modlitbou a bohoslužbou, ne-

vstupují mezi ni a Boha mnohé hlasy, které na ni žalují a znemožňují její modlitbu! Nechtě se Ježíšův sbor ptá, zda těm, kdo byli světem poníženi a uraženi, ukázal aspoň něco z Ježíšovy lásky, která chce život zachovat, nést a bránit. Jinak mu nebude nic platna sebeřádnější bohoslužba, sebezbožnější modlitba a sebestatečnější vyznávání, naopak bude svědčit proti němu, že přestal následovat Ježíše. Bůh se nedá oddělit od našeho bratra. Nechce být uctíván tam, kde je bratr zneuctíván. On je Otec. Ano, je Otcem Ježíše Krista, který se stal bratrem nás všech. To je nejhlubší důvod toho, proč Bůh nepřipustí, aby byl nadále oddělován od bratra. Jeho vlastní Syn byl zneuctěn a potupen pro Otcovu čest. Ale Otec nepřipouští, aby byl odtržen od svého Syna a nepřipustí ani, aby byl odtržen od těch, jimž se stal jeho Syn rovný, pro něž jeho Syn nesl potupu. Protože se Boží syn stal člověkem, nelze oddělit službu Bohu od služby bratru. Říká-li kdo: Miluji Boha, ale nenávidí svého bratra, je lhář.

Tomu, kdo usiluje na cestě následování Ježíše o pravou bohoslužbu, zbývá jen jediná cesta, cesta smíru s bratrem. Kdo přistupuje k slovu a k večeři Páně se srdcem nesmířeným, přijímá vlastní odsouzení. Je před Boží tváří vrahem. Proto platí: *Jdi se napřed smířit se svým bratrem. Potom jdi a obětuj svůj dar.* Je to těžká cesta, kterou Ježíš svému učedníkovi určuje. Je spojena s mnohým pokořením sebe a s potupou. Ale je to cesta, která vede k němu, k Ukřižovanému bratru, a proto je to cesta milosti. V Ježíši Kristu splynula v jedno služba nejmenšímu z bratrů se službou Bohu. Šel a smířil se s bratrem a přinesl potom Otcovi jedinou pravou oběť, sebe sama.

Ještě žijeme v čase milosti, neboť ještě máme bratra, ještě jsme s ním na cestě. Před námi je soud. Ještě se můžeme se svým bratrem vyrovnat, ještě můžeme zaplatit dluhy, komu jsme dlužni. Přijde však hodina, kdy budeme vydáni soudci. Pak bude už pozdě, pak dojde na právo a trest za nejposlednější vinu. Rozumějme tomu, že Ježíšovým učedníkům je zde bratr prohlášen nikoli za zákon, nýbrž za milost. Je to milost, že se smíš vyrovnat s bratrem, že mu smíš dát za pravdu, je to milost, že se s bratrem smíme smířit. Bratr se stává před soudem naší milostí.

Tak k nám může promlouvat jen ten, kdo sám se stal jako náš bratr naší milostí, smířením a naší záchranou před soudem. V lidství

Božího Syna byla nám darována bratrova milost. Jen aby si ji Ježíšovi učedníci správně uvědomili!

Služba bratru, která mu nezůstává nic dlužna, která uznává jeho právo i život, je cestou sebezapření, cestou na kříž. Nikdo nemá větší lásky než je ta, aby položil svůj život za své přátele. Taková je láska Ukřižovaného. Tak se tento zákon naplňuje pouze v Ježíšově kříži.

O ŽENĚ

Slyšeli jste, že bylo řečeno: Necizolož. Ale já vám pravím: Každý, kdo hledí na ženu se žádostivostí, již s ní cizoložil ve svém srdci. Jestliže tě tvé pravé oko pohoršuje, vyrví je a odhod od sebe. Neboť je pro tebe lépe, aby jeden z tvých údů zabynul, než aby celé tvé tělo bylo uvrženo do pekla. A jestliže tě pohoršuje pravá ruka, usekni ji, a odhod od sebe. Neboť jest pro tebe lépe, aby jeden z tvých údů zabynul, než aby celé tvé tělo přišlo do pekla. Bylo řečeno: Kdo by se rozvedl se svou ženou, dej jí rozlukový list. Ale já vám pravím, že každý, kdo se rozvede se ženou – kromě důvodu smilství –, nutí ji k cizoložství, a kdo se ožení s rozvedenou, cizoloží.

Matouš 5, 27–32

Vázanost na Ježíše Krista nedává svobodu žádné slasti, která by byla bez lásky. Tomu, kdo následuje, ji zapovídá. Protože následování je sebezapřením a spoutáním toliko s Ježíšem, nemůže být nikde dána volnost vlastní vůli učedníka, opojené smyslnou touhou. Taková žádostivost, i kdyby se projevila jediným pohledem, vylučuje z cesty následování a přivádí celé tělo do pekla. V této žádostivosti prodává člověk své nebeské prvorozenství za čochovici hříšné touhy. Nevěří tomu, kdo mu může zapověděnou slast nahradit stonásobnou radostí. Ztrácí důvěru v neviditelné a sahá po viditelném plodu hříšné touhy. Tak schází z cesty následování a dostává se daleko od Ježíše. Nečistá žádost je nevěrou. Už proto je hodná zavržení. Žádná oběť, kterou následovník může při-

nést, aby se osvobodil od této touhy, která jej od Ježíše odtrhuje, není příliš veliká. Oko je méně než Kristus, i ruka je méně než Kristus. Poslují-li oko a ruka, slouží-li hříšné touze a brání-li celému tělu následovat v čistotě, je třeba obětovat raději je než Ježíše Krista. Zisk, který ze slasti máme, je nepatrný ve srovnání se škodou. Na jediný okamžik získáš potěšení oka a ruky, ale na věky ztratíš tělo. Oko, sloužící tvé nečisté žádostivosti, nemůže vidět Boha.

Není teď vhodná chvíle konečně rozhodnout otázku, rozuměl-li Ježíš svému příkazu doslovně nebo pouze v přeneseném smyslu? Nezávisí na jasné odpovědi na tuto otázku celý náš život? Není už sám postoj učedníků odpovědí? V této na první pohled smrtelně vážné a rozhodující otázce nám radí naše vůle vyhnout se rozhodnutí. Jenže tato otázka je už sama v sobě falešná a zlá. Není na ni odpověď. Kdybychom řekli, že ovšem to není míněno doslovně, vyhnuli bychom se tím už váze příkazu. Kdybychom řekli, že tomu jistě máme rozumět doslova, ukázala by se nejenom zásadní absurdnost křesťanské existence, nýbrž i sám příkaz by pozbyl platnosti. Ale právě tím, že se nám na tuto zásadní otázku nedostává odpovědi, zmocňuje se nás Ježíšovo přikázání o to svrchovaněji a plněji. Nemůžeme uhnout na žádnou stranu. Zastihl nás rozkaz a musíme poslechnout. Ježíš nenutí své učedníky do nelidské křeče, nezakazuje jim pohled, ale upoutává jej na sebe. Neboť ví, že pak zůstane jejich pohled čistý i tehdy, bude-li obrácen k ženě. V tomto smyslu svým učedníkům neukládá nesnesitelné jeho zákona, ale svým evangelium jim milosrdně pomáhá.

Ježíš své následovníky nevybízí k manželství. Ale posvěcuje manželství podle zákona tím, že je prohlašuje za nerozlučitelné a že zakazuje druhé manželství tam, kde došlo cizoložstvím k jeho rozvázání. Tímto přikázáním osvobozuje Ježíš manželství od sobecké zlé žádosti a požaduje, aby bylo službou lásky, která je možná jenom na cestě následování. Ježíš nekárá tělo s jeho přirozenou žádostí, ale zamítá nevěru, která je v ní skryta. Neruší tedy manželství, nýbrž je upevňuje a posvěcuje vírou. Tak musí následovník i ve svém manželství osvědčit kázní a sebezapřením svou naprostou vázanost ke Kristu. Kristus je Pánem i jeho manželství. Skutečnost, že učedníkově manželství je jiné než manželství občanské, neznamená pohrdnutí manželstvím, nýbrž jeho posvěcení.

Zdá se, že se Ježíš svým požadavkem nerozlučitelnosti manželství dostává do rozporu se starozákonním ustanovením. Ale sám ozřejmuje (Matouš 19, 8) svůj souhlas s Mojžíšovým zákonem: „Pro tvrdost srdce“ byl Izraelcům povolen rozlukový list, to jest proto, aby jejich srdce se uvarovalo větší bezuzdnosti. Záměr starozákonního příkazu se shoduje s Ježíšovým také v tom, že i jemu šlo pouze o čistotu manželství, o manželství prožívané ve víře v Boha. Tuto čistotu, to znamená cudnost, zaručuje společenství s Ježíšem, jeho následování.

Protože Ježíši jde výlučně o dokonalou čistotu a cudnost učedníků, proto říká, že je třeba chválit i toho, kdo se manželství zcela zřekl pro Boží království. Ježíš nedělá program ani z manželství, ani ze svobodného stavu. Naopak osvobozuje své učedníky od smilství, *porneia*, od chlípné nečistoty v manželství i mimo ně, od nečistoty, která je prohřešením netoliko proti vlastnímu, nýbrž i proti tělu Kristovu (1. Korintským 6, 13–15). I učedníkově tělo patří Kristu a následování. Naše těla jsou údy jeho těla. Protože Ježíš, Boží Syn, měl lidské tělo a protože máme s jeho tělem společenství, je smilství hříchem proti samému tělu Ježíšovu.

Ježíšovo tělo bylo ukřižováno. Apoštol říká o těch, kteří jsou Kristovi, že ukřižovali své tělo s vášněmi a žádostmi (Galatským 5, 24). Tak dochází k naplnění toho starozákonního zákona pouze v ukřižovaném a umučeném těle Ježíše Krista. Sílu k čistotě, kterou Ježíš přikazuje, dává učedníkům pohled na tělo, které za ně bylo vydáno, a společenství s ním.

Dále jste slyšeli, že bylo řečeno předkům: Nedopouštěj se křivé přísahy a plň Pánu své přísahy. Ale já vám pravím: Vůbec nepřisabejte! Ani při nebi, poněvadž je trůnem Božím, ani při zemi, poněvadž je jeho podnoží, ani při Jeruzalému, poněvadž je městem velikého krále. Ani nepřisabej při své blavě, poněvadž nemůžeš ani jediný vlas učinit bílým nebo černým. Ale vaše řeč buď: Ano, ano – ne, ne. Co je nad to, pochází od zlého.

Matouš 5, 33–37

Výklad těchto veršů je v křesťanské církvi až dodnes mimořádně nejjistý. Od dob staré církve se výklady velice různí: od strohého zavržení každé přísahy jakožto hříchu až k mírnějšímu zamítání přísahy lehkovážně a křivě. Nejširšího uznání došel ve staré církvi výklad, že přísaha je sice „dokonalým“ křesťanům zakázána, ale při slabších je v určitých případech přípustná. Mezi jinými zastával tento názor Augustin. Soudil o přísaze v souhlase s pohanskými filosofy, jako byl Plátón, pythagorejci, Epiktetos a Markus Aurelius. Ti měli přísahu za nedůstojnou urozeného muže. Podle konfesí reformačních církví se Ježíšovo slovo samozřejmě netýkalo přísahy, kterou vyžadovala světská vrchnost. Od samého začátku se uvádělo na zdůvodněnou, že ve Starém zákoně je přísaha přikázána, že Ježíš sám před soudem přísahal a že apoštol Pavel užil několikrát obrátů, přísaze podobných. Rozhodující význam tu pro reformátory mělo vedle přímého důkazu z Písma rozlišování mezi duchovní a světskou říší.

Co je to přísaha? Je to veřejné dovolání se Boha za svědka při výpovědi o něčem minulém, přítomném nebo budoucím. Vševědoucí Bůh má být mstitelem nepravdy. Jak může Ježíš tuto přísahu nazývat hříchem, ano „od zlého“, *ek tu poněru*, přímo satanskou? Protože Ježíšovi jde o naprostou pravdomluvnost.

Přísaha prokazuje, že ve světě je lež. Kdyby člověk nelhal, nebylo by přísahy třeba. Je tedy sice přísaha hrází proti lži, ale právě tím ji podporuje. Vždyť tam, kde jediné přísaha si dělá nárok na konečnou

pravdomluvnost, dáváme zároveň lži možnost, aby se v životě uplatnila. Starozákonní zákon zavrhuje přísahou lež. Ježíš však zavrhuje lež zákazem přísahy. Zde i tam jde o totéž, o zničení nepravdy v životě věřících. Přísaha, kterou Starý zákon bránil lži, byla samotnou lži zneužitá a zotročena. Lež se dokonce dokázala přísahou zajistit a prosadit. Proto musí Ježíš napadnout lež tam, kam se utekla, v přísaze. Proto musí přísaha padnout, že se stala štítem lži.

Atentát lži na přísahu mohl být proveden dvěma způsoby, jednak tím, že se prosadila ve slovu přísahy křivou přísahou, jednak tím, že se vkradla do vlastní přísežné formule. V tomto případě se lež nepotřebovala v přísaze dovolávat živého Boha, nýbrž nějaké světské nebo božské moci. Pronikla-li lež tak hluboko do přísahy, pak je možno plnou pravdu zaručit jenom zákazem přísahy.

Vaše řeč buď: Ano, ano – ne, ne. Tím se nezbavuje učedníkovo slovo snad odpovědnosti před vševědoucím Bohem. Naopak, právě tím, že se výslovně nedovolává Božího jména, je každé učedníkovo slovo samozřejmě pověděno před tváří vševědoucího Boha. Protože není slova, které by nebylo pověděno před Bohem, nemá učedník Ježíšův přísahat. Každé jeho slovo má být pouhou pravdou, aby je nebylo třeba potvrzovat přísahou. Přísahou jsou všechna jeho ostatní slova postavena do podezřelého přitímí. Proto je „od zlého“. Učedník však má být světlem všemi svými slovy.

Je-li takto přísaha odmítnuta, je zároveň zřejmé, že cílem bylo pouze dosáhnout pravdomluvnosti. Je samozřejmě, že Ježíšův příkaz nezná žádných výjimek před jakýmkoli fórem. Ale právě tak musíme říci, že ani odmítnutí přísahy nesmí sloužit tomu, aby pravda byla zakryta. Kde k tomu dochází, to jest, kde je třeba přísahat kvůli pravdě, nelze obecně rozhodnout. To musí rozhodnout jednotlivě každý sám. Reformační církve se domnívají, že každá přísaha vyžadovaná světskou vrchností je případem, kdy k tomu dochází. Zůstává otázkou, zda toto rozhodnutí platí obecně.

Není však otázkou, že kde takový případ nastal, je dovoleno přísahat za prvé jen tehdy, je-li průhledně jasné, co přísaha obsahuje. Za druhé je třeba rozlišovat mezi přísahami, které se týkají minulých nebo přítomných skutečností, jež známe, a mezi přísahami, které mají povahu slibu. Protože však křesťan nikdy nemůže vyloučit omyl ve své zna-

losti minulého, nebude se dovolávat vševědouceho Boha, aby tím potvrdil svou výpověď, podrobenou omylu, nýbrž aby prokázal čistotu svého vědomí a svědomí. Křesťan není ani pánem své budoucnosti. Přísežný slib, například přísaha věrnosti, je pro něho od počátku velice nebezpečný. Nejenže křesťan nemá ve své moci svou vlastní budoucnost, ale tím méně budoucnost toho, kdo si jej slibem věrnosti zavazuje. Ve jménu pravdomluvnosti a následování Ježíše je nemožné, aby křesťan přísahal jinak než s výhradou, bude-li to vůle Boží. Pro křesťana není absolutní pozemské vázanosti. Příklad věrnosti, která chce křesťana absolutně spoutat, stává se lží, pochází od zlého. Vyzývání Božího jména nemůže v takové přísaze nikdy znamenat potvrzení slibu, nýbrž pouze a jedině dosvědčení toho, že na cestě následování Ježíše jsme vázáni výlučně Boží vůlí a že každá jiná vázanost pro Ježíše platí jen s touto výhradou. Není-li tato výhrada v pochybných případech vyslovena nebo není-li uznána, nelze přísahat. Takovou přísahou bych uváděl v omyl toho, před nímž přísahám. Ale vaše řeč buď: Ano, ano – ne, ne.

Příkaz naprosté pravdomluvnosti je jenom jiným označením pro to, že následování si činí nárok na celého člověka. Jen ten, kdo se na cestě následování dal spoutat Ježíšem, žije v naprosté pravdivosti. Nemusí před svým Pánem nic skrývat. Jeho život je před ním jako na dlani. Ježíš jej poznal a uvedl do pravdy. Před Ježíšem stojí jako hříšník. Nezejevil se Ježíši sám, ale když se mu Ježíš zjevil ve své výzvě, poznal, že je Ježíši zjevný ve svém hříchu. Plná pravdivost je možná jen tam, kde byl odkryt hřích Ježíšem odpuštěný. Kdo vyznává svůj hřích se staví do světla Ježíšovy pravdy, ten se za pravdu nestydí, ať je třeba jí říci kdekoli. Pravdivost, kterou Ježíš vyžaduje od svých učedníků, je sebezapřením, které neskrývá hřích. Vše je zjevné a jasné.

Protože pravdivost vposledu odhaluje člověka v celém jeho bytí, odhaluje jeho hříšnost před Bohem, vyvolává odpor hříšníků a je proto pronásledována a křížována. Učedníková pravdivost má svůj jediný základ v následování Ježíše. Jeho kříž nám zjevuje náš hřích. Jediné kříž jako Boží pravda o nás činí nás pravdivými. Kdo poznal kříž, nebojí se už jiné pravdy. Kdo žije pod křížem, pro toho je překonána přísaha jako zákon, který má zjednat průchod pravdě. Žije přece v dokonalé pravdě Boží.

Nelze být pravdivým před Ježíšem bez pravdivosti k lidem. Lež rozkládá společenství. Pravda však hubí falešné společenství a zakládá pravé bratrství. Ježíše nelze následovat jinak než životem v pravdě, neskrývané ani před Bohem, ani před lidmi.

ODPLATA

Slyšeli jste, že bylo řečeno: Oko za oko, zub za zub. Ale já vám pravím: Neodpírejte zlému, nýbrž udeři-li tě někdo na pravou tvář, nastav mu i druhou. Ale chce-li se kdo s tebou soudit a vzít ti košili, nech mu i plášť, a nutí-li tě kdo na jednu mili, jdi s ním dvě. Tomu, kdo tě prosí, dej, a neodvracej se od toho, kdo si od tebe chce vypůjčit.

Matouš 5, 38–42

Výrok *Oko za oko, zub za zub* uvádí zde Ježíš v souvislosti s příkazy Starého zákona, která už dříve jmenoval, jako například se zákonem „Nezabiješ“ z Desatera. Uznává tedy tento výrok za stejně nepochybný Boží příkaz. Ani ten nemá být zrušen, nýbrž až do krajnosti splněn. Ježíš nezná naše odstupňované hodnocení starozákonních příkázání ve prospěch Desatera. Jemu mluví ze Starého zákona jediné příkázání, a tak vybízí své učedníky, aby je plnili.

Ježíšovi následovníci se pro něho zrekli svého vlastního práva. Proto je blahoslavi jako laskavé. Kdyby i potom, kdy se všeho vzdali, aby s ním mohli žít ve společenství, chtěli ještě trvat na svém právu, sešli by z cesty následování. Jde tu zřejmě o pouhé rozvinutí blahoslavenství.

Starosmluvní zákon vidí právo pod ochranou Boží odplaty. Zlo nemá nikdy zůstat bez odplaty. Jde přece o vybudování pravého společenství, o přemožení zla a o vítězství nad ním, o jeho vymýcení z obecnosti Božího lidu. Tomu slouží právo, které se prosazuje odplatou.

Ježíš navazuje na tuto Boží vůli a uznává moc odplaty, kterou je zlo přemáháno a umožněno společenství učedníků jakožto pravého Izraele.

le. Pravou odplatou má být odstraněno bezpráví, aby se učedník mohl osvědčit v následování Ježíše.

Taková pravá odplata záleží podle Ježíšova slova výlučně v tom, že zlému nebudeme odporovat.

Ježíš tímto slovem vyproštuje svůj sbor ze společensko-právního řádu, takže přestává být národem v politickém slova smyslu a stává se izraelským lidem, tím, čím vpravdě má být, sborem věřících. Pro vyvolený lid izraelský, pokud byl zároveň politickým útvarem, znamenala odplata podle Boží vůle odpovědět na ránu ranou. Ale sboru učedníků, který už nemá společensko-právních nároků, znamená ránu trpělivě snést, aby se na zlo nevršilo další zlo. Jenom tak se vytváří a udržuje pravé společenství.

Zde je patrné, že Ježíšův následovník, jemuž se stala křivda, netrvá už na svém vlastním právu, jako by na ně měl vlastnický nárok, který je třeba za všech okolností hájit, nýbrž že osvobozen od jakéhokoli majetku je vázán výlučně na Ježíše Krista. Právě tím, že dosvědčuje tuto svou vázanost na Ježíše, vytváří jedinou nosnou základnu společenství a předává hříšníka do rukou Ježíšových.

Druhý člověk může být nyní přemožen tím, že dopustíme, aby se jeho zlo uběhalo do úpadu, to jest nenalezlo, co hledá, totiž odpor, a tím i nové zlo, které by je ještě více rozněcovalo. Zlo zemdlí tím, že se nesetká se žádným odporem, nýbrž že je člověk ochotně snese a strpí. Zde narazí zlo na odpůrce, na něhož nestačí. Ovšem jenom tam, kde se nesetká ani s posledním zbytkem odporu, kde se člověk bezvýhradně vzdal práva odplatit zlé zlým. Zlo tu nedosahuje svého cíle vyvolat další zlo a zůstává osamoceno.

Trápení pomíjí, když je neseme. Zlo končí tam, kde je v bezbrannosti necháme proti nám běsnit. Zneuctění a potupa se projeví jako hřích, když se jich následovník sám nedopouští, nýbrž je v bezbrannosti snáší. Znásilnění je odsouzeno právě tím, že mu žádné násilí nečelí. Bezprávnost nároku na mou košili odhalím tím, že přidám ještě i plášť; že má služba je vykořisťována, ukáže se v pravém světle tím, že se vykořisťování nebráním. Naše pohotovost vzdát se všeho, oč jsme žádáni, je pohotovost mít dosti na Ježíši Kristu a následovat pouze jeho. Tam, kde se dobrovolně vzdávám práva na obranu, potvrzují a vyhláší, že se ve svém následování dávám naprosto vázat toliko Ježíšem a že jsem

svobodný a odpoutaný od vlastního já. Právě jedině výlučnost této vázanosti vítězí nad zlem.

Přitom nejde pouze o zlo, nýbrž o zlého. Ježíš nazývá zlého zlým. Mé chování nesmí znamenat, že omlouvám a ospravedlňuji násilníka, který mne utiskuje. Moje trpící snášlivost nesmí znamenat, že uznávám právo zlého. S takovými sentimentálními úvahami nemá Ježíš nic společného. Bezectná rána, násilnický čin, vykořisťování jsou zlé. Učedník to musí vědět a dosvědčovat, podobně jako to dosvědčoval Ježíš, protože jinak zlého nezasáhneme a nezvítězíme nad ním. Ale právě proto, že učedník stojí před zlem, které nelze nijak ospravedlnit, nemá mu odporovat, nýbrž způsobit zlu konec svým utrpením, a tak přemoci zlého. Pohotové utrpení je silnější než zlo, je smrtí zla.

Nelze si představit zločin sebevětší a sebesilnější, který by od křesťana požadoval přece jen jiný postoj. Čím hroznější zlo, tím pohotovější má být učedník k utrpení. Zlý musí upadnout do Ježíšových rukou. Ježíš si to má s ním vyřídit, ne já.

Reformační výklad přišel na tomto místě se zcela rozhodnou novou myšlenkou. Je třeba rozlišit mezi tím, kdy je mi ubližováno jako osobě soukromé, a tím, kdy je mi ubližováno v mém úředním postavení, to jest v mé odpovědnosti, kterou mi uložil Bůh.

Mám-li v prvním případě jednat, jak mi Ježíš přikazuje, nejsem tímto příkazem vázán v druhém případě, ba dokonce pravá láska mne zavazuje, abych jednal přímo opačně, totiž abych čelil násilím násilím, a tak se postavil pronikajícimu zlu. Odtud reformace vycházela, aby ospravedlnila svůj postoj k válce a k užití veřejných právních prostředků na potlačení zla. Ježíši je však toto rozlišování mezi mnou jako soukromou osobností a jako nositelem úředního postavení, které by mělo určovat mé jednání, naprosto cizí. O tomto rozlišení neřekl ani slova. Oslovuje své následovníky jako ty, kteří všechno opustili, aby ho následovali. Oblast soukromá i úřední má být naprosto a zcela podrobena Ježíšovu příkazu. Ježíšovo slovo si činilo nárok na nerozdělený život učedníků. Požadovalo nerozdělenou poslušnost. Ostatně chybuje toto rozdělování neřešitelným rozporem. Kdy jsem ve skutečném životě pouhým soukromníkem, kdy pouhým nositelem úřadu? Ať už jsem napađen kdekoli, nejsem zároveň otcem svých dětí, kazatelem svého sboru, státníkem svého lidu? Nemusím se proto bránit každému útoku prá-

vě z odpovědnosti za své úřední postavení? A nejsem zase i ve svém úředním postavení napořád člověkem, který je odpovědný pouze Ježíši? Neupadá pro toto rozlišování v zapomenutí skutečnost, že následovník Ježíšův je vždy zcela sám, že je jednotlivcem, který vposledu může jednat a rozhodovat jenom za sebe? Nezáleží právě v tomto jednání nejvážnější odpovědnost za ty, kdo mně byli svěřeni?

Ale jak se srovnává Ježíšovo tvrzení se zkušeností, že se zlo zanečtuje právě v setkání se slabým člověkem a že se rozpaluje do bezmezného zbesilosti právě tam, kde se setkává s bezbranným? Není toto tvrzení prostě ideologií, která nepočítá se skutečností, jakou je hřích světa? Toto tvrzení by snad mohlo platit uvnitř církve. Ve vztahu ke světu se však jeví jako blouznivé přehlédnutí hříchu. Protože žijeme ve světě a svět ve zlém leží, nemůže toto tvrzení platit.

Ale Ježíš říká: Právě proto, že žijete ve světě a svět ve zlém leží, platí zásada: Neodpírejte zlému! Sotva můžeme Ježíši vytknout, že se nesetkal s mocí zla. Vždyť od prvního dne svého života zápasil s ďáblem Ježíš nazývá zlo zlem a právě proto tak mluví k svým následovníkům. Jak tomu máme rozumět?

To, co Ježíš říká těm, kteří ho následují, by bylo věru čirým blouzněním, kdybychom měli jeho slovům rozumět jako obecnému mravnímu programu a chápat zásadu, že zlo je možno přemoci pouze dobrem, jako obecnou životní moudrost tohoto světa. To by vskutku bylo blouznivým neodpovědným sněním o zákonech, podle nichž se svět nikdy neřídí. Bezbrannost jako princip života ve světě bezbožně rozbíjí pořádek, kterým Bůh svět milostivě udržuje. Ale tady nemluví někdo, kdo vyhlašuje programy, nýbrž zde hovoří o vítězství nad zlem cestou utrpení ten, který byl na kříži od zlého přemožen a přece vyšel z této porážky jako přemožitel a vítěz. Není jiného zdůvodnění pro tento Ježíšův příkaz než jeho vlastní kříž. Jenom ten, kdo v tomto Ježíšově kříži zakotví svou víru ve vítězství nad zlem, může poslechnout jeho rozkaz. A jenom taková poslušnost má zaslíbení. Jaké zaslíbení? Zaslíbení účasti jak na Ježíšově kříži, tak i na jeho vítězství.

Umučení Ježíšovo jako vítězství Boží lásky nad zlem je jediným nosným základem poslušnosti učedníků. Ježíš svým rozkazem vyzývá znovu toho, kdo následuje, k účasti na svém utrpení. Jak může být kázání o utrpení Ježíše Krista pro svět přesvědčivé a věrohodné, jestli-

že se Ježíšovi učedníci tomuto utrpení vyhýbají a svým vlastním tělem jím pohrdají. Ježíš sám plní zákon, který vydává, svým křížem a svým příkazem přidržuje své následovníky zároveň milostivě ve společenství se svým křížem. Pouze v kříži je pravdou a skutečností, že trpící láska je jedině odplatou a přemožením zla. Společenství kříže je však učedníkům darováno výzvou na cestu k následování. V tomto viditelném společenství jsou blahoslavení.

NEPŘÍTEL

Slyšeli jste, že bylo řečeno: Miluj svého bližního a nenávid' svého nepřítele. Ale já vám pravím: Milujte své nepřátele, dobrořečte těm, kdo vás proklínají, čiňte dobře těm, kteří vás nenávidí a modlete se za své utiskovatele a pronásledovatele; tak se stanete syny svého Otce v nebesích, neboť on dává vycházet svému slunci na zlé i na dobré a sesílá déšť na spravedlivé i na nespravedlivé. Milujete-li totiž jenom ty, kteří milují vás, jaká je vaše odplata? Což nečiní totéž i celníci? A pozdravujete-li jenom své bratry, co činíte zvláštního? Což nečiní totéž také pohané? Buďte tedy dokonalí jako je dokonalý váš nebeský Otec.

Matouš 5, 43-48

Prvve se tu ozývá v kázání na hoře slovo, které shrnuje vše, co bylo dosud řečeno: láska, a to v jednoznačném významu lásky k nepříteli. Příkazu lásky k bratru by se mohlo špatně rozumět, kdežto láska k nepříteli říká mimo všecku pochybnost, oč Ježíšovi jde.

Nepřítel nebyl pro učedníky prázdný pojem. Znali ho. Denně se s ním setkávali. Byli tu odpůrci, kteří je proklínali jako rozbijče víry a přestupníky zákona. Byli tu lidé, kteří je nenáviděli za to, že všecko opustili pro Ježíše, že si ničeho nevážili tak jako společenství s ním. Byli tu odpůrci, kteří je utiskovali a tupili pro jejich slabost a pokoru. Byli tu pronásledovatelé, kteří věřili v kruhu učedníků narůstající nebezpečí revoluce a kteří proto usilovali o jejich záhubu. Jedním nepřitelem

byli tedy představitelé lidové zbožnosti, kteří nemohli snést Ježíšův jedinečný nárok. Tento nepřítel měl moc i uznání. Druhým nepřítelem, s nímž každý žid nutně počítal, byl politický nepřítel v Římě. I on jim dával pocíťovat útlak své moci. Kromě obou těchto nepřátelských skupin setkávali se učedníci s osobní nevraživostí, která postihuje každého, kdo nejde cestou většiny, s každodenním osočováním, tupením a vyhrožováním.

Ve Starém zákoně nikde nečteme větu, prikazující nenávidět nepřítele. Čteme tam naopak příkaz nepřítele milovat (2. Mojžíšova 23, 4–5; Přísloví 25, 21–22; 1. Mojžíšova 45, 1–8; 1. Samuelova 24, 7; 2. Královská 6, 22 a jinde častěji). Jenže Ježíš zde nemluví o přirozeném nepřátelství, nýbrž o nepřátelství Božího lidu ke světu. Izraelské války byly jedinými „svatými“ válkami na světě. Byly to Boží boje proti modlářskému světu. Toto nepřátelství Ježíš neodsuzuje, – tím by přece odsoudil všechny děje Boží s jeho lidem. Ježíš naopak schvaluje Starou smlouvu. I jemu jde pouze o přemožení nepřátel, o vítězství Boží církve. Ale svým prikázáním znovu vyvazuje svůj učednický sbor z politického útvaru izraelského lidu. Tím přestávají války pro víru, tím spojil Bůh zaslíbení o vítězství nad nepřítelem s láskou k nepříteli.

Láska k nepříteli není nesnesitelným pohoršením jenom pro přirozeného člověka. Je nad jeho sílu a je v rozporu s jeho pojmem dobra a zla. Důležitější však je, že láska k nepříteli se zdá i člověku pod zákonem jako prohřešek proti Božímu zákonu: zákon přece žádá, abychom se od nepřítelů odlučovali a odsoudili ho. Ježíš se však zmocňuje Božího zákona a vykládá jej. Přemožení nepřítelů láskou k nepříteli, taková je Boží vůle vyjádřená jeho zákonem.

V Novém zákoně je nepřítelem napořád člověk, který se mnou žije v nepřátelství. Ježíš vůbec nepočítá s tím, že by mohl být učedník někomu nepřítelem. Nepříteli se však má dostat toho, čeho se dostává bratru, to jest lásky toho, kdo Ježíše následuje. Učedníkovo jednání nemá být určováno lidským jednáním, nýbrž tím, jak Ježíš jedná s učedníkem. Má jediný zdroj, vůli Ježíšovu.

Slovem nepřítel se rozumí člověk, který zůstává nepřítelem nepohnut mou láskou, který mi nic neodpouští, ačkoli já mu všechno odpouštím; který mne nenávidí, ačkoli ho miluji; který mnou pohrdá tím více, čím upřímněji mu sloužím. „Na mé milování mi odpověděli ne-

přátelstvím, ačkoli se za ně modlím“ (Žalm 109, 4). Láska se však nemá ptát, zda je opětována. Láska naopak vyhledává toho, kdo ji potřebuje. Kdo však potřebuje víc lásky než ten, kdo beze stopy lásky žije v nenávisti? Kdo je lásky více hoden než můj nepřítel? Kde je láska blahoslavenější než uprostřed svých nepřátel?

Mezi rozmanitými druhy nepřátel tato láska nezná jiného rozdílu než tento: čím větší je nepřítel, tím větší má být má láska. Nepřítel, ať už politický nebo náboženský, nemá očekávat od následovníka Ježíšova nic jiného než nerozdělenou lásku. Tato láska také nezná žádný rozštěp uvnitř mé osobnosti, mezi mnou jako osobou soukromou a úřední. V obou případech mohou být jen jedním člověkem, totiž následovníkem Ježíše Krista, anebo jím nejsem vůbec. Tázete se, jak tato láska jedná? Ježíš odpovídá: žehná, dobře činí, modlí se bez výhrad a bez protekce.

Milujte své nepřátele. Zatímco předchozí prikázání mluvilo pouze o bezbranném strpění zla, míří zde Ježíš ještě mnohem dále. Máme nejenom zlo a zlého trpělivě snášet, nejenom neodplácet ránu ranou, nýbrž máme být svému nepříteli nakloněni v srdečné lásce. Bez přetvářky a čistě máme svému nepříteli sloužit a ve všem mu pomáhat. Žádná oběť, jakou milující přináší milovanému, nesmí nám být příliš velká a vzácná pro našeho nepřítel. Dlužíme-li v lásce svému bratru své jmění, čest i život, dlužíme je rovněž svému nepříteli. Nepodílíme se tím však na jeho zlu? Nikoli. Vždyť jak by se mohla láska, zrozená ne ze slabosti, ale ze síly, ne ze strachu, ale z pravdy, provinit nenávistí toho druhého? A komu jinému bychom měli takovou lásku prokázat, ne-li tomu, jehož srdce se dusí nenávistí?

Dobrořečte těm, kdo vás proklínají. Stíhá-li nás prokletí nepřítelů, protože nás nesnáší, pozdvihneme své ruce k žehnání: Vy, kdo jste našimi nepřáteli, vy Bohem požehnání, vaše kletba nás nemůže ranit, ale vaše chudoba může být naplněna z Božího bohatství, požehnáním toho, proti němuž se marně vzpíráte. Ochotně sneseme i vaše prokletí, bude-li vám to jen k požehnání.

Čiňte dobře těm, kteří vás nenávidí. Nemáme zůstat jen při slovech a myšlenkách. Činit dobře se týká záležitostí všedního života. „Když tvůj nepřítel má hlad, nasyť jej, žízni-li, napoj jej“ (Římanům 12, 20). Jako bratr pomáhá bratru v nouzi, ošetřuje jeho rány, zmírňuje jeho bolest – tak se máme chovat v lásce k nepříteli. Která bída světa

je těžší, které rány a bolesti hlubší než u našeho nepřítele? Kde je více třeba činit dobře a kde je to blahoslavenější než u našeho nepřítele? „Blahoslavenější je dávat než brát.“

Modlete se za své utiskovatele a pronásledovatele. To je nejkrajnější požadavek. V modlitbě přistupujeme k nepříteli, stavíme se mu po bok, jsme s ním, u něho a pro něho před Bohem. Ježíš nám neslibuje, že nepřítel, jehož milujeme, jemuž dobrořečíme a jemuž dobře činíme, nás nebude utiskovat a pronásledovat. Udělá to. Ale ani tím nám neuškodí, ani nás nepřemůže, jestliže se odvážíme posledního kroku v přímluvné modlitbě za něho. Tak bereme na sebe jeho nouzi a chudobu, jeho vinu a ztracenost, za něho předstupujeme před Boha. Konáme za něho zástupně to, co sám nedokáže. Každý útlak ze strany nepřítelů nás ještě těsněji připoutává k Bohu i k našemu nepříteli. Každé pronásledování poslouží jenom k tomu, aby se nepřítel přiblížil smíření s Bohem, aby se láska stala jen nepřemožitelnější.

V čem je láska nepřemožitelná? V tom, že se nikdy neohlíží po tom, co dělá nepřítel, nýbrž toliko na to, co udělal Ježíš. Láska k nepříteli uvádí učedníka na cestu kříže a do společenství s Ukřižovaným. Čím více je učedník vháněn na tuto cestu, tím nepřemožitelnější je jeho láska, tím jistěji vítězí nad nepřátelskou nenávisť. Vždyť nejde o jeho vlastní lásku. Je to výlučně láska Ježíše Krista, který šel pro své nepřátele na kříž a na kříži se za ně modlil. Tváří v tvář cestě Ježíše Krista na kříž si uvědomují i učedníci, že sami patřili k Ježíšovým nepřátelům, jeho láskou přemoženým. Tato láska otvírá učedníku oči pro to, že i v nepříteli poznává bratra a že s ním má jednat jako s bratrem. Proč? Protože sám žije toliko z lásky toho, kdo s ním jednal jako s bratrem, kdo se ho jako svého nepřítele ujal, aby jej uvedl do společenství se sebou jako bližního. Láska otvírá těm, kteří následují, oči pro to, aby viděli i nepřítel zahrnutého Boží láskou, aby ho viděli pod křížem Ježíše Krista. Bůh při mně nerozlišoval mezi dobrem a zlem, neboť i mé dobro bylo před ním bezbožností. Boží láska hledala nepřítel, který lásky postrádal a jehož uznala za hodného lásky. Na nepříteli oslavuje Bůh svou lásku. O tom ví ten, kdo je na cestě následování. Ježíš mu dal podíl na této lásce. Neboť Bůh dává vycházet svému slunci a sesílá déšť na spravedlivé i na nespravedlivé. Avšak není to jen pozemské slunce, které svítí na dobré a na zlé, ani pozemský

déšť, který na ně padá, nýbrž také slunce spravedlnosti, sám Ježíš Kristus a déšť Božího slova, které zjevuje hříšníkům milost nebeského Otce. Nerozdělená dokonalá láska je činem jak Otce, tak také dílem synů nebeského Otce, jakože byla činem jednorozeného Syna.

Co je láska nerozdělená? Láska, která se nepřiklání prodejně k lidem, kteří nám dovedou láskou splatit. Ve své lásce k těm, kdo i nás milují, k našim bratrům, k našemu národu, k našim přátelům i k našemu křesťanskému sboru se podobáme pohanům a celníkům. Taková láska je samozřejmá, obvyklá, přirozená, ale vůbec ne křesťanská. Je to opravdu totéž, jak si počínají pohané i křesťané. Láska k těm, s nimiž jsem spřízněn krví, dějinami nebo přátelstvím, je tatáž u pohanů jako u křesťanů. O této lásce Ježíš mnoho nemluví. Lidé sami vědí, co taková láska znamená. Nemusí ji teprve vyvolávat, zdůrazňovat, připomínat. Sama přirozenost si vynucuje její uznání jak u pohanů, tak u křesťanů. Že člověk má milovat své bratry, svůj lid, své přátele, to nemusí Ježíš zdůrazňovat, to se rozumí samo sebou. Než právě tím, že to prostě zjišťuje a dále o tom nehovoří, nýbrž že naopak proti tomu všemu prikazuje jediné a výlučně lásku k nepříteli, říká, co nazývá láskou a jak máme této lásce rozumět.

Čím se liší učedník od pohana? V čem je podstata křesťanského postoje? Tady zaznívá slovo, k němuž směřuje celá 5. kapitola a v němž je shrnuto vše, co jsme dosud vyložili: křesťanský postoj je něco zvláštního, něco navíc, *to perisson*, něco mimořádného, neobvyklého, nesamozřejmého. To je to, co jako hojnější spravedlnost převyšuje spravedlnost farizeů, co ji přesahuje, něco navíc, něco nad to. Přirozený postoj je stejný (*to auto*, jeden a týž) pro pohany i křesťany. Křesťanský postoj začíná tím, co převyšuje, zvláštním (*to perisson*) a teprve odtud se nám objeví přirozený postoj v pravém světle. Kde chybí toto zvláštní a mimořádné, tam není křesťanský postoj. Křesťanský postoj není v tom, že setrváváme v přirozeně daných možnostech, nýbrž v tom, že jdeme nad ně dál. Zvláštní není obsaženo v tom, co je běžné. Patří k velikým omylům falešně protestantské etiky, že jí láska ke Kristu splývá s láskou k vlasti, s přátelstvím nebo s povoláním, že jí hojnější spravedlnost splývá se spravedlností občanskou, *iustitia civilis*. Tomu Ježíš neučí. Křesťanský postoj se vyznačuje mimořádností. Proto se křesťan nemůže ztotožnit se světem. Musí být soustředěn na zvláštnost svého postoje.

Co rozumíme mimořádností? Je to život blahoslavených, těch, kteří následují, je to světlo svítící, město ležící na hoře, cesta sebezapření, dokonalé lásky, naprosté čistoty, ryzí pravdivosti, úplného beznásilí. Je to nerozdělná láska k nepříteli, láska k tomu, který nikoho nemiluje a není nikým milován. Je to láska k nepříteli náboženskému, politickému i osobnímu. Ve všem tom je to cesta, která došla svého cíle v kříži Ježíše Krista. Mimořádná, zvláštní je sama láska Ježíše Krista, která jde utrpením a poslušností na kříž, je to kříž sám. Zvláštní je na křesťanském postoji kříž, který dává křesťanovi možnost být nad světem, a tím mu dává nad světem vítězit. Utrpení v lásce Ukřižovaného vytváří mimořádnost křesťanské existence.

Mimořádnost křesťanské existence je nepochybně viditelná skutečnost, za kterou oslavujeme Otce v nebesích. Nemůže se skrýt. Lidé ji musí vidět. Sbor těch, kdo následují Ježíše, sbor hojnější spravedlnosti je viditelný, vymyká se z pořádků světa, a opustil všechno, aby získal Kristův kříž.

Co činíte zvláštního? Nejohrošlivější je to, že mimořádností je čin těch, kteří následují. Musí být vykonán tak jako hojnější spravedlnost, a to viditelně! Je třeba jej uskutečnit nikoli v etické přísnosti, nikoli ve výstřednosti křesťanského životního slohu, nýbrž v prostotě křesťanské poslušnosti Ježíšovy vůle. Toto jednání prokáže svou „zvláštnost“ tím, že vede na cestu kristovského utrpení. Vždyť toto jednání je vytrvalá pohotovost trpět. Učedníci tím na sebe berou utrpení Kristovo. Nedochází-li k tomu, nemůžeme mluvit o jednání, jaké tu má Ježíš na mysli.

To, co převyšuje (*perisson*), je splnění zákona, zachování příkazání. V Kristu Ukřižovaném a v jeho sboru se stává mimořádné skutečností.

Zde se setkáváme s dokonalými, kteří jsou v nerozdělené lásce dokonalí jako Otec v nebesích. Jestliže nerozdělná dokonalá Otcova láska nám vydala Syna na kříž, patří k dokonalosti těch, kteří následují Ježíše, vzít na sebe společenství tohoto kříže. Dokonalí jsou ti, které Ježíš blahoslaví.

Skrytost křesťanova života

SKRYTÁ SPRAVEDLNOST

Varujte se vykonávat svou spravedlnost před lidmi, abyste se jim ukazovali, jinak nemáte odplatu u svého Otce v nebesích. Kdykoli dáváš almužnu, nedávej před sebou vytrubovat, jako činí pokrytci v synagogách a na ulicích, aby byli velebeni od lidí. V pravdě vám pravím: Mají už svou odplatu. Ale dáváš-li ty almužnu, ať neví tvá levice, co činí pravice, aby tvá almužna zůstala skryta, a tvůj Otec, jenž ji vidí v skrytosti, odplatí tobě zjevně.

Matouš 6, 1-4

5. kapitola mluvila o viditelnosti sboru následovníků a vrcholila zdůrazněním hojnější spravedlnosti. Zvláštnost křesťanství byla tu pochopena jako něco, co svět přesahuje, co jej převyšuje, co je mimořádné. Další kapitola přímo navazuje na tuto mimořádnost a odhaluje její dvojznačnost. Učedníci jsou zajisté vystaveni nebezpečí naprostého nepochopení. Mohlo by se zdát, že se mají dát do budování nebeského království na zemi a pohrdnout pořádkem tohoto světa, rozložit jej a v blouznivé lhostejnosti k přítomnému věku konečně uskutečnit mimořádnost nového světa, učinit ji viditelnou, oddělit se radikálně a nekompromisně od světa a přimět jej k tomu, aby se stal křesťanským, to jest, aby odpovídal požadavkům následování, křesťanské mimořádnosti. Nebezpečí takové záměny bylo velice blízké, jako by se jim tu zase jenom zvěstoval svobodný sice, nový a nadšení probouzející, ale přece jenom zbožný životní sloh a tvar. Jak rád by se zbožný tělesný člověk ujal této mimořádnosti, chudoby, pravdivosti a utrpení, jak rád by je vyhledával, jen kdyby tím posléze uspokojil žádost svého srdce a nemusel jenom věřit, nýbrž přímo svými smysly vnímat. Nesporně

tu byla ochota posunout nepatrně hranici tak, aby se vzájemně dotýkaly zbožný životní sloh a poslušnost ke Slovu a vposledu spolu splynuly. Šlo přece o jediný cíl, aby se totiž křesťanská mimořádnost konečně uskutečnila.

Na druhé straně se však museli objevit ihned i ti, kteří jen číhali na Ježíšovo slovo o mimořádnosti, aby je mohli o to zběsileji napadnout. Zde přece byla stržena škraboška blouznivci, revolučnímu horlivci, který chce otrást světem v základech a žádá od svých učedníků, aby opustili tento svět a vybudovali svět nový. Je tohle ještě vůbec poslušnost slova Starého zákona? Není to dovršení svévolné samospravedlnosti? Což Ježíš nic neví o hříchu světa, na němž musí ztroskotat vše, co přikazuje? Což nezná jasné příkazy Boží, vydané, aby poutaly hřích? Není tato požadovaná mimořádnost průkazem duchovní pýchy, která je začátkem všeho blouznilství? Ne. Právě to, co není mimořádné, co je všední, běžné, skryté je znakem pravé poslušnosti a pravé pokory. Kdyby byl Ježíš své učedníky odkázal k životu uprostřed jejich lidu, k jejich povolání, k jejich odpovědnosti a poslušnosti zákona, jak jej lidu vykládali znalci zákona, byl by tím prokázal, že je zbožným, vpravdě pokorným a poslušným člověkem. Byl by dal podnět k vážnějšímu pojmání zbožnosti, k přísnější poslušnosti. Byl by učil tomu, co znali i zákoníci a co výslovně od kázání očekávali, že totiž pravá zbožnost a spravedlnost se neprojevuje pouze vnějším skutkem, nýbrž i smýšlením srdce, ale ovšem nejenom vnitřním smýšlením, nýbrž právě také činem. To by vskutku byla hojnější spravedlnost, jakou lid potřeboval a které by nikdo nemohl odepřít svůj souhlas. Ale to se teď všechno zbožilo. Kde očekávali pokorného učitele zákona, uviděli domýšlivého blouznivce. Za všech dob zajisté dovedlo kázání blouznivců uchvacovat lidská srdce, a to právě srdce nejušlechtilejší. Což nevěděli znalci zákona, že z takového sebelepšícího a sebešlechtějšího srdce zaznívala sama tělesnost, což z vlastní zkušenosti neznali moc zbožné tělesnosti nad člověkem? Ježíš zbytečně obětoval nejlepší syny země, upřímně zbožné lidi, v boji s přeludem. Mimořádnost záležela přece v naprosté dobrovolnosti, v činu tryskajícím ze srdce zbožného člověka. Tady lidská svoboda pyšně porazila prostou poslušnost Božího zákona. Bylo to nepřípustné sebeospravedlnění člověka, jaké zákon nikdy nedovoluje. Bylo to nezákonné sebeposvěcení, které zákon musel zamítnout. Byl to svobodný čin,

kteří se vzepřel nesvobodné poslušnosti. Bylo to rozbití Božího sboru, zrada víry, urážka zákona, rouhání. Mimořádnost, které Ježíš učil, byla před zákonem hodna trestu smrti.

Jak na to vše Ježíš odpovídá? Říká: „Varujte se vykonávat svou spravedlnost před lidmi, abyste se jim ukazovali.“ Výzva k mimořádnosti je velkým nezbytným nebezpečím na cestě následování. Proto varujte se dosahovat této mimořádnosti a dejte si pozor na viditelný projev následování. Ježíš tu varuje před nerozvážnou, nenalomenou, přímočarou radostí z tohoto zviditelňování. Do požadavku mimořádnosti skryl Ježíš osten. Vyzývá k zamyšlení.

Hojnější spravedlnost učedníků nemá být cílem sama sobě. Mimořádnost sice musí být lidem patrná, musí se uskutečňovat, ale – varujte se, abyste o ni neusilovali jen proto, aby se ukázala. Viditelnost cesty následování má sice nutný základ ve výzvě Ježíše Krista, ale nikdy není sama cílem. Tu by nám samo následování uniklo ze zřetele, nastal by okamžik klidu, následování by bylo přerušeno. Zjistili bychom, že již nepatříme k těm, kteří Ježíše následují. Něco tedy musí být vidět, ale paradoxně platí: Varujte se konat spravedlnost před lidmi, abyste se jim ukazovali. „Tak ať svítí vaše světlo před lidmi . . .“ (Matouš 5, 16), ale: Dbejte na skrytost! Kapitola 5. se tu ostře sráží s kapitolou 6. Viditelné má být zároveň skryté, viditelné má být zároveň neviditelné.

Jak máme tomuto rozporu rozumět? Ptejme se nejprve: Před kým máme skrývat viditelnost cesty následování? Ne před druhými lidmi. Ti mají naopak vidět světlo Ježíšova učedníka. Má však být skryta tomu, kdo sám viditelně jedná. Má zůstat na cestě následování, hledět na toho, kdo je před ním, nikoli na sebe a na své dílo. Ten, kdo následuje, je sám sobě skryt ve své spravedlnosti. Viditelné je mu skryto v činu, to jest v poslušnosti Ježíšova slova. Kdyby mu na mimořádnosti záleželo pro její mimořádnost, jednal by jako blouznivec, který spoléhá na svou sílu, na své tělo. Protože však Ježíšův učedník jedná v prosté poslušnosti ke svému Pánu, může hledět na mimořádné jen jako na samozřejmý čin poslušnosti. Podle Ježíšova slova tomu nemůže být jinak než že ten, kdo následuje, je světlem, které svítí. Sám k tomu nic nepřidává. Je na cestě následování, které hledí výlučně k Pánu. Právě proto, že křesťanský čin je nutný, to znamená indikativní, mimořádný, je zároveň činem obvyklým, skrytým.

Ptejme se za druhé: V čem je jednání na cestě následování obsahově jednotou viditelného a skrytého? Jak může být totéž zároveň skryté i viditelné? Stačí se odvolat k tomu, co jsme vytěžili z 5. kapitoly. Mimořádný a viditelný je Kristův kříž, u něhož učedníci stojí. Kříž je zároveň nutný, skrytý i viditelný a mimořádný.

Ptejme se za třetí: Jak lze vyřešit paradoxnost 5. a 6. kapitoly? Sám pojem následování dává řešení. Je výlučnou vázaností na Ježíše Krista. V tomto smyslu vidí ten, kdo následuje, pouze svého Pána, za nímž jde. Kdyby se upjal jen k mimořádnosti, vybočil by z cesty následování. Následovník koná v prosté poslušnosti vůli svého Pána jako něco mimořádného a při tom všem ví, že nemůže jinak, že vlastně koná něco zcela samozřejmého.

Jediná přiměřená úvaha následovníka je zaměřena k tomu, aby se nespolehal ve své poslušnosti, následování a lásce na moudrost, vědění a spekulaci. Činíš-li dobré, ať neví tvá levice, co činí pravice. Neber na vědomí dobro, které činíš. Jinak je to opravdu tvé dobro a nikoli Kristovo. Kristovo dobro, uskutečňované na cestě následování, se děje bezděky. Pravé dílo lásky je dílem, které mi zůstává napořád skryté. Varujte se chtít o tom vědět. Jen tak je to dobré dílo Boží. I mimořádná láska k nepříteli zůstává tomu, kdo následuje, skryta. Miluje-li, nevidí již nepřitele jako nepřitele. Tato slepota, nebo lépe řečeno tento následovníkův pohled, vyjasněný Kristem, je jeho jistotou. Ze jeho vlastní život mu zůstává skryt, je jeho zaslíbením.

Skrytosti odpovídá zjevnost. Nic není skrytého, co nebude zjevné. To způsobuje Bůh, před nímž vše skryté je již zjevné. Bůh nám chce ukázat, udělat viditelným to, co je skryté. Zjevnost je Bohem stanovená odměna skrytosti. Zůstává jen otázkou, kde a od koho se člověku dostává této odměny. Dožaduje-li se této odměny před lidmi, má už svou odplatu. Nezáleží na tom, zda vyhledává odměnu v hrubé podobě zjevnosti před lidmi anebo v zjemnělé podobě zjevnosti před sebou. Kde ví levice o tom, co činí pravice, kde sám své skryté dobro vynáším na světlo, kde se chci ujistit o své vlastní dobrotě, tam si sám chystám zjevnou odměnu, kterou si pro mě vyhradil Bůh. Já sám si tu ukazuji svou skrytou odměnu. Nečekám, až mi ji ukáže Bůh sám. Tak mám už teď svou odplatu. Kdo však až do konce setrvá v skrytosti před sebou, tomu se dostane odměnou, že mu Bůh zjeví sám, kým

je. Kdo však umí žít tak, aby mimořádný čin zůstal skrytý, aby levice nevěděla, co činí pravice? Jaká je to láska, která sama o sobě neví a dovede zůstat skrytá před sebou až do soudného dne? Je to zřejmé: Protože je skrytou láskou, nemůže být viditelnou ctností, vlastností člověka. Varujte se, abyste pravou lásku nezaměnili za ctnost hodnou lásky, za lidskou jakost! Jde přece o lásku, která v plném slova smyslu na sebe zapomíná. V této lásce musí starý člověk zemřít se všemi svými ctnostmi a kvalitami. V této lásce, která na sebe zapomíná, kterou je učedník vázán pouze na Krista, umírá starý Adam. Větou: Ať neví tvá levice, co činí pravice, se zvěštuje smrt starému člověku. Kdo tedy, opakujeme, dovede žít tak, aby sdužil 5. a 6. kapitolu? Jedině ten, v němž jeho starý člověk zemřel mocí Kristovou a který našel nový život ve společenství s Kristem na cestě následování. Láska jako čin prosté poslušnosti je umíráním starého člověka v nás, který sám sebe znovu našel v Kristově spravedlnosti a v bratru. Už nežije on, nýbrž Kristus žije v něm. Láska ukřižovaného Krista, s nímž na kříži zemřel starý člověk, žije v tom, kdo následuje. Nadále žije už jen v Kristu a v bratru.

MODLITBA V SKRYTOSTI

Kdykoli se modlíte, nebuďte jako pokrytci: ti se rádi modlí v synagogách a na rozích ulic, aby byli viděni od lidí. Vpravdě pravím vám: Mají už svou odplatu! Ale ty, kdykoli se modlíš, vejdi do své komůrky, zavři dveře a modli se svému Otci v skrytosti. A tvůj Otec, který to vidí v skrytosti, odplatí tobě zjevně. Když vy se modlíte, netlačte jako pohané: ti totiž myslí, že budou vyslyšeni pro svou mnohomluvnost. Nebuďte jim podobni. Vždyť váš Otec ví, čeho potřebujete, dříve než ho prosíte.

Matouš 6, 5–8

Ježíš učí své učedníky modlitbě. Co to znamená? Není samozřejmé, že se smíme modlit. Modlitba je sice přirozenou potřebou lidského srdce, ale z toho nevyplývá, že na ni máme před Bohem právo. I tam, kde

se modlíme ukázně a podle řádu, může být modlitba neplodná a bez zaslíbení. Učedníci se smějí modlit, protože je k tomu vybízí Ježíš, který zná Otce. Zaslubuje jim, že je Bůh vyslyší. Tak se modlí učedníci jenom proto, že žijí ve společenství s Ježíšem, že ho následují. Kdo je cestou následování vázán na Ježíše, ten má v něm přístup k Otci. Každá pravá modlitba je proto modlitbou zprostředkovanou. Nelze se modlit bez prostředníka. Ani modlitba nezajišťuje bezprostřední přístup k Otci. Jenom prostřednictvím Ježíše Krista můžeme v modlitbě nalézt Otce. Předpokladem modlitby je víra, vázanost na Krista. On je výlučným prostředníkem naší modlitby. Na jeho slovo se modlíme. Tak je naše modlitba vždycky vázaná na jeho slovo.

Modlíme se k Bohu, v něhož věříme skrze Krista. Proto nemůže být naše modlitba nikdy zapřísaháním Boha. Nemusíme již před ním líčit, kdo jsme. Smíme být ujištěni tím, že on ví, čeho se nám nedostává, dříve než o to prosíme. Odtud čerpá naše modlitba největší důvěru a radostnou jistotu. Otcovského srdce Božího, které nás už zdávna zná, se nedotýká ani vnější tvar modlitby, ani množství jejích slov, nýbrž víra.

Pravá modlitba není skutek, není věc cviku ani zbožného postoje. Je to prosba dítěte obrácená k otcovskému srdci. Proto není modlitba nikdy okázalým projevem ani před Bohem, ani před námi, ani před lidmi. Kdyby Bůh nevěděl, čeho potřebuji, musel bych ovšem přemýšlet o tom, jak o tom Bohu říci, co mu říci a zda mu to mám říci. Tak víra, v níž se modlím, odmítá každé přemýšlení, každou spekulaci, každou okázalost.

Modlitba je něco zcela skrytého. Je to naprostý protiklad zjevnosti. Kdo se modlí, nezná už sám sebe, nýbrž toliko Boha, jehož volá. Protože modlitba nechce působit na svět, nýbrž se obrací výlučně k Bohu, je jednáním nejméně okázalým.

Ovšem i modlitba se může zvrátit v okázalost, v níž se skryté vynáší na světlo. K tomu nedochází jenom ve veřejné modlitbě, která se stává tlacháním. To se dnes stává zřídka. Ale je daleko zhoubnější, stanou-li se sám divákem své modlitby, modlím-li se sám před sebou ať už proto, že mám v tomto postoji divácké zalíbení, ať už proto, že se v něm přistihují cizí a zahanbení. Veřejnost ulice je jenom naivní formou zjevnosti, kterou si sám vytvářím. I ve své komůrce mohu pro-

padnout znamenitě okázalosti. Tak daleko můžeme zkroutit Ježíšovo slovo. Zjevnost, kterou vyhledávám, záleží pak v tom, že jsem zároveň ten, kdo se modlí, i ten, kdo slyší. Naslouchám sám sobě, sám sebe vyslyším. Protože nechci čekat, až mne Bůh vyslyší, protože si nechci dát ukázat, jak Bůh jednou vyslyší mou modlitbu, chci se sám vyslyšet. Zjišťuji, že jsem se zbožně modlil, a toto zjištění stačí, abych si byl jist vyslyšením. Má modlitba byla vyslyšena. Mám už svou odplatu. Protože jsem sám sebe vyslyšel, nevyslyší mne Bůh, protože jsem si sám dal zjevnou odměnu, neodmění mne už Bůh.

Co znamená komůrka, o které mluví Ježíš, nejsem-li si jist sám před sebou? Jak ji mohu uzavřít neprodyšně, aby žádný posluchač nenarušil skrytost mé modlitby a nepřipravil mne o odměnu modlitby v skrytosti? Jak se mám sám před sebou mít na pozoru? Před svou spekulací? Jak potřu svou spekulaci spekulací? Teď to slovo padlo: má vlastní vůle, v níž se chci modlitbou nějak sám prosadit, musí zemřít, musí být potřena. Kde nade mnou vládne pouze vůle Ježíšova a má vůle se celá jemu podrobuje, to jest ve společenství s Ježíšem, na cestě jeho následování, tam zmirá má vůle. Teprve pak se mohu modlit, aby se dala vůle toho, který ví, čeho potřebuji, dříve než ho prosím. Teprve tehdy má modlitba nabývá jistoty, je silná a čistá, vyrůstá-li z vůle Ježíšovy. Potom modlit se znamená opravdu prosit. Dítě prosí otce, jehož zná. Podstatou křesťanské modlitby není obecné vyzvání, nýbrž prosba. V tom je správný postoj člověka před Bohem, když se vztaženou rukou prosí toho, o němž ví, že má otcovské srdce.

I když je pravá modlitba skrytá, nevylučuje se tím zajisté modlitební společenství, jakkoli víme jasně o jeho nebezpečích. Vposledu nezáleží ani na ulici, ani na komůrce, ani na stručnosti nebo na délce modliteb ať už v církevní litanii nebo v povzdechu jednotlivce, který dobře neví, jak se modlit, ani na jedinci, ani na společnosti. Záleží toliko na poznání: Vždyť váš Otec ví, čeho potřebujete. To usměřňuje modlitbu výlučně k Bohu. To osvobozuje učedníka od falešného skutkařství.

Modlete se takto: Otče náš, jenž jsi v nebesích! Posvět se jméno tvé! Přijď království tvé! Buď vůle tvá jako v nebi, tak i na zemi! Chléb náš vezdejší dej nám dnes! A odpusť nám viny naše, jako i my odpouštíme viníkům našim, a neuvoď nás v pokušení, ale zbav nás

*od zlého! Neboť tvé jest království, i moc, i sláva na věky. Amen. Od-
pustíte-li totiž lidem jejich poklesky, odpustí i vám váš nebeský Otec.
Neodpustíte-li však lidem, neodpustí ani vám Otec vaše poklesky.*

Matouš 6, 9–15

Ježíš učedníkům pověděl nejenom, jak se mají modlit, nýbrž i co se mají modlit. Modlitba Páně není příkladem modlitby pro učedníky, nýbrž tak je třeba se modlit, jak je tomu Ježíš učil. Je jisté, že takovou modlitbu Bůh vyslyší. Modlitba Páně je modlitbou v pravém slova smyslu. Obsah i vymezení každé modlitby učedníků je dán touto modlitbou. Ani zde neponechává Ježíš své učedníky v nejistotě. Modlitbou Páně jim dává plně jasno o modlitbě.

Otče náš, jenž jsi v nebesích! Ti, kdo následují, volají společně k svému nebeskému Otci, který už předem ví, čeho jeho děti potřebují. Výzvou Ježíšovou, která je sdružuje, stávají se bratřími. V Ježíši poznali Otcovu laskavost. Ve jménu Božího Syna smějí nazývat Boha svým Otcem. Sami jsou na zemi a jejich Otec je v nebesích. Hledí na ně ze své výše, oni k němu vzhlížejí.

Posvět se jméno tvé! Boží otcovské jméno, jak je zjeveno v Ježíši Kristu těm, kdo následují, má být mezi učedníky svaté. Neboť v tomto jménu je obsaženo celé evangelium. Bůh nepřipustí, aby jeho svaté evangelium bylo zatemňováno nebo zkaženo falešným učením a nesvatým životem. Bůh chce učedníkům neustále zjevovat v Ježíši Kristu své svaté jméno. Kéž dá všem kazatelům jasně zvěstovat evangelium o spáse. Nechať brání svůdcům a obrátí odporce svého jména!

Přijď království tvé! V Ježíši Kristu zastihli následovníci nástup Božího království. Zde je satan přemožen, moc světa, hříchu i smrti zlomena. Boží království ještě je uprostřed utrpení a boje. Malý sbor vyvolených má na nich podíl. Žije pod královskou Boží vládou v nové spravedlnosti, ale uprostřed pronásledování. Nechať Bůh dá růst Kristu království na zemi uprostřed své církve, boháčům tohoto světa nechť způsobí brzký konec a ať nastolí své království v moci a slávě.

Buď vůle tvá jako v nebi, tak i na zemi! Ve společenství s Ježíšem Kristem se následovníci svou vůlí zcela odevzdali Bohu. Modlí se za to, aby se Boží vůle dala po celém světě. Žádné stvoření jí nemá vzdorovat. Protože však i v následovnicích je ještě živa zlá vůle, která je

chce vytrhnout z Ježíšova společenství, proto se modlí, aby se jich Boží vůle ze dne na den znovu zmocňovala a lámala v nich všechnen vzdor. Posléze se má celý svět sklonit před Boží vůlí a vděčně Boha vzývat v nouzi i v radosti. Nebe i země se mají podrobit Bohu.

Ježíšovi učedníci se mají především modlit za Boží jméno, za Boží království a za Boží vůli. Bůh sice se bez takové modlitby obejde, ale učedníkům se má modlitbou dostat účasti na nebeských darech, o něž prosí. Takovou modlitbou smějí pomáhat k uspišení konce.

Chléb náš vezdejší dej nám dnes! Pokud jsou učedníci na zemi, nemají se stydět prosit svého nebeského Otce o dary tělesného života. Ten, který stvořil člověka na zemi, chce zachovat i ochránit jeho tělo. Nepřeje si, aby jeho stvoření bylo předmětem pohrdání. Učedníci se modlí o společný chléb. Nikdo jej nemá mít sám pro sebe. Vždyť žádají, aby Bůh dal vezdejší chléb všem svým dětem po celé zemi. Jsou to přece jejich bratři podle těla. Učedníci vědí, že chléb, který vyrůstá ze země, přichází shora dolů jako výlučný Boží dar. Proto se chleba nezmocňují, nýbrž o něj prosí. Protože chléb přichází od Boha, je denně nový. Ti, kdo následují, neprosí o chleba do zásoby, nýbrž o vezdejší Boží dar jako denní přiděl, kterým vystačí na život ve společenství s Ježíšem a za který chválí laskavou dobrotu Boží. Touto prosbou se nejlépe osvědčuje víra učedníků v živé působení Boží na zemi.

Odpusť nám viny naše, jako i my odpouštíme viníkům našim! Poznání vlastní viny je stálou bolestí těch, kdo následují. Ačkoli směli žít ve společenství s Ježíšem bez hříchu, přece denně hřeší všelikou nedověrou, nechutí se modlit, nekázní života, samolibostí, závistí, nenávisí a ctižádostí. Proto mají denně prosit za Boží odpuštění. Avšak Bůh vyslyší jejich prosbu jen tehdy, odpustí-li také sobě navzájem bratrsky a ochotně své viny. Tak společně předkládají Bohu svou vinu a společně prosí o slitování. Bůh neodpouští jenom mně osobně mou vinu, nýbrž odpouští nám naše viny.

Neuod nás v pokušení! Rozličná jsou pokušení následovníků. Satan je napadá ze všech stran a usiluje o jejich pád. Falešná sebejistota a zoufalé pochybování na ně tvrdě útočí. Učedníci, kteří znají svou mdlobu, nevyhledávají pokušení, aby na něm prokázali sílu své víry. Naopak prosí Boha, aby jejich slabou víru nepodroboval zkoušce a ochránil je, kdykoli jsou ohroženi.

Ale zbav nás od zlého! Nakonec se mají učedníci modlit, aby byli jednou vysvobozeni z tohoto zlého světa a dědičně obdrželi nebeské království. Je to prosba za blažené skonání a za záchranu církve v čase, který bude pro tento svět poslední.

Neboť tvé jest království . . . Těto jistoty se učedníkům znovu denně dostává z jejich společenství s Ježíšem Kristem, který je splněním všech jejich modliteb. V něm je Boží jméno posvěceno, v něm přichází Boží království, v něm se děje Boží vůle. Pro něho je zachován tělesný život učedníků, pro něho přijímají odpuštění vin, v jeho síle jsou ochráněni před ohrožením, jeho mocí budou zachráněni k věčnému životu. Jeho je království i moc i sláva na věky ve společenství s Otcem. Taková je jistota učedníků.

Jakoby shrnutím modlitby říká Ježíš znovu, že vše závisí na tom, že přijmou odpuštění a že si je přivlastní jen jako bratrstvo hříšníků.

SKRYTOST ZBOŽNÝCH ÚKONŮ

Když se postíte, nebledte zachmuřeně jako pokrytci, kteří dělají svůj obličej nevzhledným, aby před lidmi vykázali, že se postí. V pravdě pravím vám: Mají už svou odplatu! Ty však, když se postiš, pomaž si blavu a umyj si tvář, abys před lidmi nevykazoval, že se postiš, ale před svým Otcem v skrytosti; a tvůj Otec, jenž vidí v skrytosti, odplatí tobě zjevně.

Matouš 6, 16–18

Ježíš má za samozřejmé, že ti, kdo ho následují, zbožně zachovávají půst. K životu v následování patří přísná zdrželivost. Jediným cílem takových úkonů je učinit následovníky pohotovějšími i radostnějšími pro cestu i dílo, které jim byly přikázány. Sobecká a netečná vůle, která se nedá pohnout k službě, je podrobována kázni, tělo pokořováno a trestáno. V úsilí o zdrželivost se srozumitelně projevuje odcizení našeho křesťanského života od světa. Život zbavený jakéhokoli cvičení v askezi,

kteřý si dopřává všeho, co si tělo žádá, pokud je to v rámci občanské slušnosti (*iustitia civilis*), sotva bude hotov ke službě Kristově. Sytý se nerad modlí a nehodí se ke službě, která vyžaduje odříkání.

Tak se učedníkův život neobejde bez přísné vnější kázně. Ne že by se teprve takto mohla zlomit vůle lidského těla. To by znamenalo, že denní umírání starého člověka způsobuje něco jiného než víra v Ježíše. Jenže právě věřící následovník, ten, jehož vůle byla zlomena, který v Ježíši Kristu zemřel svému starému člověku, ví o vzpouře a každodenním vzdoru svého těla. Ví o své netečnosti i bezuzdnosti, že je zdrojem pýchy, kterou je třeba porazit. To se děje pravidelným i mimořádným cvičením v kázni. I o učedníku platí, že duch je ochoten, ale tělo slabé (Matouš 26, 41). Proto „bděte a modlete se“. Duch ví, kudy vede cesta následování a je hotov po ní jít, ale tělo se příliš bojí, cesta je mu příliš obtížná, nejistá, namáhavá. Duch je tedy umlčen. Duch přijímá Ježíšův příkaz bezpodmínečné lásky k nepříteli, ale tělo a krev vzdorují tak silně, že se nestane skutkem. Pravidelným a mimořádným cvičením v kázni musí tělo zakusit, že nemá právo uplatňovat svůj nárok. Tomu slouží denní pravidelná modlitba právě tak jako denní rozjímání Božího slova. Tomu slouží různé usilování o tělesnou ukázněnost a zdrženlivost.

Zpočátku se tělo zcela zjevně brání tomuto každodennímu pokořování, později se brání ukryto za duchovní smysl, to jest ve jménu evangelické svobody. Odpor proti Ježíšovu slovu se stává patrný tam, kde evangelická svoboda, oproštěná od tlaku zákona, od sebetryzně a sebeumrtvování, je zásadně postavena do protikladu s pravým evangelickým užitím kázně, cvičení a askeze: tam, kde nekázeň a nepořádek v modlitbě, v přístupu ke Slovu a v tělesném životě jsou ospravedlňovány ve jménu křesťanské svobody. Tam už není ani potuchy o tom, že pravé cvičení dává učedníkovu životu radost, a tím právě i pravou svobodu. Kdykoli křesťan poznává, že ve své službě selhává, že jeho pohotovost zemdlivá, že se provinil proti někomu, že má podíl na cizí vině, že se jeho radost z Boha ztrácí, že už nemá sil k modlitbě, musí zaútočit na své tělo, aby se připravil k lepší službě cvičením, postem a modlitbou (Lukáš 2, 37; Marek 9, 29; 1. Korintským 7, 5). Zcela prázdná je námitka, že se křesťan má utéci k víře a ke slovu místo k askezi. Je nelitosná a nikomu nepomůže. Co jiného je život ve víře,

ne-li neustálý a rozrůzněný zápas ducha s tělem? Jak chcete žít ve víře, je-li vám modlitba na obtíž, zprotivilo-li se vám slovo Písem a jestliže vás spánek, jídlo a pohlavnost stále znovu olupují o radost z Boha?

Askeze je dobrovolně zvolené utrpení, je to *passio activa*, nikoli *passio passiva*, činné, nikoli trpné utrpení, ale právě proto je v krajním nebezpečí. Stále na ni číhá nebožsky zbožné přání připodobnit se utrpením o své újmě Ježíši Kristu. V askezi dříme vždycky nárok vstoupit na místo Kristova utrpení, vlastní silou vykonat dílo Kristova utrpení, totiž přivodit smrt starého člověka. Zde si askeze osobuje hořkou a poslední závažnost Kristova vykupitelského díla. Zde se sama vystavuje na odiv s hrůznou neúprosností. Dobrovolné utrpení, které mělo na základě Kristova utrpení posloužit k lepší službě a k hlubší pokoře, stává se zde děsivým znetvořením utrpení Páně. Chce se teď ukazovat, teď je nelítostným živoucím obviněním spolublížních. Stalo se samo cestou spásy. Taková zjevnost má už svou odplatu, vyhledáváme-li ji u lidí.

Pomaž si blavu a umyj si tvář. To by se mohlo znovu stát příležitostí k ještě vystupňovanějšímu požitku či sebechvále. Byla by to hrubá přetvářka. Ježíš však říká svým učedníkům, aby v dobrovolné pokoře zůstali zcela pokornými, aby ji nikomu neučinili těžkým břemenem obvinění nebo zákona, nýbrž aby za ni byli vděční a radovali se z toho, že smějí sloužit svému Pánu. Radostný výraz učedníkův nemá být chápán jako typicky křesťanský výraz. Zde jde o pravou skrytost křesťanského jednání, o pokoru, která o sobě nic neví, tak jako oko nevidí samo sebe, ale jen druhého člověka. Taková skrytost bude jednou zjevena, ale zjeví ji jedině Bůh.

PROSTOTA

BEZSTAROSTNÉHO ŽIVOTA

Nesbromažďujte si poklady na zemi, kde je ničí mol a rez a kde zloději se vlupují a kradou, ale sbromažďujte si poklady v nebi, kde je mol a rez neničí a kde se zloději nevlupují a nekradou. Neboť kde je tvůj poklad, tam bude i tvé srdce. Lampou těla je oko. Je-li tvé oko prosté, bude celé tvé tělo světlé. Je-li však tvé oko špatné, bude celé tvé tělo v temnotě. Jestliže tedy tvé vnitřní světlo je temnota, jak velká bude temnota! Nikdo nemůže sloužit dvěma pánům, neboť bude jednoho nenávidět a druhého milovat, nebo jednomu dá přednost a druhým pobrdne. Nemůžete sloužit Bobu a mamonu.

Matouš 6, 19–24

Život následovníka je osvědčením toho, že nic se nestaví mezi Krista a jeho samého, ani zákon, ani vlastní zbožnost a ovšem ani svět. Ten, kdo následuje, vidí vždy jenom Krista. Nevidí Krista a zákon, Krista a zbožnost, Krista a svět. Nespouští se na toto spekulování, nýbrž ve všem prostě následuje Krista. Tak je jeho oko prosté. Hledí zcela a naprosto na světlo, které přichází od Krista a je bez temnoty, neobsahuje žádnou dvojznačnost. Jako oko musí být prosté, jasné a čisté, aby tělo zůstalo světlé, jako noha a ruka nepřijímají odjinud světlo než od oka, jako noha klopýtá a ruka sahá vedle, je-li oko zakalené, jako je celé tělo v temnotě, zhasne-li zrak, tak je také následovník jen potud ve světle, pokud hledí prostě ke Kristu a netěká-li sem a tam. Tak musí srdce učedníkově být zaměřeno jedině na Krista. Vidí-li oko něco jiného než skutečnost, je klamáno celé tělo. Přilne-li srdce k záři světa, ke stvoření místo ke Stvořiteli, je učedník ztracen.

Bohatství světa odvrací srdce učedníkově. Kam tíhne srdce Ježíšova učedníka? To je ta otázka. Tíhne k bohatství světa, tíhne zároveň ke Kristu i k bohatství anebo pouze ke Kristu? Lampou těla je oko, lampou toho, kdo následuje, je srdce. Je-li oko temné, oč temnější bude tělo. Je-li srdce temné, oč temnější bude učedník. Srdce však bude tem-

né, přilne-li k bohatství světa. I kdyby Ježíšova výzva zněla sebepronikavěji, odrazí se jako hrách od stěny, nepronikne k člověku, jehož srdce je uzavřeno a náleží někomu jinému. Jako světlo nepronikne do těla, je-li oko špatné, tak již nepronikne ani Ježíšovo slovo k učedníkovi, zatvrdí-li se jeho srdce. Slovo je udušeno jako zrno do trní padlé, to jest do starostí a bohatství a rozkoši tohoto života (Lukáš 8, 14).

Prostota oka i srdce odpovídá oné skrytosti, která na nic jiného nemyslí než na slovo Kristovo a jeho výzvu a žije v naprostém společenství s Kristem. Jak si počíná následovník s bohatstvím země prostě?

Ježíš jim nezakazuje užívat bohatství světa. Ježíš byl člověk, jedl a pil jako jeho učedníci. Tím očistil užívání pozemských statků. Ten, kdo následuje, má vděčně užívat statků tohoto světa jakkoli pod rukou mizivých, pokud slouží k denní potřebě a k zachování tělesného života.

*Jen jako poutník s bolí
jdeš světem všeho prost.
Statky ti nedovolí
mít na milosti dost,
spíš smrt ti uspíší.
Nám v radosti i v pláči
však na každý den stačí,
co nouzj utiší.*

Gerhard Tersteegen

Pozemské statky jsou dány proto, aby se jich užívalo, nikoli proto, abychom je shromažďovali. Tak jako Izrael na poušti na každý den přijímal manu od Boha a nemusel se starat o jídlo a o nápoj a jako mana uschovávaná z jednoho dne na druhý plesnivěla, má Ježíšův učedník na každý den od Boha přijímat, co potřebuje k životu. Jakmile to však hromadí, aby si nashromáždil trvalý majetek, zmaří jak dar, tak i sebe. Srdce přilne k nashromážděnému pokladu. Nakupené bohatství stává se překážkou mezi mnou a Bohem. Kde je můj poklad, tam je moje útočiště, moje jistota, má útěcha a můj bůh. Poklad je modlou. Není náhodou, že v Pavlových soupisech nepravostí bývá smilstvo vždy spojováno s nezřízenou žádostí po majetku a obě označovány jako modlářství.

Kde je však hranice mezi statky, kterých mám užívat, a pokladem, který si nemám shromažďovat? Obrátíme-li větu a řekneme-li: K čemu tvé srdce přilne, to je tvůj poklad, je odpověď už dána. Může to být poklad velice nenápadný, na jeho velikosti nezáleží, záleží pouze na srdci, na tobě. Ptám-li se však dále, jakže poznám, k čemu mé srdce lne, je i zde odpověď prostá a jasná: Vše, co ti brání, abys Boha miloval nade všechno, vše, co se staví mezi tebe a tvou poslušnost k Ježíši, je poklad, k němuž tvé srdce lne.

Protože však lidské srdce lpí na pokladu, má mít člověk podle Ježíšovy vůle poklad, nikoli však na zemi, kde je podroben zkáze, nýbrž v nebi, kde je trvalý. Je třeba si dobře všimnout, že Ježíš neolupuje lidské srdce o to, co potřebuje, o poklad, čest, slávu. Ale dává mu jiný obsah, čest od Boha (Jan 5, 44), slávu či chloubu kříže (Galatským 6, 14) a poklad v nebi. Nebeské poklady, o nichž Ježíš hovoří, zřejmě nejsou tím jediným pokladem, jímž je Ježíš sám, nýbrž opravdu poklady, které shromažďují ti, kdo ho následují. Je vpravdě velikým zaslíbením, že učedník na cestě následování Ježíše získává nebeské poklady, které nepomíjejí, které na něho čekají, jichž se mu má dostat. Může jít o jiné poklady než o onu mimořádnost a skrytost života učedníků, o jiné poklady než o ovoce Kristova utrpení, které zraje v životě následovníků?

Přilne-li učedník celým svým srdcem k Bohu, stane se mu jasným, že nemůže sloužit dvěma pánům. To je na cestě následování zcela nemožné. Bylo by sice velice snadné osvědčit křesťanskou chytrost a zkušenost právě v tom, že by se učedníkovi podařilo sloužit oběma pánům, mamonu a Bohu, že by každému z nich přiznal vymezené právo. Proč bychom nemohli být jako Boží děti zároveň radostnými dětmi tohoto světa, které užívají jeho dobrých darů a jeho poklady přijímají jako Boží požehnání? Avšak Bůh a svět, Bůh a bohatství světa stojí proti sobě, protože svět a jeho bohatství uchvacují naše srdce a právě když si je podmaní, jsou opravdu tím, čím jsou. Bez našeho srdce neznamenají statky tohoto světa nic. Jen naše srdce jim dává život. V tomto smyslu jsou proti Bohu. V plné lásce můžeme své srdce darovat pouze jednomu, jenom k jednomu Pánu můžeme naprosto přilnout.

*

Proto vám pravím: Nestarejte se o svůj život, co budete jísti a co pítí, ani o své tělo, do čeho se budete oblékati. Což není život víc než pokrm a tělo víc než oděv? Pohlédte na ptáky pod nebem: nesejí a neženou ani nesklízejí do stodol a váš nebeský Otec je přece živí. Což nejste vy mnohem cennější než oni? Kdo z vás však může svou starostlivostí přidat k své postavě jedinou píď? A co se staráte o svůj oděv? Pohlédte na polní lilie, jak rostou: nepracují, nepředou; ale pravím vám: Ani Salomoun v celé své nádheře nebyl oděn jako jedna z nich. Jestliže Bůh tak šatí trávu na poli, která dnes je a zítra bude božena do pece, zda tak neučiní mnohem spíše vám, malověrní? Nestarejte se tedy a neříkejte: Co budeme jísti? nebo: Co budeme pítí? nebo: Do čeho se budeme oblékati? Neboť o to o všechno usilují pohané. Vždyť váš nebeský Otec ví, že toho všebo potřebujete. Usilujte především o Boží království a jeho spravedlnost, a toto vše bude vám přidáno. Nebuďte tedy starostliví o zítřek; neboť zítřek se bude starat o sebe. Každý den má dost svého trápení.

Matouš 6, 25–34

Nestarejte se! Bohatství lidskému srdci namlouvá, že mu zaručuje bezpečí a bezstarostnost. Ve skutečnosti je však právě ono příčinou starosti. Srdce, které přilnulo ke statkům světa, přijímá s nimi rdousivou tíhu starosti. Starost si hromadí poklady a poklady hromadí zase starost.

Statků zneužíváme, užíváme-li jich, abychom se jimi zajistili pro zítřejší den. Starost vždycky myslí na zítřek. Avšak v nejpřísnějším slova smyslu jsou statky určeny pouze dnešku. Právě zabezpečují-li se pro zítřek, jsem dnes vydán nejistotě. Každý den má dost svého trápení. Kdo vkládá zítřek cele do Boží ruky a dnes cele přijímá z Boží ruky, co potřebuje k životu, je jedinečně vpravdě zajištěn. Kdo každodenně přijímá z Boží ruky, je osvobozen od zítřku. Pomyšlení na zítřek mne vydává nekonečné starostlivosti. Nebuďte starostliví o zítřek – to je buď hrozný výsměch chudým a nuzným, k nimž Ježíš právě mluví, všem těm, kdo, lidsky mluveno, zítra zahynou hlady, nebudou-li se dnes starat o zítřek. Je to buď nesnesitelný zákon, který člověk s nechutí odmítá, anebo je to právě jedinečná zvěst evangelia o svobodě Božích dětí, které mají nebeského Otce, jenž jim dal svého milovaného Syna. Jak by nám s ním nedal všechno?

Nebuďte tedy starostliví o zítřek. Tomu nelze rozumět jako životní moudrosti, jako zákonu. Můžeme to pouze chápat jako evangelium Ježíše Krista. Je ten, kdo následuje, kdo poznal Ježíše, přijímá z tohoto slova zaslíbení o lásce Otce Ježíše Krista a svobodu ode všeho. Není to starost, která zbavuje učedníka starosti, nýbrž víra v Ježíše Krista. Teprve nyní ví: My se ani starat nemůžeme (v. 27). Příští den, ano, příští hodina není naprosto v naší moci. Je nesmyslné počínat si tak, jako bychom se vůbec mohli starat. Jedině Bůh se může starat, protože řídí svět. Protože se my starat nemůžeme, protože jsme tak bezmocní, nemáme se také starat. Tak se podrobujeme Boží vládě.

Ale ten, kdo následuje, také ví, že se nejen nemá a nesmí starat, nýbrž že se také starat nemusí. Ani starost, ani práce neopatřuje vezdejší chléb, nýbrž Bůh, který je Otec. Ptáci a lilie nepracují a nepředou, a přece jsou živí a šaceni a denně přijímají bez starání, co potřebují. Užívají statků světa jen ke každodennímu životu, neshromažďují je, a právě tím chválí Stvořitele nikoli svou pílí, prací a starostí, nýbrž denním přijímáním daru, který jim Bůh nabízí. Tak se stávají ptáci a lilie příkladem těm, kdo jsou na cestě následování. Ježíš ruší souvislost mezi prací a obživou, která se bez Boha jeví nevyhnutelnou. Nechválí vezdejší chléb jako mzdu za práci. Mluví o bezstarostné prostotě toho, kdo jde Ježíšovou cestou a všechno přijímá od Boha.

„Vždyť žádný tvor nepracuje o svou potravu. Každý má svůj úkol a jemu věren hledá a nalézá svůj pokrm. Ptáček létá a zpívá, staví hnízda a vyvádí mláďata. Je to jeho práce, ale ta jej neživí. Voli táhnou pluh, koně nesou břemena a táhnou do boje, ovce dávají vlnu, mléko, sýr. Taková je jejich práce, ale ta je neživí. Země však vydává trávu a živí je s Božím požehnáním. Tak tedy musí a má i člověk pracovat a něco dělat, ale má přitom vědět, že někdo jiný než jeho práce jej živí, totiž bohaté požehnání Boží, jakkoli se zdá, že jeho práce jej živí, protože mu Bůh bez práce nic nedává. Ptáček ani neseje ani nežne, a přece by zahynul hladem, kdyby nelétal za potravou a nehledal ji. To, že se potravy dohledá, není jeho prací, nýbrž darem Boží laskavosti. Vždyť kdo mu tam přichystal potravu, aby si ji našel? Kde Bůh nic nepřichystal, nikdo nic nenajde, i kdyby se celý svět k smrti uděl a uhledal.“ (Martin Luther) Živí-li Stvořitel ptáky a lilie, oč spíše živí Otec své děti, které jej o to denně prosí.

*Na každý den mi Pán Bůh dej,
co k životu je třeba.
Dává-li ptáčkům na střeše,
proč mně by nedal chleba.*

Matthias Claudius

Pro toho, kdo Krista následuje, platí: *Usilujte především o Boží království a jeho spravedlnost – a toto bude vám přidáno.* Je tedy jasné, že starost o jídlo a oděv není ještě starostí o Boží království, jak tomu rádi rozumíváme, jako by sama naše práce pro rodinu a pro sebe nebo naše starost o chléb a bydlení již byla usilováním o Boží království. Avšak Boží království a jeho spravedlnost znamená zde něco naprosto a zcela jiného než světské dary, které máme získat. Není ničím jiným než spravedlností, o níž hovořila 5. a 6. kapitola Matoušova evangelia, spravedlností Kristova kříže a cesty následování pod křížem. Na prvním místě je společenství s Ježíšem a poslušnost jeho příkazu, vše ostatní následuje. Obě věci nelze zaměnit, jsou posloupné. Před starostlivostí o náš život, pokrm a oděv, o povolání a rodinu, předchází usilování o Kristovu spravedlnost. Jde tu pouze o nejzazší shrnutí toho, co už bylo řečeno. I toto Ježíšovo slovo je buď nesnesitelné břemeno, nemožné zničení lidské existence chudých a nuzných, anebo je to právě evangelium, které člověku dává plnou radost a naprostou svobodu. Ježíš nemluví o tom, co člověk má a nedovede vykonat, nýbrž o tom, co nám Bůh daroval a ještě zaslubuje. Byl-li nám Kristus dán, byli-li jsme povoláni na cestu následování, bylo nám s ním dáno vše, vše beze zbytku. Dostane se nám také všeho ostatního. Kdo cestou následování Ježíše hledí pouze na jeho spravedlnost, je pod ochrannou rukou Ježíše Krista a jeho Otce. A kdo takto žije ve společenství s Otcem, tomu se nemůže nic stát, ba nemůže už ani pochybovat o tom, že Otec může své děti uživit a že je nenechá hladovět. Bůh pomůže v pravý čas. Ví, čeho potřebujeme.

I po dlouhém učednickém životě odpoví následovník Ježíšův na otázku Páně: „Měli jste v něčem nedostatek?“ slovy: „Pane, v ničem.“ Jak by také mohl mít nedostatek ten, kdo v hladu i v nahotě a v nebezpečí má jistotu společenství s Ježíšem Kristem?

MATOUŠ 7.

Ustavení sboru učedníků

UČEDNÍCI A NEVĚŘÍCÍ

Nesuďte, abyste nebyli souzeni. Neboť budete souzeni tímž soudem, kterým soudíte, a bude vám měřeno touž měrou, kterou měříte. Jak to, že vidíš smítko v oku svého bratra, ale ve svém vlastním oku kládu nepozoruješ? Anebo jak se odvažuješ říci svému bratru: Dovol, ať ti vyjmu smítko z oka, a zatím máš ve svém vlastním oku kládu? Pokrytče, vyjmi napřed kládu z vlastního oka a teprve pak prohlédneš, abys mohl vyjmout smítko z oka svého bratra.

Nedávejte psům, co je svaté, a neházejte perly před svině, aby je snad nerozdupaly, neobrátily se proti vám a neroztrhaly vás.

Proste a bude vám dáno; hleďte a naleznete; tlučte a bude vám otevřeno. Neboť každý, kdo prosí, dostává, kdo hledá, nalézá, a kdo tluče, tomu bude otevřeno. Kdo z vás je takový, aby svému synu, poprosí-li o chléb, podal kámen? Nebo poprosí-li ho o rybu, podal mu bada? Když tedy vy, ač jste zlí, umíte svým dětem dávat dobré dary, oč spíše dá váš nebeský Otec dobré věci těm, kteří ho prosí! Všecko tedy, co byste chtěli, aby vám lidé činili, činite jim i vy. Neboť to je obsah zákona a proroků.

Matouš 7, 1–12

Zcela nutná souvislost nás vede od 5. a 6. kapitoly jak k těmto veršům, tak k mohutnému závěru kázání na hoře. V 5. kapitole se mluvilo o mimořádnosti cesty následování (*perisson*). Kapitola 6. mluvila

o skryté a prosté spravedlnosti učedníků. Obojí vyřazovalo následovníky ze společnosti, k níž dosud náleželi, a přiřadilo je výlučně k Ježíši. Hranice se stala zcela patrnou. To vyvolává otázku, jaký je vztah těch, kdo následují Ježíše, k lidem kolem nich. Dostalo se jim tímto výběrem, jímž byli vyznamenáni, zvláštního nějakého práva, dosáhli tím nějakých sil, měřítek a schopností, které by jim dávaly možnost vystupovat vůči ostatním lidem s nárokem výjimečné autority? Bylo by to bývalo nasnadě, kdyby se byli Ježíšovi následovníci sami oddělili ostrým rozlučujícím soudem od svého okolí. Dokonce by se byl mohl uplatnit názor, že Ježíš chtěl, aby se takovým rozlučujícím a zamítavým soudem učedníci oddělovali od druhých i v každodenním styku s lidmi. Proto musí Ježíš jasně zdůraznit, že takové hrubé nepochopení vážně ohrožuje samo následování. Učedníci nemají soudit. Činí-li tak, sami propadají Božím soudu. Meč, kterým soudí bratra, zasahuje jejich vlastní šíji. Řez, kterým se jakožto spravedliví oddělují od nespravedlivých, dělí je rovnou od Ježíše.

Proč je tomu tak? Ten, kdo následuje, žije naprosto a zcela ze své svázanosti s Ježíšem Kristem. Jenom v této svázanosti má svou spravedlnost a nikdy jí nedojde mimo ni. Proto se mu nikdy nemůže stát měřítkem, s kterým by mohl zacházet, jak se mu zlíbí. Učedníka z něho nedělá nějaké nové měřítko, jemuž by podroboval svůj život, nýbrž výlučně Ježíš Kristus sám, prostředník a Syn Boží. Zůstává mu tedy jeho vlastní spravedlnost skryta ve společenství s Ježíšem. Nadále se už nemůže sám vidět, pozorovat, posuzovat. Vidí toliko Ježíše, jedině Ježíš ho vpravdě vidí, posuzuje a omilostňuje. Tak tedy nestojí mezi učedníkem a ostatními lidmi nějaké měřítko spravedlivého života, nýbrž zase pouze Ježíš Kristus sám. Učedník se dívá na druhého člověka vždycky jako na někoho, k němuž Ježíš přichází. Setkává se přece s druhým člověkem jenom proto, že k němu jde spolu s Ježíšem. Ježíš jde před ním k druhému člověku a učedník ho následuje. Tak tedy setkání učedníka s druhým člověkem nikdy není pouhým setkáním dvou lidí, kteří si bezprostředně vyměňují a navzájem proti sobě uplatňují své názory, měřítko a soudy. Naopak, učedník se může setkat s druhým člověkem jen jako s někým, k němuž sám Ježíš přichází. Zápas o druhého člověka se děje jen ve znamení Ježíšovy výzvy, jeho lásky, jeho milosti a jeho soudu. Učedník nezaujal postavení, z něhož by na druhého útočil, nýbrž

přistupuje k bližšímu v opravdovosti Ježíšovy lásky a nabízí mu společenství bez jakýchkoli podmínek.

Soudíme-li druhého člověka, přistupujeme k němu s pozorovatelským odstupem. Avšak láska tomu nedopřává ani místo, ani čas. Milujícímu nemůže být druhý člověk nikdy předmětem diváckého pozorování. Je naopak napořád živým nárokem na mou lásku a na mou službu. Nutí mne však zlé na druhém člověku, abych je odsoudil, a to právě v jeho zájmu a z lásky k němu? Uvědomujeme si, že se tu pohybujeme na samé hranici. Špatně pochopená láska k hříšníkovi je děsivě blízká lásce k hříchu. Ale Kristova láska k hříšníkovi je sama zajisté odsouzením hříchu, nejostřejším výrazem nenávisti k hříchu. Právě bezpodmínečná láska, v níž mají Ježíšovi učedníci žít životem následování, vede k radikálnímu odsouzení zlého. Toho nikdy nemůže dosáhnout láska rozdvojená, která se dává podle vlastního zdání a podle podmínek, které si sama stanovila.

Soudí-li učedníci, vytvářejí sudičskou míru pro dobré a zlé. Ježíš Kristus však není měřítko, jehož bych mohl použít na druhé. On jediný má právo mne soudit a odhaluje, že to, co je při mně dobré, je naprosto zlé. Tím se mi zapovídá, abych užil na druhého to, co neplatí pro mne. Posuzují-li bližního podle dobra a zla, utvrzují ho ve zlém. Vždyť i on posuzuje podle měřítka dobra a zla. Neví však, jak zlé je jeho dobré, naopak se tím ospravedlňuje. Odsuzují-li jeho špatnost, utvrzuje se ve vlastní dobrotě, která ovšem není dobrotou Ježíše Krista. Tak uniká Kristovu soudu a propadá soudu lidskému. Já však na sebe svolávám soud Boží, neboť již nežiji z milosti Ježíše Krista, nýbrž z poznání dobrého a zlého, a propadám soudu, kterým sám soudím.

Soudit znamená nedovoleně smýšlet o druhém. Soudit znamená vydat prostotu lásky rozkladu. Láska mi sice nezakazuje přemýšlet o druhém člověku, uvědomovat si jeho hřích, ale obojí se zbavuje nedovolené spekulace tím, jestliže se mi stane podnětem k odpuštění a k bezpodmínečné lásce, jakou mi Ježíš prokazuje. Zdrželivost mého úsudku o druhém člověku neústí v zásadu tout comprendre c'est tout pardonner (vše pochopit znamená vše odpustit), nedává druhému člověku za pravdu. Ani já, ani ten druhý nemá pravdu, pravdu má pouze Bůh. Jeho milost a jeho soud se tu zvěstuje.

Sudičství oslepuje, ale láska činí člověka vidoucím. Soudím-li dru-

hého, jsem slepý pro to, co je ve mně zlé, a pro milost, která druhému platí. Ale v Kristově lásce učedník ví o vině a hříchu v jejich nejrozmanitější podobě, protože ví o utrpení Ježíše Krista. Zároveň však láska poznává v druhém člověku toho, jemuž bylo pod křížem odpuštěno. Láska vidí druhého člověka pod křížem a právě v tom je láska vpravdě vidoucí. Kdyby v mém souzení šlo opravdu o zničení zla, musel bych hledat zlo tam, kde mne skutečně ohrožuje, to jest u sebe. Hledám-li však zlé u druhého člověka, je to zřejmý doklad toho, že ve svém souzení usiluji jen o své vlastní právo, že chci zůstat ve svém zlu bez potrestání, zatímco druhého odsuzuji. Předpokladem všeho soudictví je tedy nejnebezpečnější sebeklam, jako by totiž slovo Boží jinak platilo mně a jinak mému bližnímu. Uvádím tak v platnost výjimečné právo, říkám-li: Na mne se vztahuje odpuštění, na druhého však odsuzující soud. Protože se však učedníkům od Ježíše nedostává nějakého zvláštního práva, které by směli uplatňovat vůči někomu jinému, protože od něho nepřijímají nic jiného než společenství s ním, je pro učedníka naprosto nepřijatelné, aby si osoboval falešné právo nad bližním.

Jenže učedníkovi je zakázáno nejenom odsuzující slovo; také zvěstované a spasitelné slovo odpuštění, sdělované druhému člověku, má své meze. Ježíšův učedník nemá ani moc, ani právo vnucovat je druhému kdykoli. Marné a nebezpečné je každé vnucování, vmlouvání, osobivé přemlouvání, každý pokus vlastní silou s druhým člověkem něco pořídit. Je to marné – jakože svině nepřiznávají pravou hodnotu perlám, které se před ně házejí. Je to nebezpečné – neboť touto cestou je nejenom znesvěcováno slovo odpuštění a druhý člověk, jemuž chci posloužit, je hnán do hříchu proti tomu, co je svaté, nýbrž sami učedníci se vydávají svým kázáním v nebezpečí, že budou bez potřeby a bez užitku trpět od zaslepeného hněvu zatvrzelých a neprohlédajících. Marnotratně zvěstovaná laciná milost se světu přejídá. Obrací se nakonec násilně proti těm, kdo mu chtějí vnutit něco, oč nestojí. Tato skutečnost vážně omezuje působnost učedníků ve smyslu pokynu, vysloveného v 10. kapitole Matoušova evangelia, aby setřásli prach ze své obuvi tam, kde není dopřáno sluchu slovu pokoje. Nenechavý neklid učednického kruhu, přehlížející hranice svého působení, nadšenectví, které nedbá skutečných překážek, zaměňují slovo evangelia za vítěznou ideu. Idea ovšem žádá fanatiky, kteří neznají překážky a nedbají jich. Idea má sílu. Ale Boží slovo je

tak slabé, že jím lidé mohou pohrdat a zamítnout je. Vůči Slovu se mohou srdce zatvrdit a dveře zavřít. Samo Slovo uznává, že musí narazit na odpor, že jej musí snést. To je nepochybný poznatek: pro ideu nic není nemožné, ale pro evangelium jsou některé věci nemožné. Slovo je slabší než idea. Proto jsou i svědkové Slova spolu s tímto Slovem slabší než propagandisté nějaké ideje. Ale právě v této slabosti jsou osvobozeni od chorobného neklidu fanatiků. Spolu se Slovem trpí. Učedníci mohou dokonce někdy ustoupit, i prchnout, jestliže ovšem couvají a prchají s jediným Slovem, je-li opravdu jejich slabost slabostí tohoto Slova, jestliže vskutku na svém útěku Slovo nezrazují. Nejsou přece než služebníky na díle Slova a nestojí o sílu tam, kde Slovo volí slabost. Kdyby usilovali o to, aby vnutili Slovo světu za každou cenu, proměnili by živé Slovo Boží v ideu. A svět se bude právem bránit ideji, která mu nedovede pomoci. Jenže právě jako slabí svědkové jsou učedníci lidmi, kteří neustupují a vytrvají – ovšem tam a pouze tam, kde je Slovo. Kdyby nevěděli o této slabosti Slova, prokázali by tím, že zhola nic nepochopili z tajemství Boží poníženosti. Právě toto slabé Slovo, které naráží na odpor hříšníků a je jimi odstrkováno, je jediné slovem síly, slovem slitování, aby převracelo hříšníky v hloubi jejich srdcí. Jeho síla je skryta za slabostí. Kdyby Slovo přicházelo v síle nezakryté, nastal by soudný den. Je velikým úkolem učedníků rozpoznávat, kde jsou hranice jejich úkolu. Zneužitě Slovo se zajisté obrátí proti nim.

Co však mají učedníci dělat před srdci uzavřenými? Co dělat, nepodaří-li se proniknout k druhému člověku? Mají si uvědomit, že nemají žádné právo anebo moc nad druhým člověkem, ano že nemají ani klíč bezprostředního přístupu k ostatním lidem. Ani pro učedníky není jiné cesty než jít k tomu, v jehož ruce jsou právě tak jako ostatní lidé. O tom vypravuje další souvislost evangelijního příběhu. Učedníkům se dostává uvedení do modlitby. Ježíš je poučuje, že k bližnímu nevede jiná cesta než právě modlitba k Bohu. Soud i odpuštění zůstávají v ruce Boží. On zavírá i otvírá. Je na učednících, aby se modlili, hledali, tloukli. Jen tak je vyslyší. Učedníci mají vědět, že starost a neklid o druhé je musí přivést k modlitbě. Zaslíbení, které je jejich modlitbě dáno, je největší mocí, jež jim byla svěřena.

Hledání učedníků se liší od pohanského hledání Boha právě tím, že učedníci vědí, koho hledají. Boha může hledat jenom ten, kdo jej

už zná. Jak by mohl hledat něco, co dosud nepoznal? Jak by mohl nalézat, neví-li, co vlastně hledá? Tak tedy hledají učedníci Boha, kterého našli v zaslíbení, jež jim dal Ježíš Kristus.

Ukázalo se zde tedy, že ve styku s druhým člověkem nemá učedník nějaké vlastní právo, vlastní moc. Žije zcela a naprosto ze síly, pramenící ze společenství s Ježíšem Kristem. Ježíš dává učedníkovi prostinké pravidlo, kterým může i nejprostší člověk vyzkoušet, zda je jeho poměr k ostatním lidem správný anebo nesprávný: stačí, aby prostě obrátil poměr Já a Ty, stačí, aby se postavil na místo druhého člověka a toho druhého člověka aby postavil na své místo. „Všecko tedy, co byste chtěli, aby vám lidé činili, činite jim i vy!“ Tím ztrácí učedník jakékoli výsadní právo před ostatními lidmi. Už nemůže promíjet sobě, co druhým vytýká. Má se nyní ke zlému, jež má v sobě, stejně tvrdě, jako se dříve tvrdě choval ke zlému, jež viděl na druhém. Ke špatnosti druhého člověka bude nadále stejně shovívavý jako k sobě. Vždyť naše špatnost je stejné povahy jako špatnost druhého člověka. Je jeden soud, jeden zákon, jedna milost. V tomto smyslu se bude učedník vždycky setkávat s druhým člověkem jako někdo, jemuž byly jeho hříchy odpuštěny a kdo nadále žije z pouhé Boží lásky. „To je obsah zákona a proroků.“ Jde o smysl největšího přikázání: milovat Boha nade všecko a bližního jako sebe.

VELIKÉ ROZDĚLENÍ

Vcházejte těsnou branou. Neboť široká a prostranná je cesta vedoucí k záhubě, a mnozí jdou po ní. Ale těsná je brána a úzká cesta vedoucí do života, a málo je těch, kteří ji nalézají. Strážte se lživých proroků, kteří k vám přicházejí v ovčím rouše, ale uvnitř jsou draví vlci. Poznáte je po jejich ovoci. Což se sbírají brozny z trní nebo fíky z bodláků? Každý dobrý strom dává dobré ovoce, ale každý zkažený strom dává špatné ovoce. Dobrý strom nemůže vydat špatné ovoce a zkažený strom nemůže vydat dobré ovoce. Každý strom, který nedává dobré ovoce, bývá utínán a házen do ohně. Proto je poznáte po jejich ovoci.

Ne každý, kdo mi říká: Pane, pane!, vejde do nebeského království, ale ten, kdo činí vůli mého nebeského Otce. Mnozí mi říkají: Pane, co jsme neprorokovali tvým jménem a nevyháněli jsme zlé duchy tvým jménem? Tehdy však jim prohlásím: Nikdy jsem vás neznal! Odejděte ode mne, pachatelé nepravosti!

Matouš 7, 13–23

Ježíšův sbor se nemůže svévolně odtrhnout od těch, kdo Ježíšovu výzvu nezaslechli. Příslibem a rozkazem je povolán od svého Pána k následování. Na tom má církev dost. Všeliký soud a rozdělování přenechává tomu, kdo ji vyvolil podle svého úradku, nikoli podle jejich skutků a výkonů, nýbrž ze své milosti. Rozdělení neprovádí sbor. Děje se už ve slově výzvy.

Malá skupina těch, kdo následují, je tak oddělena od většiny lidí. Učedníků je málo a bude jich vždycky málo. Ježíš je zbavuje jakékoli falešné naděje o možnostech jejich činnosti. Kdo jde za Ježíšem, ať nikdy nepočítá s velkým počtem. „Málo je těch...“ Těch druhých je ovšem hodně a bude jich vždycky hodně. Jdou však do záhuby. Co tu může být jiného útěchou učedníků, ne-li právě to, že se jim přislubuje život, věčné obecnství s Ježíšem?

Cesta následování je úzká . . . Je snadné ji minout, nevšimnout si jí, snadno se nám ztratí i tehdy, když jsme na ni už vstoupili. A těžko ji nalézt. Cesta je uzounká a po obou stranách hrozí propast: Jsme povoláni k mimořádnému, voláni k tomu, abychom je konali, a přece přitom neviděli a nevěděli, že děláme něco mimořádného – to je vpravdě úzká cesta. Dosvědčovat Ježíšovu pravdu, vyznávat ji, a přece přitom milovat nepřítel této pravdy, jejího i svého nepřítel, milovat jej beze všech výhrad láskou Ježíše Krista – to je úzká cesta. Věřit v Ježíšovo zaslíbení, že následovníci obdrží zemi za dědictví, a přitom se nepříteli postavit beze zbraně, bezprávi raději snést než způsobit – to je úzká cesta. Vidět a uznávat druhého člověka v jeho slabosti, v jeho bezprávi, a přece jej nesoudit, vyřizovat mu poselství, ale neházet přitom perly sviním – to je úzká cesta. Je to nesnesitelná cesta. Na každém kroku hrozí pád. Je neschůdná, pokud ji před sebou vidím jako rozkaz, který mám v strachu vykonat. Vidím-li však Ježíše Krista, jak jde přede mnou, hledím-li k němu krok za krokem, mohu tou cestou opravdu jít. Myslím-li na nebezpečí svého kroku, dívám-li se na cestu, místo abych hleděl na toho, kdo jde přede mnou, můj krok se stává vratkým. Kristus sám je cesta. Úzká cesta a těsná brána. Víme-li to, pak vstupujeme na úzkou cestu života těsnou branou kříže Ježíše Krista, a právě stíněnost cesty se nám stane jistotou. Jak by mohla být cesta Božího Syna na zemi, po které máme jít jako občané dvou světů na samé hranici mezi světem a nebeským královstvím, cestou širokou? Jenom úzká cesta může být správná.

Rozdělení mezi sborem a světem bylo uskutečněno. Ale Ježíšovo slovo proniká do samotných řad sboru se svým soudem a se svým rozdělováním. Rozdělení se musí napořád dít ve vlastních řadách Ježíšových učedníků. Učedníci se nesmějí domnívat, že mohou prostě světu uniknout a jít si bez většího nebezpečí jako malé stádo po úzké cestě. Proniknou mezi ně falešní proroci a zmatek, který učedníkům způsobí, ještě zvětší jejich osamělost. Vedle mne stojí úd církve, falešný prorok, kazatel, po vnější stránce, slovem a činem, křesťan, ale vnitřně ho k nám přivádějí důvody nekalé, vnitřně je to dravý vlk a odtud je jeho slovo lži a jeho čin podvodem. Dovede své tajemství skrývat, ale v skrytosti pracuje. Je mezi námi ne proto, že by ho k nám přivedla víra Ježíše Krista, nýbrž proto, že ho do církve žene ďábel. Možná že mu jde o moc

a vliv, o peníze a uznání jeho myšlenek a proroctví. Hledá svět, nikoli Ježíše Krista. Přikrývá svůj temný záměr křesťanským šatem a dobře ví, že křesťané jsou lehkověrní. Počítá s tím, že nebude odhalen ve svém nevinném oblečení. Ostatně také ví, že křesťané nesmějí soudit a v pravou chvíli jim to připomenout! Nikdo přece nevidí do srdce druhého člověka. To je způsob, kterým mnohé svede z pravé cesty. Možná že všechno to si sám neuvědomuje, možná, že sám ďábel mu zakrývá pravou skutečnost, když ho žene do práce.

Předvídá-li Ježíš takovou situaci, mohlo by to jeho věrné vehnat do úzkých. Kdo opravdu zná druhého člověka? Kdo ví, není-li za křesťanským zdáním skryta lež a nečihá-li tam svod. Sbor by mohl být proniknut hlubokou nedůvěrou, zlomyslným vzájemným pozorováním a úzkostlivým sudičstvím. Mohlo by dojít k nelaskavému odsuzování každého bratra, který se dopustil hříchu, a to zrovna s odvoláním na toto Ježíšovo slovo. Ale Ježíš osvobozuje své učedníky od takové nedůvěry a podezřívavosti, která by sbor rozložila. Říká, že zkažený strom dává špatné ovoce. To se samo ukáže v určitý čas. Nemusíme umět hledět druhému do srdce. Máme umět čekat na chvíli, kdy strom ponese ovoce. Po ovoci poznáváte časem svym stromy. A ovoce dozraje. Ježíš zde nemá na mysli rozdíl mezi slovem a činem falešných proroků, nýbrž rozdíl mezi zdáním a skutečností. Ježíš nám říká, že člověk nemůže dlouho žít v pouhém vnejsím zdání. Nastane sklizeň ovoce, přiblíží se čas rozlišení. Dříve nebo později se ukáže, jaký je. Stromu není nic platné, nechce-li vydat ovoce. Ovoce samo uzraje. Tak se všechno ukáže v jediný okamžik, v čas plodů, kdy se rozliší strom od stromu. Jakmile nastane čas rozhodnutí mezi světem a církví – a ten může nastat každého dne nejenom ve velkých, nýbrž i v docela malých všedních rozhodováních – ukáže se, co je zkažené a co je dobré. Zde obstojí jen skutečnost, nikoli však zdání.

Ježíš od svých učedníků žádá, aby v takových okamžicích jasně rozlišovali zdání od skutečnosti a rozlišili mezi sebou a zdánlivými křesťany. To jim nedává právo zvědavého prozkoumávání bližního, ale požaduje od nich pravdivost a rozhodnost, vůli uznat Boží rozhodnutí. Každým okamžikem může dojít k tomu, že zdánliví křesťané budou od nás odděleni a že my sami budeme odhaleni jako zdánliví křesťané. To vyzývá učedníky, aby upevnili své společenství s Ježíšem a věrněji ho

následovali. Zkažený strom bývá utínán a házen do ohně. Nic mu nepomůže.

Ale rozdělení, způsobené Ježíšovou výzvou k následování, zasahuje ještě hlouběji. Nejprve rozlišilo mezi světem a církví, mezi zdánlivými a pravými křesťany. Teď však proniká do vyznávajícího sdružení učedníků. Pavel říká: Nikdo nemůže říci, že Ježíš je Pán, leč v Duchu svatém (I. Korintským 12, 3). Nikdo nemůže z vlastního rozmyslu, ze své síly a rozhodnutí vydat svůj život Ježíši, zvat jej svým Pánem. Zde je uvažováno dokonce o možnosti, že by někdo Ježíše nazýval svým Pánem bez Ducha svatého, to jest aniž zaslechl Ježíšovu výzvu. To je tím méně pochopitelné, že to svého času nic nevynášelo zvat Ježíše svým Pánem, ano právě naopak toto vyznání přivádělo do krajního nebezpečí. *Ne každý, kdo mi říká: Pane, Pane! vejde do nebeského království...* Říkat Pane, Pane, bývá vyznáním církve. Ne každý, kdo to s církví říká, vejde do nebeského království. Rozlišující hraniční čára probíhá samým středem církve. Vyznání neposkytuje žádné právo na Ježíše. Nikomu nebude dáno se jednou odvolat na své vyznání. To, že jsme údy církve se správným vyznáním, nám nedává nárok na Boha. Na základě tohoto vyznání nebudeme spaseni. Jestliže si to přece myslíme, opakujeme hřích Izraele, který si učinil z milosti vyvolení právo před Bohem. Tím hřešíme proti milosti toho, kdo povolává. Bůh se nás ve svůj čas nebude ptát, zda jsme byli evangelíky, nýbrž zda jsme činili jeho vůli. Všechno se na to bude ptát, tedy i nás. Hranice církve nejsou hranicemi výsady, nýbrž jsou to hranice Boží milostivé volby a jeho povolání. Kdo říká a kdo činí – tento protiklad zde není zdůrazněn jenom na osvětlení vztahu mezi slovem a činem. Tady se mluví hlavně o dvojím různém postoji člověka před Bohem. *Kdo říká Pane, Pane*, je člověk, který si činí na základě svého Ano nějaký nárok. *Kdo činí*, je člověk v poslušném činu pokorný. Ten první ospravedlňuje sebe sama svým vyznáním, druhý svým jednáním, založeným na Boží milosti, prostě poslouchá. Stává se tedy ve světle tohoto Ježíšova výroku lidské mluvení korelátorem samospravedlnosti, kdežto zase čin korelátorem milosti, před nímž se člověk na nic jiného nezmůže, než poslušně jednat a sloužit. Ten, kdo říká Pane, Pane, pozval se k Ježíši sám bez Ducha svatého anebo si učinil z Ježíšovy výzvy vlastní právo. Ale uskutečňovatel Boží vůle je povolán a omilostněn, poslouchá a následuje. Rozumí Ježíšově

výzvě nikoli jako právu, nýbrž jako soudu a slovu milosti, jako Boží vůli, které chce výlučně poslechnout. Ježíšova milost si žádá uskutečňovatele, čin je v jejím světle pravou pokorou, pravou vírou. Právě vyznání je milostí toho, kdo povolává.

Vyznavači a uskutečňovatelé jsou od sebe odděleni. Ale jejich rozdělení je hnáno až do krajnosti. Teď promlouvají ti, kteří se dosud osvědčili. Patří mezi uskutečňovatele, ale teď se dovolávají právě svých činů na místo svého vyznání. Uskutečňovali činy ve jménu Ježíšově. Vědí, že samo vyznání neospravedlňuje. Proto šli, aby rozhlásili Ježíšovo jméno mezi lidmi svými činy. Teď se objevují před Ježíšem a mohou na své činy ukázat.

Ježíš tu učedníkům připomíná možnost démonské víry, která se na něho odvolává, víry podivuhodných činů, které se k nerozeznání podobají činům pravých Ježíšových učedníků. Jsou to činy lásky, zázraky a třeba i sebeposvěcování. A přece zapírají Ježíše a jeho cestu. O něčem podobném hovoří Pavel v 13. kapitole prvního listu Korintským, kde mluví o možnosti kázat, prorokovat, mít všechno poznání a dokonce všechno víru, takže by i hory přenášel, jenže bez lásky, to znamená bez Krista, bez Ducha svatého. Pavel dokonce počítá s možností, že je možno vykonat i činy křesťanské lásky, rozdat všechno jmění a vydat své tělo mučednictví, jenže bez lásky, bez Krista, bez Ducha svatého. Bez lásky, to znamená, že ve všem tom uskutečňování přece nedochází k činu následování, nedochází k činu, jehož vykonavatelem je vposledu sám Ježíš Kristus. To je ta nejhlubší, nejméně pochopitelná možnost satanskosti v církvi, poslední rozdělení, k němuž ovšem dojde v den soudu. Bude mít konečnou platnost. Ti, kdo následují, se však musí ptát, v čem je poslední měřítko, podle něhož Ježíš jedny přijme a druhé ne. Kdo bude zachován a kdo nikoli? Ježíšova odpověď k posledním zavrženým to říká plně: *Nikdy jsem vás neznal*. Takové je tedy tajemství, které postupovalo celé kázání na hoře od samého začátku až k tomuto konci. Na tom tedy podstatně záleží, zda nás Ježíš poznal nebo ne. Čeho bychom se mohli přidržet, slyšíme-li, jak Ježíšovo slovo rozlišuje mezi církví a světem a potom i v církvi samotné až k poslednímu dni, kdy nám už nic nezbude, ani naše vyznání, ani naše poslušnost? Pak zůstane už jen jeho slovo: *Znám tě!* To je jeho věčné slovo, jeho věčná výzva. Zde se spojuje závěr kázání na hoře s jeho prvním slovem. Je-

žíšovo slovo o posledním soudu nás oslovuje již v jeho výzvě k následování. Ale od začátku až do konce zůstává jeho slovem, jeho výzvou. Kdo se cestou následování pevně přidrží tohoto jediného slova, vzdává se při tom všeho ostatního, toho toto slovo pronese i posledním soudem. Jeho slovo znamená milost.

Z Á V Ě R

Každý, kdo slyší tato má slova a plní je, podobá se rozumnému muži, jenž si vystavěl dům svůj na skále. Spadl déšť, přišly řeky, zavály větry a obořily se na ten dům, ale nespadl, neboť byl založen na skále. A každý, kdo slyší tato má slova, ale neplní je, podobá se muži pošetilému, jenž si vystavěl dům na písku. Spadl déšť, přišly řeky, zavály větry a obořily se na ten dům, takže spadl a jeho pád byl brozný.

Když Ježíš skončil tyto řeči, žasly zástupy nad jeho učením, neboť je učil jako člověk zplnomocněný a ne jako zákoníci.

Matouš 7, 24–29

Slyšeli jsme kázání na hoře a snad jsme mu i porozuměli. Kdo mu však správně naslouchá? Nakonec odpovídá Ježíš i na tuto otázku. Ježíš nepřipouští, aby jeho posluchači prostě odešli a s jeho slovy pak naložili, jak je napadne, vybrali z jeho řeči, co se jim zdá pro jejich život cenné, aby zkoumali, jaký je vztah tohoto učení ke „skutečnosti“. Ježíš nedává své slovo posluchačům napospas, aby ho zneužili svými čachrářskými rukama. Dává jim je tak, aby si nad nimi podrželo svrchovanou moc. Podle lidského odhadu je bezpočet možností, jak rozumět a jak vyložit kázání na hoře. Ježíš však zná jen jedinou možnost: poslechnout a jít. Ne vykládat, „aplikovat“, nýbrž jednat, poslechnout. Jen tak vpravdě slyším Ježíšovo slovo. To ovšem neznamená mluvit o činu jako o ideální možnosti, nýbrž opravdu činem začít.

Toto slovo, jemuž nad sebou dávám za pravdu, slovo, jehož východiskem je prohlášení: „Znám tě“, slovo, které mne nutí k činu a k poslušnosti, je skalou, na níž mohu vybudovat dům. Tomuto Ježíšovu slovu, které zní z věčnosti, odpovídá jediné prosté jednání. Ježíš promluvil. Jemu patří slovo, nám sluší poslušnost. Jenom jednáme-li, podrží si Ježíšovo slovo mezi námi svou čest, sílu a moc. Teď se může bouře obořit na dům, nemůže však narušit jednotu s Ježíšem, vytvořenou jeho slovem.

Vedle činu existuje už jen nečinnost. Nelze však chtít něco činit a při tom nic nedělat. Kdokoli s Ježíšovým slovem zachází tak, že sám

nejedná, popírá Ježíše, říká „Ne“ k jeho kázání na hoře, nečiní jeho slovo. Nečinností je všecko dotazování, problematizování a vysvětlující přízpusobivost. Vzpomeňme na bohatého mladého muže, znalce zákona z 10. kapitoly Lukášovy. I kdybych sebevíce vyhlašoval svou víru, svůj zásadní souhlas s tímto slovem, Ježíš to nazývá nečiněním. Ovšem slovo, které nechci činit, se mi nestane skalou, na níž bych mohl vybudovat dům. V tomto případě nedochází k jednotě s Ježíšem. To znamená, že mne Ježíš dosud nepoznal. Přižene-li se teď bouře, v mžiku ztratím slovo a poznám, že jsem ve skutečnosti nikdy nevěřil. Neměl jsem Kristovo slovo, nýbrž jen slovo, které jsem si na něm vynutil a potom přivlastnil tím, že jsem o něm přemýšlel, ale neplnil je. I je pád mého domu hrozný. Nebyl vystaven na Kristově slovu.

Zástupy žasly nad jeho učením . . . Co se vlastně stalo? Promluvil Syn Boží. Vzal do svých rukou soud nad světem. A po jeho boku stáli učedníci.

O předivné tiché moci

*Ta divná dobrá moc svou sílu dá mi
a věrně povede můj každý krok.
Jí obklopen i dnes chci býti s vámi
a s vámi prožít tento nový rok.*

*Mé staré srdce ještě prudce buší
a těžce nese zlobu těchto chvil;
ach, Pane, podej vyplašené duši
svou spásu, již jsi pro ni připravil.*

*Máš-li však pro nás hořký kalich strasti,
jež trpce přetékají přes kraje,
my přijmeme jej, nechceme se trásti,
vždyť s námi vždy Tvá dobrá ruka je.*

*A kdybys dopřál, Bože milostivý,
na světě radost v jasu slunečním,
pak prožitého dobře pamětlivi
svůj život celý dáme k službám Tvým.*

*Své tiché světlo, jež se jasně skvěje,
nech teple prozařovat naši noc
a dej, ať smíme spatřit obličej
svých milých, které provází Tvá moc.*

*Když po vichřici soumrak plyne tiše,
rád chorálu bych lidstva naslouchal
a za zdmi slyšel něst se výš a výše
Tvých věrných dětí vděčnou píseň chval.*

*Moc předivná nás tiše obestírá,
a proto čekám příští uklidněn.
Bůh je dnes s námi, svědčí naše víra,
a bude s námi každý nový den.*

Napsáno ve vězení SS v Berlíně,
v době těžkých náletů, k Novému roku 1945. —
Přeložili Dagmar Pokorná a Petr Pokorný.

OBSAH

Předmluva: Svědek následování. Napsal J. M. Lochman - - - - -	5
NÁSLEDOVÁNÍ - - - - -	19
Zastávky na cestě - - - - -	21
DRAHÁ MILOST - - - - -	23
Výzva k následování - - - - -	33
Prostá poslušnost - - - - -	50
Následování a kříž - - - - -	55
Následování a jednotlivec - - - - -	61
KÁZÁNÍ NA HOŘE	
O mimořádnosti křesťanského života - - - - -	64
Blahoslavenství - - - - -	64
Viditelný sbor - - - - -	71
Kristova spravedlnost - - - - -	75
Bratr - - - - -	80
O ženě - - - - -	83
O pravdomluvnosti - - - - -	86
Odplata - - - - -	89
Nepřítel - - - - -	93
Skrytost křesťanova života - - - - -	99
Skrytá spravedlnost - - - - -	99
Modlitba v skrytosti - - - - -	103
Skrytost zbožných úkonů - - - - -	108
Prostota bezstarostného života - - - - -	111
Ustavení sboru učedníků - - - - -	117
Učedníci a nevěřící - - - - -	117
Veliké rozdělení - - - - -	123
Závěr - - - - -	129
O PŘEDIVNĚ TICHĚ MOCI - - - - -	131